

TIDSKRIFT

FÖR

FOLKUNDERVISNINGEN

UNDER MEDVERKAN AF

FOLKSKÖLEINSPEKTÖRER OCH SEMINARIELÄRARE M. FL.

UTGIFVEN

AF

J. F. BJÖRNSTÅHL

SEMINARIEADJUNKT

TJUGUNIONDE ÅRGÅNGEN

STOCKHOLM

P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG

INNEHÅLL.

	Sid.
Gymnastik, Lek, Idrott, deras plats och anordning i skolan. Föredrag af	
L. M. TÖRNGREN	1
Normalplan för landets folkskolor och småskolor. Af CARL K—N	16
Bidrag till Sveriges officiella statistik. Berättelse om folkskolorna för	
år 1906	30
Skydd för Sveriges natur. Sv. naturskyddsföreningens styrelse	34
Svenska seminarielärareföreningen	38
Litteratur	39
Utdrag ur »Berättelse om hvad i rikets styrelse sedan sista lagtima riks-	
dagssammanträde sig tilldragit»	61
Om folkskolelärareseminariernas uppgift. Af CARL K—N	75
Några ord rörande levnadsåldern vid folkskollärares pensionering. Af	
G. W.	87
Om hemmets och skolans uppgift i fråga om barnens kristliga fostran.	
Af C. A. BERGSTRÖM	93
Inträdespröfningarna vid seminarierna. Af CARL K—N	103
Den nya undervisningsplanen för Lübecks folkskollärareseminarium. Af	
N. NYMAN	114
Litteratur. J. F. B.	126
Feriekurser vid tyska universitet sommaren 1910	132
Seminarieläraremötet 1910	133
Något om fortsättningsskolan. Af CARL K—N	135
Den nya undervisningsplanen för Lübecks folkskollärareseminarium (forts.	
fr. sid. 125). Af N. NYMAN	146
Litteratur. J. F. B.	162
Något om fortsättningsskolan (forts. fr. sid. 145). Af CARL K—N	177
Några anteckningar om skolväsendet under Karl XI:s tid. Af PEHR	
JOHNSSON	186
Litteratur. J. F. B. och H. J. NORDIN	191

STOCKHOLM

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

1911

[092637]

Gymnastik, Lek, Idrott, deras plats och anordning i skolan.

Föredrag af professor *L. M. Törngren* den 17 aug. 1909 vid folkskolemötet i Uppsala.

Då mötesbestyrelsen vid detta tillfälle sålunda upptagit denna angelägenhet bland sina öfverläggningsämnen, har afsikten därmed helt visst varit att utreda, begränsa och närmare bestämma de tre begreppen gymnastik, lek och idrott, men äfven att påvisa deras inbördes samhörighet och därmed äfven huru de kunna tjäna folkskolan såsom uppfostringsmedel.

Gymnastiken är ett arf från förna tiders kultur. Och det är egentligen från Greklands blomstringstid, som gymnastiken länge bevarat sitt anseende. När den fullständigt bortglömts, uppträdde vår store landsman P. H. Ling såsom reformator och nydanare på området, ty kännedomen om den grekiska gymnastikens metod var då såsom sagdt för längesedan utplånad. Utom en del bilder, som friser, urnor och fresker återgifva, vet man ingenting om densammas rörelseformer, men genom skulpturverk och lämningar däraf är det lätt begripligt, att kroppslig skönhet aldrig uppskattats högre än under Greklands blomstringstid, och att ingen tids konstnärer lyckats framställa människoskapnaden så ideellt skön som den grekiske bildhuggaren. Det har också framhållits, att denna af nödvändighet måste hafva haft motsvarande förebilder i det lefvande lifvet, samt att dylika förebilder ej kunnat framstå i hela sin ädelhet annat än genom därför särskildt ordnad kroppslig uppfostran, hvarom också grekiska förf. lämnat vittnesbörd i sina ännu i behåll varande skrifter.

En nu lefvande grekisk gymnast, prof. *Chryssafis*, som säger sig hafva studerat alla forngrekiska auktorer och som grundligt studerat nuvarande gymnastikmetoder och som för sådana studier äfven vistats i Stockholm 1½ år, påstår sig kunna framdraga bevis för att den så ofta omtalade grekiska gymnastiken skall hafva varit byggd på ungefär samma grunder som den Lingska. Han har omtalat, att han har ett verk under utarbetning, hvori han icke allenast skall framlägga allt hvad auktorerna berätta om den grekiska gymnastiken, utan han skall äfven klart påvisa likheten mellan denna och den svenska.

Efter Greklands frihets undergång försvinner fullständigt den högre synen på den fysiska uppfostran, och så förblifver det långt in i nyare tiden, och det blir först under 18:e århundradet, som man försöker att tillämpa en ädlare uppfattning af denna angelägenhet.

Den Lingska gymnastiken vinner nu allt mera utrymme rundt om i världen; och man har mindre anledning att förundra sig däröfver än öfver den ringa användning, som ännu kommit densamma till del i eget land. För att försvara detta yttrande behöfver jag blott hänvisa till de gymnastiska förhållandena i folkskolan, till det synnerligen ringa antal, som använder gymnastik efter afgang från folkskolan, till förhållandet i våra flickskolor samt till det ringa intresse, som kommer gymnastiken till del icke blott från lärare-korporationerna utan äfven från skolstyrelser och föräldrar. Nu sedan gymnastikens gagnande inflytande framhållits på alla möjliga sätt i tal och skrift och sedan den varit mer eller mindre allvarligt anbefalld under mera än ett sekel, men kanske mest sedan den vunnit så stort erkännande i utlandet, har intresset för densamma här hemma börjat visa sig något allmännare. Härpå är detta inledningsföredrag ett bevis, och därefter följande öfverläggning kommer kanske ytterligare att stärka beviset. Hittills har gymnastiken hufvudsakligen uppehållits genom den Lingska entusiasmen, som ännu lefver kvar hos hans efterföljare. Men skall med gym-

nastiken vinnas, hvad man kan uträtta därmed och hvad Ling hoppades vinna därmed för hela sitt folk, då måste kunskapen därom blifva mycket allmännare. Förr än gymnastiken med tillräcklig värme omfattats af folkskolan, har den ej mycket åstadkommit för folket i stort taget. För det närvarande lämnar folkskolan allt för ringa utrymme åt gymnastiken på sin arbetsordning. Gymnastiken måste dagligen få sig tillmätt tillräckligt lång tid för att därunder öfva ett tillräckligt antal rörelser; och den kortaste tid, som därtill behöfves, är 30 minuter, men sannolikt kommer längre tid framdeles, då lärarna blifvit mera förtroliga med ämnet, att fordras. Därför bör nu fastslås, att *minst* en half timme af dagen skall användas till gymnastiska öfningar i folkskolan; och denna halftimme bör förläggas mellan skolans öfriga ämnen under arbetstidens första hälft på dagen. Många gånger har sagts, att folkskolans ungdom ej skulle hafva samma behof af gymnastik som allmänna läroverkens. Ingenting kan vara grundfalskare än ett sådant påstående, hvilket alltför många gånger tydliggjorts för att nu behöfva återupprepas.

Gymnastiken besitter i hög grad medel till att begränsa sitt inflytande till och användning af mycket små delar af kroppen, hvilket i gymnastik benämnes isolering. I detta fall öfverträffar den fullständigt så väl lek som idrottsliga öfningar. Det torde vara lätt begripligt, att, genom detta gymnastikens stora företräde framför alla andra kroppsöfningar, gymnastiken också skall lättare rätta under uppväxtåren framträdande kroppsliga fel och svagheter än några andra öfningar. Lika tydligt torde det vara, att den skall vara det bästa medlet att motarbeta de mera eller mindre otjänliga ställningar, som barnen under dagens lopp intaga såväl i skolan som i hemmen. Man torde kunna säga, att dåliga, det vill säga den goda hållningen motarbetande, ställningar äro öfvervägande förekommande så väl i skolan som i öfrigt under dagens lopp, vare sig det gäller läsning, skrifning, slöjd, handtverksarbete eller öfverläsning i hemmet. — Under sådant förhållande torde en hvar medgifva,

att det är en ganska anspråkslös fordran att uppställa blott en half timme om dagen till gymnastik, äfven om denna tid ytterligare bestämmes såsom det *minsta* måttet. Någon frågar: Är då god hållning så eftersträfvansvärd?

God kroppshållning är en högst betydelsefull angelägenhet för att ej säga nödvändighet. Hållningen är god, då den upprätta ställningen är så väl tillvaratagen som möjligt. — För att rätt uppfatta detta har man att tänka sig, huru skelettdelarna därunder ställa sig till hvarandra. På de öfver fötterna lodrätt stående benen kommer bäckenet, fortsatt uppåt genom rygggraden med alla sina kotor. Ju mera dessa kotor komma, rätt öfver hvarandra, dess högre blir skelettet, och dess mindre kraft åtgår det till att hålla och kvarhålla skelettdel öfver skelettdel. Om skelettets alla ledytter vore fullkomligt plana och vågräta, så skulle de olika bendelarna upp till själfva hufvudet kunna hållas i jämvikt utan några sidokrafter.

Nu är emellertid ej förhållandet sådant, men det är ju tydligt, att de olika delarna genom sido- och motkrafter kunna inställas så, att de af sig själfva blifva i jämvikt så nära som möjligt, och ju mera de närma sig till jämvikt, dess mindre muskelkraft åtgår det att fullständiga jämvikten. Den raka, lodräta ställningen är sålunda från denna synpunkt den mest önskvärda. Det är därunder musklernas inbördes ofrivilligt verkande kraft, som är afgörande för skelettdelarnas läge. Denna musklernas kraft kan påverkas och ändras genom öfning, som sålunda förändrar kroppshållningen till det bättre eller till det sämre. Men endast gymnastiken kan ändra den till det fullt riktiga och lodräta läget; de mera fria öfningarna, lek och idrott, lämna nämligen större spelrum åt ensidigheten och den individuella benägenheten. Gymnastiken är sålunda det bästa medlet att förskaffa en god kroppshållning.

Nu frågas: Hvar till tjänar då denna ypperliga hållning? Genom den få kroppens olika organ sitt bästa läge och det bästa utrymmet för sin verksamhet. Bukhållans organ hvilat stadigare genom den ställning bäckenet därunder får, ryggmärgen kommer att hänga mera fri i sin kanal, bröstkorgen blir stor

och lämnar god utrymme åt lungor, hjärta och de stora kärlen, hufvudet såväl som kroppen i öfrigt blifva friare i sin rörlighet, därigenom att det är så ringa muskelkraft, som åtgår för att åstadkomma hållningen.

När sålunda människans alla rörelser blifva friare och lättare utförda, följer äfven den afsiktliga rörelsen hastigare på viljebeslutet. Detta allt blir utom mycket annat en följd af en väl ordnad gymnastik under uppväxtåren. Genom gymnastiken uppöfvas sålunda de kroppsliga förmögenheterna, som stå under viljans inflytande, att omedelbart följa hennes bud. Det är detta, som gör kroppen till viljans lydiga redskap, och i den mån, som uppöfningen varit fullständig, blir detta redskap fulländadt. Gymnastiken blir tjänande och grundläggande för alla nyttiga kroppsliga färdigheter. Men dessa äro ej den enda hufvudsaken för människan. Hennes kroppsliga och andliga välbefinnande är det väsentligaste, hennes hälsa i vidaste omfattning, icke blott harmoni eller likstämmighet i organens verksamhet utan äfven de kroppsliga förmögenheternas användande för och underordnande under lifvets högre syften. — I öfrigt, det sanna och det sköna öfverensstämma gärna.

Men hvarför skulle ej detta lika väl kunna blifva en följd af annat kroppsarbete? Helt enkelt därför att i detta, det handverkliga, såsom t. ex. gräfning, tröskning och liknande, eller snickeri, smidesarbete och dyl., skall hvarje rörelse och kroppsanssträngning till form och kraft rätta sig efter det yttre föremålet, som bearbetas, men i gymnastik bestämmas rörelseform och kraft efter kroppen själf, som utför öfningen. Kroppen är därvid icke allenast verktyget, som arbetar, utan äfven föremålet, som bearbetas. Kroppen själf anses därför vara det förnämligaste gymnastikredskapet, och den har äfven liknats vid den plastiska materien, hvaraf den formfulländade skapnaden, kroppens harmoniskt utformade bild, skall framstå. — I den handverkliga uppgiften framträder åter ett annat föremål, som blifvit utformadt genom härför lämpade yrkesskickliga grepp, hvars rörelsebanor härför hafva noga beräknats. Genom gymnastiken fram-

träder den utbildade kroppen efter användning och hjälp af härför lika noga bestämda rörelseformer, som stundom gå till *rörelsebanans* yttersta gräns eller till hvilken gräns som helst där inom. Rörelserna bestämmas sålunda efter helt andra grunder.

I leken och idrotten är det åtskilligt, som liknar det handtverkliga förhållandet. Äfven däri är det utom kroppen själf något, som är målet. Det gäller däri sträfvan för att vinna något framför andra, och detta kan gå ut på att medhinna ett afstånds tillryggaläggande, ensamt eller i förbindelse med annan färdighet, eller kan det gälla endast denna senare, färdigheten m. m. Men leken och idrotten innehålla dessutom något mera af samma uppfostrande element som gymnastiken, än som förhållandet är med det handtverkliga arbetet, hvilket dock ingalunda hindrar, att detta senare både kan och bör användas i uppfostrans tjänst.

Lings definition, som torde vara känd af alla här närvarande, att gymnastiken är det medel, förmedelst hvilket människan lär sig att sätta *sin* kropp under sin *egen vilja*, öfverensstämmer ju med det om gymnastiken ofvan anförda.

Leken såsom rörelseform saknar gymnastikens formbestämmdhet och kan därför ej såsom gymnastiken motverka och rätta vare sig rena kroppsslyten eller de fel i kroppens ställning, som uppkomma under och genom det ständiga stillasittande, som vanligt skolarbete medför. Men leken har *sina* stora fördelar, som med begärlighet böra omfattas af skolan. De färdigheter, som genom gymnastiköfningar vinnas, få i mångahanda lekar sin tillämpning och ytterligare utveckling, därigenom att de skola inpassas på särskildt sätt allt efter den tillfälliga fordran på hastighet och kraft. Detta förutsätter ett mera själfständigt bedömande af förhållandena och lekens tillfälliga läge för en hvar i leken deltagande.

Leken har dessutom sina bestämda regler, som skola följas, d. v. s. alla deltagare skola underkasta sig dessa regler äfven som själfva öfvervaka dem så, att deras auktoritet hålles i tillbörligt anseende. Denna omvårdnad från ungdomens sida

återverkar fördelaktigt på ungdomen själf, ty den kommer att ägna sin omsorg åt ett gemensamt mål genom gemensamma sträfvanden.

Många lekar hafva fordran på att ledas af en bland deltagarne erkänd anförare, som visserligen också skall underkasta sig lekens lagar, men därjämte hafva rätt och skyldighet att bestämma, huru det skall förfaras i en del detaljer, där tillämpning af bestämmelserna kunna påkalla tydning och förklaring. — Ledarens bestämmanderätt och öfriga deltagares underkastelse skola under lekens gång framkalla det fullkomligaste samarbete för det gemensamma målets vinnande. Häri ligger den fria lekens stora uppfostrande betydelse. — Den lifliga kroppsrörelsen i fria luften är ytterligare ett moment, som gör leken så värdefull. — De ständiga växlingarna, som uppkomma under leken, göra leken mycket underhållande, och den omständigheten, att tvenne lika afdelningar uppträda mot hvarandra, framkallar fullkomligt okonstladt en hälsosam täflan, som genom lekreglerna förblir fri från alla öfverdrifter vare sig i kroppslig ansträngning eller enskildas maktlystnad.

Det torde framgå af det anförda, att den enskilde dock har tillräcklig eggelse till att framträda genom och med sin förmåga, ehuru vinsten häraf tillfaller det gemensamma intresset, och icke det enskilda till större grad, än i den mån som dessa intressen sammanfalla. Den enskildes framstående uppträdande blir alltid gilladt af kamraterna, och därvidlag tänkes mera om ej uteslutande på hvad som göres och huru det göres, än hvem den handlande är. Därför bör leken göras så allmän, att *alla* genom omständigheternas makt tvingas att däri delta och att på naturligt och okonstladt sätt mäta sig med hvarandra. Sålunda blifva lekarna, hvad de tidigare varit och hvad de böra förblifva, fullkomligt nationella.

Hvarje land har sina egendomligheter, och dessa framträda äfven i de s. k. nationella lekarna. Dessa äro olika, men ej därför bättre t. ex. i ett rikt land än i ett fattigt. Sverige äger af ålder ett stort antal goda lekar. Dessa hafva utvecklats under för oss egendomliga förhållanden, de böra uppehål-

las, och, när så kan med fördel ske, utvecklas i samma anda. De förblifva då i god mening svenska och ett utomordentligt medel till svensk sammanhållning och till samförstånd inom de olika samhällslagren.

När man ser en väl utförd och inarbetad folklek, gifver sig däri tillkänna ett visst allvar, som starkt skiljer sig från det meningslösa ras, som förekommer bland ungdomar, som ej känna till några ordnade lekar och kanske ej heller ha fått sinne för sådana. Detta ras upplöser sig ej sällan i osämja, men alltid i ett slags öfvermått leda. Under den ordnade leken åter får ej osämja förekomma. Grälmakare tillhöra ej lekplatsen. Tvister, som där uppstå, skola lösas i enlighet med lekreglerna, och enhvar lekande vet att underkasta sig ett därpå grundadt domslut.

Det friska barn, som ej får pröfva och utveckla sina krafter i lek, i andra ordnade kroppsöfningar och i kroppsarbete eller som härför icke kan ingifvas intresse, kommer sannolikt att slå sig på ofog af olika slag. Ungdom har oemotståndligt behof att på något utöfva sin växande kraft. — Vise sålunda, att uppfostraren har mycket god anledning att med verklig värme omfatta leken, och att det varit ett stort fel, som begåtts, då man tillät, att de nationella lekarna trängdes från skolan.

Genom det allvar, som ligger i leken, bidrager den till att tidigt framkalla de manliga egenskaperna hos gossen utan att brådmogna honom. Men denna egenskap hos leken gör densamma begärlig äfven för ynglingen och mannen. Och när så lyckligt är, att leken följer upp genom åldrarna, skall man också finna, att de senare åldrarna icke blott komma att fasthålla vid sina ungdomliga böjelser för leken, utan äfven att dessa åldrar få ett lättare och behagligare umgängessätt med de ännu unga. Leken besitter sålunda en utjämnande förmåga så väl i frågor mellan de olika åldrarna som mellan samhällslagren, hvilket är till stor fördel för samhörighetskänslan.

Sveriges på flera orter inom landet i minnet ännu bevarade bollekar, spring- och kastlekar samt de numera äfven på fastlandet bekanta Gottlandslekarna äro alla att anbefalla till

att upptagas på skolornas lekprogram för manlig ungdom. — Men äfven flickorna böra öfvas i en del af dessa lekar samt dessutom i våra äldre och nyare sånglekar, hvilka dock böra väljas med urskillning. Gossarna böra äfven gärna deltaga i dessa lekar.

Af det anförda torde framgå, att gymnastik och lek fullständiga hvarandra i skolan såsom fysiskt uppfostringsmedel, men äfven att deras inverkan sträcker sig längre än till själfva det kroppsliga, och detta icke blott så förstådt, att människans andliga verksamhet beror af och hämtar sitt fortsatta underhåll i det fysiska tillståndet utan äfven så, att under och genom dessa uppfostringsmedel användas och utvecklas en del för lifvet högst väsentliga själssegenskaper, såsom ordentlighet, uppmärksamhet, påpasslighet, fintlighet, själsnärvaro, måttfullhet, ihärdighet, rättskänsla, handlingskraft o. s. v.

Leken bör få sin särskilda tid på skolans arbetsordning, och vissa färdigheter, som i lekarna förekomma, kunna med fördel öfvas på rasterna mellan skoltimmarna, men dessutom böra ett par längre stunder i veckan särskildt anslås till de fria lekarnas öfvande. Många af dessa fordra väl en timme eller mera för att blifva, hvad de böra vara, och för att inväxa i den allmänna föreställningen.

Här har nu talats om de fria lekarna, som, när de en gång kommit rätt i ordning, fortgå liksom af sig själfva. En del andra lekar, som likasom de fria räknas till de gymnastiska lekarna, benämnas pedagogiska. Denna benämning har sin orsak däri, att de fordra en öfverordnad ledare. I dessa lekar ingår ett bestämdare gymnastiskt moment, men deras regler äro ej tillräckliga för att förekomma olyckshändelser eller för att förebygga missbruk af olika slag. De blifva lätt ensidiga, om de ej öfvervakas, och då en stor del af dem utgöras af ansträngande färdigheter, är det själfklart, att deras ensidiga bruk skulle medföra stor olägenhet för utvecklingen. En del af dessa lekar kunna ansluta sig till den dagliga gymnastiklektionen, isynnerhet då den äger rum utomhus.

Dessa lekar öfvergå genom sin fordran på ökad ansträng-

ningsgrad i s. k. idrottsliga färdigheter, och det blir ganska svårt att uppdraga en bestämd gräns mellan lek och idrott. De på senare tider moderna blifna enskilda täflingarna, hvilka i hög grad förrycka begreppen idrott och idrottsman, göra förhållandet ännu klarare. Så räknas t. ex. cykelåkning en viss vägsträcka, som tillryggalägges under täfling, för idrott, men om någon åker t. o. m. dubbla vägsträckan i eget eller andras ärende, så är han en vanlig vägfarande. Lappen har i alla tider användt skidor, när så behöfts vid vaktningen af sina renar; men när han enskildt täflar med en del andra, blir han idrottsman. Sammalunda förhåller det sig med en hel del andra färdigheter. — Det har sagts: *Idrotten är nutidens ridderlighet*. Det ligger ej så litet i detta sväfvande uttryck. Det är sväfvande, emedan det kan komma dessa, som täfla i ena eller andra färdigheten, att tro sig därmed vara nutida riddare. Det är vidare sväfvande, emedan det ej säger, huruvida därmed förstås, att den, som tänker och handlar ridderligt, likväl ej anses vara någon riddare, med mindre han är hemmastadd i en del kroppsliga färdigheter eller idrotter. Möjligt är, att författaren till frasen tänkt i öfverensstämmelse med den sist antydda uppfattningen, och den torde närmast öfverensstämma med den af ålder gängse uppfattningen om idrott och idrottsmän.

Idrott och ridderlighet vill man sedan fordom gärna sammanpara med något ädelt. Idrottsmannen var i gamla tider icke någon vanlig slagskamp, änskönt han skulle, som en äkta riddersman, upptaga utmaningen, hvarhelst den kom ifrån. Särskildt tänker man honom såsom den, som uppträder till försvar för oskuld och rätt, allt efter sin tids rättsbegrepp. För att kunna sålunda uppträda fordras emellertid att jämte det ädla tänkesättet vara man till att när som helst i handling genomföra detsamma. En dylik man skulle därför öfva sig i olika idrotter för att själf utvecklas kroppsligen till de färdigheter, som af honom kunde komma att krävas. Han skulle kunna strida så väl eller helst bättre än någon annan, och han skulle vara hemma i alla de färdigheter, som i olika stridstillfällen kunde blifva behöfliga. Han skulle sålunda kunna uppträda såväl

mot djur som människor. Däremot är det ej gärna tänkbart, att han skulle nedlåta sig till att springa och uteslutande springa för att i täfling med en eller flera andra endast vinna en pokal eller motsvarande. Dylikt skulle helt visst synas futtigt för en idrottsman eller en riddare. Han kunde byta svärdshugg eller bryta en lans med en berömd medtäflare för att vinna en ansedd ställning, men ej för en medalj.

Idrott förväxlas ofta med sport, ehuru de begreppen ingalunda sammanfalla. Sport är nämligen allt, som kan tjäna som tidsfördrif, vare sig det såsom sådant är godt eller ondt. Man behöfver ej gifvet anstränga sig själf för att däri deltaga. Ansträngningen kan man öfverlämna åt andra människor eller åt vissa djur, under det man för egen räkning inskränker sig till den själsspänning, som medföljer vadslagning. Det är spelet och vadslagningen, som utgöra den engelska sportens förnedring, och det är den engelska sporten och densamma bräckligheter, hvarmed man högst betänkligt inverkar på våra lekar och vår idrott. Den individuella täflingen tillhör icke det svenska tillvägagångssättet, icke heller vadslagning och lotteri, som tjäna till att uppmuntra de fördärfeligaste af människans lastbarheter. Får det fortgå på den inslagna vägen, komma vi möjligen äfven att få inregistrera totalisatorn bland våra institutioner. Ty det har äfven sagts, att denna är nödvändig för den svenska hästafveln.

Härmed ingen allmän förkastelsedom öfver det engelska sportväsendet. Dit räknas vanligen äfven de nationella folklekarna, hvilket dock sker med orätt. Engelska skolmän veta att noga skilja på *national games* och *athletic sports*, hvaraf de sätta de förra ojämförligt mycket högre än de senare. Men såsom vanligt, när det öfverföres något till oss från ett främmande land, nöjer man sig icke med det bästa, och det ser till och med stundom ut, som om man ej ville sätta detta i främsta rummet. Det bästa i hela det engelska tillvägagångendet är den anda, som genomtränger folket för deras *national games*, deras folklekar. Hade vi gjort oss vissa om motsvarande uppfattning hos oss och tillämpat denna på våra egna lekar, skulle dessa nu utan tvifvel allmänt öfvas af en blomstrande ungdom.

I England ställes de nationella lekarna mycket högt, och särskildt hafva de högre klasserna tillgodogjort sig dem icke blott i sina allmänna skolor utan äfven vid universiteten och andra högskolor. Den mera burgna jordbrukareklassen öfvar dem äfven. — Däremot förekommer mycket litet däraf i de engelska folkskolorna, isynnerhet gäller detta beträffande städerna, där det fria utrymmet är ringa. Den anda, som genom lekarnas omhuldande uppehålles hos de högre klasserna, visar sig emellertid hafva benägenhet att tränga nedåt. Och det är något motsvarande, som behöfves hos oss med afseende å våra lekar. Här öfvar man allt mera de rörelseformer, som förekomma vid täflingarna och när dessa äro öfver, då slappas intresset för själfva öfningen.

I våra skolor kan man ej begära så mycket tid, som därpå, man kan säga, slösas i England, vi kunna och böra dock ägna samma varma intresse däråt, som förhållandet är i England. Men låtom oss vara svenskar och öfva våra *svenska* lekar och våra *svenska* idrotter.

Våra pedagogiska lekar bestå just af sådana idrottsliga öfningar. Dessa förekomma visserligen delvis äfven i andra länder ehuru blott ensidigt, under det att *vi* öfva dem växel-sidigt eller lika till båda sidor. Men när vi uppträda vid internationella täflingar, lägga vi bort det svenska sättet och uppträda ensidigt, och hvarför? jo för att *få* täfla med främlingarna om ett värdepris. Mig synes det vore bättre, att vi under sådant förhållande endast täflade ibland oss själfva och att vi höllo på våra egna bepröfvade grundsatser. Sannolikt skulle vi därigenom vinna fullt så stort, ja, större erkännande i utlandet och gifvetvis betydligt större själfaktning här hemma. Vårt inflytande på detta område skulle dessutom blifva större, det kan man döma af det erkännande, som tillfallit vår gymnastik, som ej eftersatt något af de grunder, hvarpå den är fotad.

Alla veta, att det såväl under gymnastik som under de idrottsliga öfningarna förekommer öfverdrifter, men det är just därför, som dessa öfningar måste hafva en sakkunnig led-

ning. Barnet tror det, som synes detsamma vara önskvärdt. Det vill få stora krafter och har hört, att sådana vinnas genom öfning, och därför öfvar det sig, men det gör detta ensidigt, hvarigenom den harmoniska utbildningen motarbetas. Det ensidiga tillvägagångendet kan också medföra partiell eller allmän öfver-ansträngning, hvilken senare kan blifva menlig för all framtid. Här se vi nödvändigheten af att lärare leda och öfvervaka dessa öfningar med tillbörlig noggrannhet. Läraren, men ej barnet, vet, att musklerna och människans hela rörelsemekanism äro medel för öfningarna, som afse att fördelaktigt framkalla harmoni i organens verksamhet till hälsas vinnande, så att äfven den andliga utvecklingen försiggår ostörd. Han vet, att då rörelsemekanismen själf är medlet härtill, återverkar organens lif till utveckling af denna mekanism, och han vet, att den mänskliga utvecklingen går jämförelsevis långsamt, hvarför fordran på kroppsliga färdigheters vinnande måste rättas sig därefter; detta öfverensstämmer med den gymnastiska satsen, att stegringen af öfningarna skall göras beroende af de gymnastiserandes utvecklingsgrad. Att uppöfva styrka blott och bart för styrkans egen skull kan vara nyttigt för dragdjuret, men måste anses ovärdigt för människan inför hennes eget förnuft. En modern fransk fysiolog säger: »Styrkan utan förnuftigt omdöme är som muskeln utan hjärna.» — Människan skall äfven genom sina kroppsliga krafter tjäna högre uppgifter än blott den råa styrkans.

Af det anförda torde framgå, att gymnastik och lek samt däribland äfven de pedagogiska lekarna böra förekomma i folkskolan; men att idrottsöfningar såsom något själfständigt för sig ej kunna få någon plats inom folkskolans ram, hvarinom det bör finnas tid för gymnastik och lek, såsom antydts. Tydligtvis får härmed förstås, att simning, skridskoåkning samt skidloppning, som jag betraktar såsom för oss nordbor i nyttans tjänst nödvändiga färdigheter, böra på alla lämpliga sätt uppmuntras. Detta kan ske på mångahanda sätt; om t. ex. sjöar och kärr gränsa intill skolområdet och isen ligger *säkert*, böra omkringboende barn uppmanas att gå på skridskor till

och från skolan; vid tillräcklig tillgång på snö böra skidor brukas i motsvarande syfte. Beträffande simningen blir det svårare, om ej skolmyndigheterna härför genom särskild öfverenskommelse med lärarepersonalen anordna små simkurser så väl för flickor som för gossar. Vinner denna färdighet en gång insteg inom en trakt, så underhåller den sig själf genom någon liten uppmuntran. Simkunnigheten likasom den kroppsliga utvecklingen i allmänhet är lika angelägen för kvinnan som för mannen, därför bör det, som här anförts, i tillämpliga delar gälla den kvinnliga lika väl som den manliga ungdomen.

Mången af här närvarande undrar kanske: Huru skall allt detta kunna inrymmas på folkskolans redan till trängsel utfyllda arbetsordning? Den frågan blir skollärares och inspektörers sak, föreställer jag mig. Men någon har sagt och många återupprepat: »Svårigheter äro till för att öfvervinnas». Och visst är, att de måste öfvervinnas, och att de kunna öfvervinnas, därom äro alla öfverens, som på goda skäl framhålla och vilja genomföra en god, en nödvändig sak. Ett folks fysiska utveckling är en nödvändig fordran på det folk, som af försynen är satt att lefva och bo ända upp till 67:e breddgraden och som skall bestå i kampen med andra folk. Lika litet som det går an att i längden lefva på ett räntelöst kapital, lika litet kan människosläktet i längden nöja sig med den nedärfda hälsan, isynnerhet som denna fått en och annan nedsättning genom föregående generationer. Äfven om folkskolans hela arbetsordning skulle behöfva omarbetas för vinnande af en god kroppslig uppfostran; anser jag en sådan fordran nödvändig och öfverensstämmande med rätt och billighet.

Men ej nog härmed, hvar skall gymnastiken äga rum? I gymnastiksalar, där sådana finnas, i korridorer, på vindar, hvar helst rum kan vinnas, i skolrummet och gärna utomhus. Men för dessa öfningar fordras utom utrymme och lärare särskilda redskap? Ja, men dessa äro och böra vara af enklaste slag. De äro till största del af trä och däraf finnes ännu god tillgång i landet, och slöjdskicklighet finnes äfven, och själf-

va kostnaden är ej större, än att den ganska lätt beviljas, såsom framgår af erfarenhet från olika trakter af landet.

Men för att få den nödvändiga lefvande ande, som skall genomtränga det hela, behöfvas besjälade lärare, detta erkänna och inse alla. Frågan gäller ytterst svenska folkskolans barns uppfostran till så goda och så arbetsdugliga människor, som de olika individuella medfödda anlagen medgifva; och det finnes helt visst ingen närvarande, som icke vill efter förmåga bidraga till sådant måls vinnande. För själfva detaljutbildningen skola tydligtvis seminarierna svara, och på grund där af kan, ja, hvarför icke, bör mötet såsom sin åsikt uttala, att lärareutbildningen särskildt i gymnastik bör i väsentlig mån *höjas vid seminarierna*, och för de redan befintliga folkskololärarna, manliga och kvinnliga, böra årligen i länet anordnas gymnastiska repetitionskurser af tre veckors längd.

Om jag ej tröttat församlingen allt för mycket, vågar jag hoppas på en uttömmande diskussion öfver det behandlade ämnet, och om jag lyckats intressera Eder för frågan, vill jag hemställa, att vi ena oss om en resolution, som kommer att utgöra ett tydligt innehåll af det vi vilja vinna. Jag hemställer följande uttalande: Mötet, som inser ordnade kroppsöfningars stora betydelse för vårt folks utbildning, anser,

att seminariernas lärareutbildning i gymnastik bör betydligt höjas och att gymnastiska repetitionskurser af tre veckors längd för redan vordna lärare böra årligen anordnas inom länet;

att hvarje skola förses med gymnastikredskap så väl utom som inomhus samt med en rymlig, väl ordnad, gräsbevuxen lekplan, omgifven af en bred sandgång;

att gymnastik upptages på skolans arbetsordning med *minst* en half timme för hvarje dag och

att minst en timme två gånger i veckan anslås till lek på tid, som lämpas efter årstid o. väderlek.

Denna resolution blef af mötet antagen efter en ganska liflig öfverläggning.

2.

Normalplan för landets folkskolor och småskolor.

Med anledning däraf, att den oreda och planlöshet, som präglade arbetet i folkskolan, vållade, att detta ej medförde det gynnsamma resultat, som man förväntat, och då de förslag till folkskolans ordnande, som blifvit framställda af åtskilliga inspektörer och andra för sagda skola intresserade och i hennes angelägenheter förfarna män, ej vunnit någon större tillslutning, emedan de behäftades med en viss ensidighet och saknade tillbörlig auktoritet, framlades för det år 1875 församlade inspektörmötet följande fråga: »Vore en normalplan för undervisningen i folkskolan och småskolan önskvärd?»

Inspektörerna, som, lärda af erfarenheten, insågo, att undervisningen i folkskolan ej skulle kunna blifva fruktbringande, såvida den ej blefve ändamålsenligt anordnad, uttalade den åsikten, att det vore af vikt, att någonting gjordes för undanröjande af den rådande oredan och planlösheten genom fastställande af vissa grundsatser, efter hvilka undervisningen i de särskilda slagen af skolor borde ordnas.

Nödvändigheten här af framträdde än tydligare i de inspektörsberättelser, som beskrefvo tillståndet i folkskolan vid slutet af inspektionsperioden 1871—1876. I dessa klagas fortfarande öfver den i folkskolan rådande oredan och planlösheten. En inspektör säger t. ex. »I skolan saknas bestämd klassindelning med för hvarje klass föreskrifna lärokurser. Saknaden här af medför upplösning och oreda, som vålla, att läraren blir ur stånd att bibringa själsodlande undervisning.» En annan inspektör skrifver: »I nästan alla såväl folk- som

småskolor är undervisningens gång bestämd genom en läsordning, som blifvit godkänd af skolrådet. På några ställen har dock läsordningen ej, såsom tillbörligt är, varit anslagen på väggen utan inlåst i pulpeten, och läraren har till hvarje dag bestämt skolans verksamhet, såsom han lämpligast funnit. Stundom har detta härrört däraf, att den af skolrådet fastställda läsordningen varit föråldrad och ej kunnat användas. Jag har då uppmanat läraren att uppgöra förslag till ny och underställa den skolrådets pröfning. Den anmärkning, jag oftast haft att göra vid de mig förvisade läsordningarna, har varit den, att de varit uppgjorda blott för en afdelning, då skolan dock varit delad i två, tre, ja, stundom fyra läxlag. Då jag begärt förklaring öfver detta förhållande, har jag väl någon gång fått den upplysningen, att, när läraren vore upptagen af den ena afdelningens omedelbara undervisning, den eller de andra syssetsattes med räkning eller skrifning, och i sådant fall har jag endast påpekat, att denna anordning också på schemat borde vara tydligare angifven. Men oftast har jag funnit, att de särskilda afdelningarna verkligen haft samma ämne på samma timme. Under de timmar, som varit anslagna för kristendomsundervisning och (i folkskolorna) för svensk historia, geografi och naturlära, har då vanligen den ena afdelningen efter den andra läst upp sin läxa för läraren, och den för hvarje gång lediga afdelningen har hört på. Hur mycken vinst ett sådant afhörande medför, huru grundligt ett sådant genomgående af två eller tre, ja, stundom flera läxor på en gång skall blifva, samt huru mycken tid till följande läxas förberedelse skall blifva öfrig, kan man lätt tänka sig. Det blir naturligtvis blott ett förhörande af läxor men ingen egentlig undervisning, hvarför också på schemata stundom plägat för dessa timmar stå ordet: 'Läxläsning'. Ej bättre är det, om, såsom i flera småskolor samt undantagsvis några få folkskolor, är händelsen, genomgåendet af de lägre afdelningarnas läxor öfverlåtes åt monitorer.»

Nu syntes det regeringen, att tid vore inne för vidta-

gande af kraftiga åtgärder till vinnande af ordning och reda i folkskolan. En kommitté fick i uppdrag att utarbete en normalplan för landets folkskolor och småskolor.

Det blef ej föremål för öfverläggningar, om man skulle utarbete plan till en skola, som skulle vara typisk för alla landets folkskolor, så att, liksom de allmänna läroverken äro stöpta i en form, alla folkskolor jämväl skulle vara det; hafva samma klassindelning, samma kursfördelning, samma antal lärare m. m. Det stod nämligen klart för alla, att det icke lät sig göra att ordna folkskolan på detta sätt. De allmänna läroverken har man kunnat gifva en gemensam anordning därför, att dessa äro jämförelsevis få och besökas af åtskilliga lärjungar, som äro i tillfälle att under skolåren bo annorstädes än i hemmet. Folkskolorna åter måste så ordnas, att deras lärjungar under skolåren kunna vara i hemmen. Men det är ej nog härmed. Vid ordnandet af folkskolorna, som till stor del bekostas af kommunerna, måste man se till, att kostnaderna ej öfverstiga de särskilda kommunernas förmåga att bära dem. Vidare måste också de lokala förhållandena i den ort, där skolan är förlagd, hafva inflytande på skolans anordning. Redan från början voro sålunda kommitterade ense om att man måste uppgöra planer för olika slag af skolor, eller, som folkskoleinspektörerna uttryckte sig på 1875 års inspektörsmöte: »Vissa grundsatser borde fastställas, efter hvilka undervisningen i de särskilda slagen af skolor borde ordnas».

Fråga blef nu om hvilka slag af skolor borde upptagas i den så kallade normalplanen. Normalplanen af år 1878 besvarade frågan så, att den för småskolan upptog två former: fast småskola och flyttande småskola. Af den fasta småskolan åter ordnade den tre slag: a) fast småskola med två årsklasser, hvardera klassen undervisad af särskild lärarinna; b) med två årsklasser, undervisade af samma lärarinna, hvardera klassen hvarannan dag; c) med två årsklasser, samtidigt undervisade af samma lärarinna. Beträffande den flyttande småskolan ordnades undervisningen i två slags skolor:

a) i flyttande småskola med två årsklasser, samtidigt undervisade af samma lärarinna och i b) med tre årsklasser, samtidigt undervisade af samma lärarinna.

Beträffande folkskolan blef normalplanens svar följande:

1. *Folkskola:*

a) med fyra årsklasser, hvardera klassen undervisad af särskild lärare eller lärarinna (Litt. A.);

b) med två afdelningar, af hvilka hvardera innefattar två årsklasser och undervisas af särskild lärare eller lärarinna (Litt. B.);

c) med två afdelningar, af hvilka hvardera omfattar två årsklasser, men båda undervisas af samma lärare eller lärarinna på olika tider (Litt. C.);

d) med fyra årsklasser, samtidigt undervisade af samma lärare eller lärarinna (Litt. D.);

2. *Flyttande skola:*

a) med fyra årsklasser, samtidigt undervisade af samma lärare eller lärarinna (Litt. E.);

b) med tre årsklasser, samtidigt undervisade af samma lärare eller lärarinna (Litt. F.);

3. *Fortsättningsskola:*

Sedan kommitterade uppsatt sitt förslag till normalplan, befallde regeringen, att den utarbetade normalplanen skulle tjäna till ledning vid uppgörande af lärokurser och läseordningar för landets folkskolor, och i Kungl. Maj:ts förnyade stadga angående folkundervisningen i riket den 20 januari 1882 föreskrifves det, att skolornas läroplan bör upprättas med ledning af den för undervisningen i rikets folkskolor och småskolor utgifna normalplanen.

År 1881 voro folkskoleinspektörerna kallade till möte i Stockholm. De fingo då följande fråga till besvarande: Har den normalplan, för folkundervisningen, som jämlikt Kungl. brefvet den 11 oktober 1878 blifvit skolråden delgifven för att tjäna till ledning vid uppgörande af läroplaner och läseordningar för skolorna, i allmänhet vunnit tillämpning? I svaret härpå erkändes allmänt normalplanens stora förtjänster

och de välgörande verkningar, den utfövat genom att gifva uppslag till införande af ordning och reda i undervisningen inom nästan alla sorter af folk- och småskolor; därjämte upplystes, att den i sina hufvudsakliga delar vunnit tillämpning i de allra flesta sådana skolor, för hvilka den var uttryckligen afsedd.

Inspektörsberättelserna för åren 1877—1881 bekräfta detta mötets yttrande. Så säger en inspektör: »I de nya reglementena, som fastställts efter normalplanens utgifvande, har det stadgats, att de särskilda skolorna skola indelas i ett bestämdt antal klasser, och att i hvarje klass en fastställd lärokurs skall genomgå — allt i öfverensstämmelse med hvad normalplanen föreslagit.

Men trots allt erkännande, normalplanen fick, och trots det goda inflytande, den obestriddigen utfövat på arbetet i folkskolan, blef den dock utsatt för mer eller mindre bittra anfall från olika håll. Vi vilja nu ej inlåta oss i någon redogörelse för striderna angående normalplanen i hela deras omfattning, utan endast fästa oss vid de anmärkningar, som framställdes mot den rörande antalet af de slags skolor, som däri upptogos. I det hänseendet ville två meningar göra sig gällande. Ett parti sade nämligen, att normalplanen hade upptagit för många slag af skolor, och ett annat att den upptagit för få.

Den förra åsikten hyllades egentligen af folkskolelärarna. De ville, att normalplanen skulle upptaga endast sådana slags skolor, som kunde anses »normala», och som dylika ansågo de endast Litt. A. B. och D (enligt 1878 års normalplan). Alla öfriga slag af skolor, som måste betraktas som abnorma, borde lämnas i sitt orediga, planlösa skick. Härigenom skulle man förr blifva af med dem, sade man. Därigenom att de upptogos i normalplanen blefvo de så att säga legaliserade. Egentliga skälen till den mening, hvarom nu är tal, voro dock följande. Folkskolan borde anordnas som bottenkola. Vinsten däraf skulle blifva, att alla folkklassers barn skulle besöka henne, hvilket åter skulle medföra, att klasshatet, som nu förefinnes

mellan folkklasserna skulle upphöra. Men ej nog härmed. Blefve folkskolan bottenkola, skulle hon blifva omhuldad mycket mer, än om hon fortfarande skulle arbeta vid sidan af de allmänna läroverken. Häraf skulle folkskolelärarna hafva idel fördelar. De skulle ej sättas i skuggan af de akademiskt bildade lärarna; de skulle i socialt hänseende få en mera ansedd ställning och deras ekonomiska förhållanden skulle blifva förbättrade.

Mot folkskolans anordnande som bottenkola anfördes, att, om alla svenska folkskolor skulle blifva bottenkolor och om därigenom den allmänna bildningsnivån ej skulle sänkas, så skulle detta medföra så enorma kostnader, att landet omöjligt skulle kunna bära dem. Äfven om man nöjde sig med att i hvarje skoldistrikt hafva en skola, som skulle förbereda för intagning i gymnasium eller fackskola, skulle kostnaderna ej kunna bäras, så vida man ej ville åsidosätta andra för ett folks existens nödiga utgifter. Ja, till och med om man inskränkte bottenkolans uppgift till att förbereda för intagning i en tre- å fyraårig mellanskola, skulle, om alla våra folkskolor skulle anordnas så, att de kunde fylla denna uppgift, kostnaderna blifva omöjliga att bära.

Vidare sades mot bottenkoleförslaget, att, om detta blefve satt i verket, skulle folkskolan förlora sin självständighet och därigenom hindras från att utveckla sig så, att hon komme att göra största möjliga gagn för den ort, där hon hade sin verksamhet förlagd.

Ytterligare framhölls, att, om folkskolans hufvuduppgift vore att förbereda för intagning i en annan högre skola, fara vore, att de barn, som ej skulle fortsätta studierna i den högre skolan, blefve försummade.

Slutligen ansågs det vara skäl att göra sig den frågan, om det kunde vara till gagn att ställa så till, att man gjorde hvad man kunde för att draga alla, som blifvit utrustade med större begåfning, in på de teoretiska studiernas väg och ifrån det praktiska arbetets.

För öfrigt vore det visserligen icke gifvet, att klasshatet

skulle försvinna genom borttagande af sådana allmänna läroverk, som förberedde för intagning i gymnasium eller fackskola. Närmaste följden däraf torde blifva, att en mängd enskilda skolor anordnades.

Det andra partiet, som menade, att normalplanen upptagit för få slag af skolor, bestod af folkskoleinspektörer, skolrådsordförande m. fl. Inspektörerna i Skåne framhöll med skärpa, att förhållandena i deras landskap vore sådana, att ett stort antal skolor ej kunde ordnas enligt de grundsatser, som i normalplanen framställts. Andra inspektörer förmenade, att normalplanen lämnade dem ingen hjälp vid ordnandet af sådana skolor, som just ybro de allra svåraste att ordna, men som dock ej kunde undvåras, utan som måste ännu under säkerligen mycket lång tid bibehållas, så vida alla barn skulle sättas i tillfälle att få undervisning.

Regeringen, som behjärtade de stora svårigheter, som förefunnos vid ordnandet af folkskoleväsendet i vårt vidsträckta, glest befolkade, jämförelsevis fattiga land, och som insåg, att under sådana förhållanden det vore nödvändigt att tillåta åtskilliga skolformer, som ej kunde anses mönstergilla, om man jämförde dem med de s. k. normala skolorna, men som dock gjorde den ovärderliga nyttan, att tillfälle bereddes för alla barn, äfven dem, som bodde i afsides liggande bygder, och lefde under mycket torftiga förhållanden, att få njuta undervisning i åtminstone de första grunderna, beslöt att låta revidera normalplanen och gaf uppdrag åt en kommitté att verkställa revisionen.

Af de förändringar med hänsyn till de slag af skolor, som normalplanen upptager, anteckna vi, att 1889 års normalplan föreslöt flyttande folkskola med tre årsklasser, men att den däremot upptagit treklassig fast folkskola, i hvilken alla klasserna samtidigt undervisas af samma lärare, samt hvilken har till underlag treklassig småskola (Litt. D.); fast folkskola, omfattande både folkskole- och småskoleafdelning, samtidigt undervisade af samma lärare (Litt. F.); flyttande folkskolor med fyra årsklasser, samtidigt undervisade af samma lärare,

på tre stationer (Litt. H.) samt fast (Litt. I) och flyttande (Litt. K.) mindre folkskola.

Beträffande anledningen, hvarför de nya skolformerna blifvit upptagna, säges i motiveringen till normalplanens bestämmelser följande: »Vid utarbetandet af den nu utgifna normalplanen för undervisningen i folkskolor och småskolor har man med ledning af vunnit erfarenhet under den tid, som förflutit efter normalplanen år 1878, och särskildt med afseende på de af folkskoleinspektörerna uttalade önskingar, ansett nödigt icke blott att taga hänsyn till sådana slag af skolor, hvilkas organisation företrädesvis ägnar sig åt att nöjaktigt främja undervisningen, utan äfven att gifva anvisning för undervisningens anordning i åtskilliga sådana skolor, hvilka endast kunna nödortftigt fylla behovet af undervisning i de för folkskolan föreskrifna lärokurser, men ändock måste till följd af missgynnande såväl lokala som ekonomiska svårigheter tills vidare bibehållas. Så har utom de förut i normalplanen införda slag af skolor nu ansetts behöfligt att jämväl upptaga folkskolor, som flytta på tre stationer, äfvensom några särskilda slag af mindre folkskolor, helst som just vid anordning af undervisningen i dylika skolformer större svårighet yppar sig och behovet af någon ledning därutinnan alltså mera oafvisligt framträder.»

Äfven nu angreps normalplanen, därför att den upptagit för många slag af skolor. Något nytt skäl, hvarför normalplanen borde nöja sig med att ordna undervisningen endast i de fasta folkskolorna A. B. och E., anfördes ej.

Synnerligen häftigt anföll man den treklassiga fasta småskolan och fast folkskola med två afdelningar, af hvilka hvardera omfattar två årsklasser, men båda undervisas af samma lärare på skilda tider. Men vid sin opposition mot normalplanens förslag torde väl lärarna hafva ledts mer af personliga än sakliga skäl. De synas hafva förgätit, att i folkskolestadgan heter det, att folkskola bör helst vara fast, men där medellöshet eller lokala förhållanden hindra inrättande af fast folkskola, må tills vidare barnundervisningen besörjas

i flyttande folkskola. De torde därjämte ej hafva erinrat sig, att folkskolestadgan medgifver, att under vissa förhållanden så kallade mindre folkskolor få anordnas. Ändtligen borde de väl hafva besinnat, att riksdagen har genom att bevilja understöd af statsmedel äfven till de skolor, som lärare vilja taga bort ur normalplanen, medgifvit, att dylika skolor må förekomma. Men under sådana förhållanden måste det väl vara myndigheternas plikt att söka ordna dessa skolor så förständig, som ske kan. I samma mån, som upplysningen stiger och landets bärkraft ökas, komma de olämpliga skolformerna att falla bort; men en ofrånkomlig plikt är det, att, så länge de finnas, söka göra undervisningen i dem så god som möjligt. Det kräver rättfärdigheten. Man är skyldig gifva de barn, som nödgas gå i de skolor, hvarom nu är fråga, så god undervisning, som omständigheterna medgifva.

Beträffande anfaller mot den treklassiga småskolan vilja vi endast erinra därom, att erfarenheten särskildt från Dalarne, lärt, att den arbetat med stor framgång och varit till väsentlig nytta i de skoldistrikt, där förhållandena varit sådana, att man ansett fördelaktigt att använda en sådan skolform.

Den 7 december 1900 utkom en ny normalplan för undervisningen i folkskolor och småskolor. Äfven denna var till väsentliga delar frukten af en kommittés arbete.

»Vid utarbetande af denna har man,» säga kommitterade, »med anledning af vunnit erfarenhet och statistikens vittnesbörd samt med stöd af folkskolestadgans föreskrifter ansett tiden vara inne att ur normalplanen utesluta de skolformer, som visat sig vara minst ändamålsenliga och hvilkas förekomst mer och mer aftagit. Sålunda har man borttagit på tre stationer flyttande småskolor, mindre folkskolor och folkskolor samt de former af folkskolor och mindre folkskolor, där sex årsklasser samtidigt undervisas af samma lärare.»

Sedan gifva kommitterade anvisningar, huru undervisningen i de uteslutna skolformerna bör anordnas, om, som kommitterade anse sannolikt, de ännu i ett och annat skol-

distrikt äro nödvändiga. Kommitterade säga i detta hänseende: »De sistnämnda skolformerna voro, då 1889 års normalplan utarbetades — och äro måhända ännu under särskilda lokala och ekonomiska förhållanden — nödvändiga. Därför upptogos i nämnda normalplan välbehöfliga undervisningsplaner för sagda skolor, men, då endast jämförelsevis få nya skolor af sådana slag numera torde komma att inrättas, torde särskilda undervisningsplaner för ifrågakvarande skolor ej vara behöfliga. De nu befintliga kunna nämligen, så länge de ännu bestå, röra sig i de former, de redan erhållit, och de nya, som möjligen komma att inrättas, kunna ju med ledning af de i normalplanen upptagna lärokurserna och läsordningarna inrätta sig på det sätt, som mest lämpar sig för de säregna förhållanden, hvar under de arbeta. För öfrigt kunna ju anordningarna i 1889 års normalplan tjäna som vägledning vid deras anordning...»

Äfven mot 1890 års normalplan anmärktes, att den upptagit för många skolformer. Normalplanen borde, sade man, anordna undervisningen endast i Littera A. B. och E. I den revision af normalplanen, som nu skall på Kungl. Maj:ts uppdrag företagas af den så kallade seminariekommittén, kommer naturligtvis åter frågan upp om de skolformer, som skola i normalplanen införas. Det är vanskligt att säga, huru den frågan kommer att besvaras; men med den sammansättning kommittén har, och med den kännedom vi hafva om de myndigheter, som sannolikt komma att få uttala sig om normalplanen och slutligen bestämma om den, torde vi hafva fullt skäl för vår fruktan, att den nya normalplanen kommer att ordna undervisningen endast i skolorna A. B. och E. Vi säga fruktan, ty vi äro förvissade om att det varit till stor förmån för folkskolan, att den icke varit stöpt i endast ett par former utan fått inrätta sig med en viss frihet med hänsyn till de särskilda distriktens lokala och ekonomiska förhållanden. Denna omständighet har nämligen varit en kraftigt bidragande orsak till att vi kommit så långt vi gjort med hänsyn till folkbildningens spridande, oaktadt alla de svårigheter, som varit en följd af folkets utbredning på en stor yta och af de

tryckta omständigheter, under hvilka en beaktansvärd del af vår befolkning lefvat. Men ännu äro förhållandena, enligt vårt förmenande, sådana, att folkskolan skulle verka till sin största välsignelse, om den finge arbeta under en viss frihet. Förhållandena i skoldistriktet äro i många hänseenden så olika, att de kräva olika anordningar af skolan, om denna skall kunna så mycket som möjligt se allas intressen till godo. Vid organisationen af folkskoleväsendet i ett distrikt bör en viktig fråga vara, huru börskolan anordnas i detta distrikt med hänsyn till där rådande förhållanden. Men då är det en mycket stor fördel, om man har att i normalplanen välja mellan flera skolformer. Därför bör denna upptaga flera olika slag af skolor. Särskildt synes det oss viktigt, att normalplanen upptager åtskilliga slag af skolor, om man vill göra allvar af att gifva folkskolan en mera praktisk riktning än hittills. Det krafvet blir nämligen icke tillfredsställande fyllt genom att låta den egentliga folkskolan meddela undervisning i de kunskaps- och öfningsämnen, som nu där förekomma, och med en och annan förändring i de lärokurser, som nu där genomgås, samt genom att i fortsättningsskolan införa undervisning i något yrke eller ordna undervisningen där med hänsyn till de särskilda läroämnenas tillämpning på något yrke. Vill man ordna undervisningen i folkskolan fullt tidsenligt, bör man låta teoretisk och praktisk undervisning gå hand i hand både i små-, folk- och fortsättningsskola.

Våra lärare och lärarinnor äro i allmänhet väl skolade, de undervisa mångenstädes både med lif och kraft och på ett sätt, som man tycker borde väcka lärjungarnas intresse, och dock blir resultatet ej det, man hade hoppats och väntat. En stor skara af lärjungarna deltaga i arbetet mer eller mindre likgiltigt. Man kan ej rycka upp dem, så att de arbeta med lif och lust. Måne ej en af orsakerna härtill är, att man alltför litet tager i anspråk de krafter, som barnet vid den ålder, som det har, när det går i små- och folkskolan, har behof af och glädje uti att använda. Vi vända oss under

denna tid alltför mycket till barnets rent andliga krafter, under det vi göra alltför liten affär af barnets vid denna tid starkt framträdande lust att få med sina händer utföra något. Man har visserligen förut anat faran af att vid tidiga år alltför uteslutande sätta de andliga krafterna i rörelse och därför infört i skolan undervisning i slöjd m. m.; men man har åt denna gren af undervisningen anslagit alltför ringa tid. När fråga först uppstod om slöjdens införande i skolan, öfvervägde man bland andra förslag äfven det, om ej undervisningen i folkskolan kunde anordnas så, att fyra timmar på förmiddagen användas till teoretisk undervisning och två timmar hvarje eftermiddag till slöjd; men af åtskilliga skäl vågade man ej åtminstone till en början förorda detta förslag, för hvilket dock så mycket talade.

Emellertid har man sedan den tiden kommit till förvisning om att arbetet i folkskolan bör omläggas så, att den dagliga tid, som afses för teoretisk undervisning inskränkes, under det den, som ägnas åt praktiska sysselsättningar vidgas. Så bör redan i småskolan mera tid, än som nu vanligen är fallet, ägnas åt lämpliga fröbelska arbeten, teckning, modellering m. m.; i folkskolan bör större utrymme än nu vanligen äger rum lämnas åt slöjd, handarbete, teckning, huslig ekonomi m. m. Men om sålunda mera tid anslås åt dessa praktiska sysselsättningar, huru går det då med den teoretiska undervisningen? Kommer den ej att väsentligt sjunka? För att förekomma detta borde barnen vara förpliktade att efter afslutad småskolekurs besöka folkskolan under sex år; men den årliga lästiden borde under de två å tre sista läs-åren minskas så, att den omfattade t. ex. under fjärde läsåret sex månader, under den femte fyra å fem månader och under den sjätte två å tre månader. Under de tre sista skolåren borde hufvudvikten läggas på den teoretiska undervisningen. Ordnares undervisningen på detta sätt, skulle helt visst lika stora lärokurser kunna genomgås som för närvarande, och hvad som meddelades skulle kunna af lärjungarna uppfattas med mycket större förstånd och därför också med större in-

tesse än nu. Genom en sådan anordning af skolan skulle också vinnas, att barnen, sedan de nått erforderlig ålder och vunnit tillbörliga krafter, kunde användas vid lämpligt arbete i hemmen och sålunda i tid få lära sig att arbeta för sin utkemst.

De skoldistrikt, som ville ordna sitt skolväsen hufvudsakligen efter de grundsatser, som nu här ofvan blifvit framställda, borde åtminstone få det. Härigenom skulle man blifva i tillfälle att pröfva huru en på detta sätt anordnad skola arbetade i jämförelse med skolor, som voro ordnade på annat sätt.

Det vore ju godt, om på detta sätt kunde vinnas erfarenhet beträffande tillämpningen af den grundsatsen, som nu med allt större styrka framhåfves, att framtidens barnomsskola bör i mycket högre grad än hittills vara en »arbetsskola».

Då man läser resolutioner, som fattats på under den senaste tiden hållna folkskoleläraremöten angående undervisningen i kristendomskunskap, intages man af bäfvan för hur undervisningen i detta folkskolans hufvudämne skall komma att gestalta sig under den närmaste framtiden. Den tid, man vill ägna däråt, vill man inskränka till två och en half timme i veckan. Sannolikt kommer väl den nya normalplanen att gå i läraremötenas spår. Det ser ut, som om man menade, att, ju mindre man sysselsätter sig med Guds ord och gudliga ting, dess bättre kristen blir man. Äfven en och annan af kyrkans tjänare synas hylla sådana åsikter. Och beträffande innehållet i hvad som skall meddelas får man höra åsikter, som måste framkalla stort vemod, då de uttalas af män, som skola undervisa och uppfostra det ojämförligt största antalet af landets barn. De flesta, som yttrat sig om en reformerad undervisning i kristendomskunskap, föreslå nämligen, att man skall meddela barnen antingen en historisk öfversikt öfver religionerna i allmänhet eller några allmänna kristliga sanningar, som kunna omfattas af hvilken kyrkas eller kristligt samfunds bekännare som helst, eller ock att

man skall åtnöja sig med att uppväcka hos dem kristliga stämningar eller gifva dem till lifs det väsentliga i den kristna moralen. Endast få äro de, som tala om att barnen i folkskolan böra få en så pass grundlig undervisning, som förhållandena medgifva, i vår svenska evangeliskt-luterska kyrkas lära.

En af hufvudanmärkningarna mot normalplanen har från folkskolelärarernas sida varit, att den föreslagit för många så kallade tysta öfningar. Vi vilja ej nu upptaga tiden med att åter framställa skälen för deras berättigande. Vi hafva förut många gånger sökt försvara dem. Några sakliga skäl, som öfvertygat oss om deras olämplighet, hafva ej framställts. Vi hafva ock förut mer än en gång framhållit orsakerna, hvarför man i vårt land ej velat göra några allvarliga försök med ifrågavarande öfningar. I detta sammanhang vilja vi endast erinra om att de med fördel begagnas i åtskilliga andra länder och särdeles i Amerika, hvarifrån man annars nu för tiden vill hämta så många lärdomar för vår skola. Vi skola anse det som en förlust, i fall man i den nya normalplanen söker ordna undervisningen i skolor, i hvilka läraren skall samtidigt undervisa flera klasser, utan tysta öfningar. Visserligen kan lärarnas arbete förminskas och lättas, om tysta öfningar borttagas, men i samma mån torde ock lärjungarnas verkliga behållning af undervisningen minskas. Men i arbetet för folkskoleväsendets ordnande i vårt land har det mer än en gång visat sig, att personliga fördelar satts framför skolans bästa, och att politiska och sociala hänsyn fått tränga undan de rent pedagogiska.

Det kommer nu att visa sig, hvilka hänsyn få öfverhanden vid utarbetandet af den nya normalplanen.

Carl K—n.

3.

Bidrag till Sveriges officiella statistik.

Undervisningsväsendet.

Berättelse om *Folkskolorna för år 1906*, utarbetad i Kungl. ecklesiastikdepartementet. Centraltryckeriet, Stockholm 1909.

Ur nämnda berättelse meddelas följande:

I. Högre folkskolorna.

Vid ifrågavarande 20 skolor voro anställda tillsammans 42 lärare, af hvilka 27 undervisade i läsåmnena (ensamt eller i förening med öfningsämnena) och 15 endast i öfningsämnena. Bland de förra voro 4, bland de senare 5 kvinnor. Lärjungarnes antal utgjorde 580, af hvilka 478 voro under 15 år och 102 15 år och däröfver. Lärokursens längd uppgifves vid 1 skola till ett år, vid 1 skola till ett à två år, vid 16 till två samt vid 2 till tre år.

Undervisningen har vid alla skolorna omfattat kristendoms-kunskap, modersmålet, historia (vid alla utom 1 både allmän och svensk), geometri, räkning och naturkunnighet (vid 1 fysik och vid 2 äfven hälsolära). Vid 19 skolor har undervisats i geografi och frihandsteckning eller linearritning, vid 12 i bokföring, vid 11 i välskrifning, vid 12 i tyska samt vid 3 i både tyska och engelska språken. Bland ämnena nämnas dessutom vid 4 skolor statskunskap, vid 1 svensk statskunskap, vid 2 kommunalkunskap och vid 1 kunskap i lagfarenhet. Vid 2 skolor hafva flickorna undervisats i hushållslära och matlagning. Sång har förekommit vid 15 sko-

lor, gymnastik vid 12, slöjd för gossar vid 6 och slöjd för flickor vid 6 samt trädgårdsskötsel vid 3 skolor.

Af lärarne i läsåmnena hade 10 aflagt någon akademisk examen vanligen i förening med folkskolelärareexamen, 6 mogenhetsexamen och folkskolelärareexamen, 1 mogenhetsexamen och 3 folkskolelärareexamen. —

II. Allmänna folkskolorna.

Antalet skoldistrikt uppgick år 1906 till 2,408. Samma år funnos 5,776 folkskolor hvaraf 5,361 fasta och 415 flyttande, 2,216 mindre folkskolor, hvaraf 1,477 fasta och 739 flyttande, samt 5,976 småskolor, hvaraf 5,032 fasta och 944 flyttande. Hela antalet folk- och småskolor uppgick sålunda år 1906 till 13,968 mot 13,718 år 1905. De fasta skolornas antal hade ökats från 11,507 till 11,870 eller med 263, hvaremot de flyttande skolornas antal minskats från 2,211 till 2,098 eller med 113. Antalet skolhus (skollokaler), egna eller förhyrda, uppgick år 1906 till 12,856 mot 12,661 år 1905.

Antalet skoldistrikt, som år 1906 erhöilit statsbidrag för den fortsatta undervisningen, uppgick till 1,044, hvaraf 978 voro belägna å landsbygden och 66 voro städer. Antalet fortsättningsskolor, som under samma tid erhöillo dylikt bidrag, uppgick till 1,933, hvaraf 1,768 på landsbygden och 165 i städerna. För Stockholms stad finnas inga fortsättningsskolor upptagna, enär den fortsatta undervisningen därstädes ej är anordnad enligt de grunder, som äro fastställda för statsbidrags åtnjutande.

Antalet skoldistrikt, som år 1906 erhöillo statsbidrag för undervisning i slöjd för gossar, uppgick till 1,471, hvaraf 1,384 voro belägna på landsbygden och 87 voro städer, medan antalet skoldistrikt, som erhöillo statsbidrag för undervisning i slöjd för flickor, uppgick till 1,794, hvaraf 1,702 voro belägna på landsbygden och 92 voro städer.

Antalet skolträdgårdar uppgick år 1906 till 2,643, af hvilka 2,142 voro för barnens undervisning särskildt anordnade, under det att de öfriga 501 utgjordes af lärarens jordland, hans priva-

ta trädgård eller andra för tillfälligt bruk upplåtna jordområden.

Med afseende på *skolornas anordning enligt normalplanens olika littera* förekom *littera A-skolan* vid 667 folkskolor, *littera B-skolan* vid 600, *littera C-skolan* vid 1,300, *littera D-skolan* vid 188, *littera E-skolan* vid 1,497, *littera F-skolan* vid 1,109, *littera G-skolan* vid 410 och *littera G²* vid 6.

I procent te sig talen sålunda: litt A 11,5, litt B 10,4, litt. C 22,5, litt. D 3,3, litt. E 25,9, litt. F 19,2, litt. G 7,1, litt. G² 0,1.

Ofvanstående siffror utvisa en visserligen långsam men stadig ökning för de båda högre skolformerna litt. A och B samt en likaså stadig nedgång af de på två eller flera stationer flyttande folkskolorna, litt. G och G². De halftidsläsande skolorna (litt. C och F-skolorna) synas äfven visa tendens till nedgång.

De mindre folkskolornas antal uppgick år 1906 till 2,216 mot 2,173 år 1905. Af dessa voro 1,477 (66,7 %) fasta och 739 (33,3 %) flyttande. De mindre folkskolorna äro belägna på landsbygden utom 4, som finnas inom stadsområden.

Hela antalet *småskolor* uppgick år 1906 till 5,976 mot 5,869 år 1905. Af dessa voro 5,032 (84,2 %) fasta och 944 (15,8 %) flyttande.

Antalet *lärare och lärarinnor* i läsämnen utgjorde i folkskolorna 8,555, i de mindre folkskolorna 2,222 och i småskolorna 7,120 eller tillsammans 17,897.

Antalet *skolpliktiga barn* (i åldern 7—14 år) var 851,563. Hela antalet i folkskolor, mindre d:o, småskolor, seminariernas öfningsskolor, högre folkskolor, allm. läroverk och fackskolor, skolor för abnorma barn, enskilda skolor och hemmen undervisade barn utgjorde 779,055. 67,563 barn hafva ej åtnjutit sådan undervisning, och om 4,949 saknas uppgifter.

Medeltalen af lärjungar på hvarje lärare och lärarinna i läsämnen utgjorde i *fasta skolor*: för landsbygden 44, i städerna 38 eller för hela riket 43; i *flyttande skolor*: för landsbygden 42, i städerna 27 eller för hela riket 42. För samtliga skolor voro medeltalen för landsbygden 44, i städerna 38 och för hela riket

43. Skoldistriktens samtliga *utgifter* för år 1906 uppgingo till 30,655,801 kr. mot 28,341,285 kr. år 1905.

I rikets större städer uppgingo utgifterna för folkskoleväsendet till följande belopp: i Stockholm 3,601,032 kr., i Göteborg 1,207,331, i Malmö 549,568, i Norrköping 301,699, i Gäfve 323,659, i Hälsingborg 350,297, i Örebro 176,844, i Karlskrona 277,664, i Uppsala 228,960, i Jönköping 144,044, i Borås 124,912, i Lund 145,106, i Halmstad 115,419, i Linköping 92,555, i Sundsvall 122,178, i Västerås 121,688, i Landskrona 162,118, i Karlstad 273,294, i Kalmar 69,003, i Eskilstuna 111,479, i Uddevalla 58,318, i Söderhamn 65,186, i Kristianstad 94,684, i Falun 68,003, i Ystad 46,013, i Södertälje 80,394, i Visby 79,994, i Västervik 37,920, i Luleå 88,980, i Hernösand 53,043 kr.

4.

Skydd för Sveriges natur.

Fosterlandskärlek och sinne för naturen äro två med hvarandra ouplösligt förenade begrepp. Hos oss svenskar ha dessa känslor redan från urminnes tider varit starkt utvecklade och äfven gifvit upphof åt ett visst slags naturskydd.

Den öfverhängande fara, som i våra dagar från den snabbt framträngande odlingens och industrialismens sida hotar den ursprungliga naturen, har emellertid framkallat en rörelse, gående ut på ett systematiskt och målmedvetet arbete till naturens skyddande. Denna rörelse, som vill göra det till en plikt för hvarje kulturfolk att värna om sitt lands natur och naturminnesmärken, har hos oss redan ledt till betydelsefulla, praktiska resultat, i det årets riksdag dels antagit en lag angående naturminnesmärkens fredande, dels fattat beslut om andra åtgärder i liknande syfte samt om afskiljande och fridlysande af tio olika nationalparksområden i skilda trakter af landet.

Sedan statsmakterna sålunda genom sina åtgöranden skapat en fast grund att bygga på, gäller det emellertid för det enskilda initiativet att föra naturskyddsfrågan vidare framåt och se till, att den nya lagen ej blott och bart blir en död bokstaf. Det är med tanke härpå några naturvänner gått i författning om bildandet af **Svenska Naturskyddsföreningen**, som den 16 sistlidna maj konstituerades vid ett allmänt möte i Stockholm å Vetenskapsakademiens hörsal.

Enligt de stadgar, som vid detta tillfälle antogos af föreningen, har denna till ändamål att väcka och underhålla kärlek till vår svenska natur och arbeta för dess skyddande.

Detta sitt ändamål vill föreningen söka uppnå dels genom praktiskt utöfvande af naturskydd på grundval af den nya lagen, dels genom utgifvande af en populär illustrerad årsbok samt genom annan upplysningsverksamhet i naturskyddsfrågan, dels ock genom att verka för bildandet af orts- och landskapsföreningar i likartadt syfte samt utgöra föreningsbandet mellan dylika.

Till ledamot af föreningen antages hvarje välkänd svensk man eller kvinna — häri inbegripes äfven den mera försigkomna skolungdomen — som antingen själf eller genom någon föreningsmedlem förklarar sig därtill villig och erlägger stadgad afgift.

På det föreningen måtte vinna största möjliga tillslutning inom alla samhällsklasser har årsafgiften satts så lågt som till 2 kr. För den som så önskar finnes äfven tillfälle att ingå i föreningen såsom ständig ledamot genom att till dess kassa en gång för alla erlägga 50 kr. Ledamot erhåller kostnadsfritt de föreningens ordinarie publikationer, som utkomma under den tid, han tillhör föreningen.

Alltifrån naturskyddsfrågans första framträdande har betonats önskvärdheten af att rent vetenskapliga intressen och mera allmänt estetiska hänsyn vid utöfvandet af naturskydd måtte komma att gå hand i hand. Denna synpunkt har varit bestämmande vid utarbetandet af den nya lagen och skall äfven blifva det för Svenska Naturskyddsföreningens verksamhet.

Hvad beträffar naturskyddets estetiska sida böra särskildt våra kommunala myndigheter ägna uppmärksamhet åt densamma, väl betänkande, att skyddandet af en trakts naturskönhet är bästa medlet till hembygds känslans bevarande.

Naturskyddsfrågan torde för öfrigt utgöra en mark, där vi alla, utan hänsyn till samhällsställning eller politiska åsikter, kunna mötas till gemensamt fosterländskt arbete.

I det vi ännu en gång framhålla det behjärtansvärda i att åt eftervärlden söka bevara några spridda stycken af

vår svenska natur — denna natur, i hvilken vår folkkaraktär har sina djupaste rötter, som gifvit näring åt vår konst och vårt skönhetssinne och som ytterst ligger till grund äfven för vår materiella odling — rikta vi en uppmaning till alla naturvänner landet rundt att låta anteckna sig som medlemmar af Svenska Naturskyddsföreningen.

Anmälan om medlemskap ingifves tillsvidare under adress: Svenska Naturskyddsföreningen, Riksmuseums Vertebrataafdelning, Stockholm.

Anteckningslistor finnas utlagda på de dagliga Stockholmstidningarnas hufvudkontor samt hos de flesta bokhandlare i landsorten. För öfrigt kunna dylika listor på rekvisition hos föreningen erhållas af hvarje intresserad.

* * *

Då det för Svenska Naturskyddsföreningens verksamhet är af stor betydelse, att man snarast erhåller en så noggrann kännedom som möjligt om de lämningar af ursprunglig natur, som ännu finnas i vårt vidsträckta land, vilja vi äfven begagna tillfället uppmana alla för naturskyddssaken intresserade personer att till föreningen insända meddelanden om dylika områden och föremål.

Som ledning vid affattandet af ett eventuellt meddelande ha vi uppställt följande frågor till godhetsfullt besvarande:

1. Finnes inom er hemtrakt eller känner ni eljest till någon hittills mindre bekant naturskön plats, som vore förtjänt att skyddas?

2. Kan ni lämna upplysning om platser, där man finner:

a) några mera egendomliga jord- eller bergformationer, sjöar, vattenfall, mossar, ljunghedar, flygsandsfält el. d.;

b) några för trakten ovanliga naturliga skogsbestånd eller märkliga enstaka träd eller några i vår flora mycket sällsynta ört- eller buskartade växter;

c) några sällsynta däggdjur, fåglar eller hela kolonier

af sådana, hvilka löpa fara att försvinna, om de lämnas utan skydd?

3. Kan ni anföra exempel på att några naturmärkvärdigheter af ofvannämnda slag redan kommit i åtnjutande af skydd? Eller tvärt om, vet ni att berätta om några fall, då naturminnesmärken blifvit skadade eller helt och hållet förstörda, eller då en trakts naturskönhet blifvit svårt vandaliserad genom industriella anläggningar, vanprydande annonsering el. d.?

4. Har ni kännedom om någon plats, där ett oförsvarligt schackrande med sällsynta växt- eller djurarter, fågelägg eller dylikt äger eller ägt rum?

Skulle någon vilja lämna en mera utförlig beskrifning öfver ett märkligare naturområde eller naturföremål eller insända väl etiketterade och daterade fotografier af dylika, äro vi synnerligen tacksamma härför. Af stor vikt är det att platsen, där naturmärkvärdigheterna äro tillfinnandes, angifves så tydligt som möjligt. (Län och socken, inom hvilkas område platsen ligger, böra uppgifvas.)

Meddelandena, som, i den mån de befinnas förtjänta af offentliggörande, komma att inflyta i Svenska Naturskyddsföreningens årsbok, torde insändas under samma adress som ledamotsanmälningarna.

Stockholm i juli 1909.

Svenska Naturskyddsföreningens Styrelse.

5.

Svenska seminarielärareföreningen.

Till ledamöter i Svenska seminarielärareföreningens styrelse för år 1910 och 1911 hafva omvalts de afgående, rektor C. O. Arcadius med 91 röster och adjunkten Elisabet Eurén med 82 röster. Närmast i röstetal kommo rektor Sven Lundqvist, adjunkt H. A. Rosander och fröken Selma Svensson med hvardera 4 röster. Till styrelsesuppleanter hafva likaledes omvalts de afgående, herr Erik Zimmerdahl med 87 röster och fröken Selma Svensson med 85. Närmast i röstetal kommo adjunkterna Anna Sörensen, Hj. Borg och Th. Brandt samt fröken Hildur Hedberg med hvardera 3 röster.

Till revisorer för 1910 hafva utsetts revisorerna för 1909, adjunkten L. C. Lindblom med 74 röster och adjunkten M. L. Gagner med 31. Revisorssuppleanter blefvo adjunkterna G. Sandahl o. K. Karlgren med resp. 41 och 15 röster.

6.

Litteratur.

C. A. Bergström, *Den kristna Tros- och Sedeläran i läseboksform*, I: 1 (Första artikeln).

Det lär väl ej kunna förnekas, att vi ännu sakna en lämplig för barn afsedd lärobok, som i anslutning till Luthers lilla katekes och i sammanhängande form framställer den kristna tros- och sedeläran. Ett försök i den vägen måste därför hälsas med tillfredsställelse och det af tvenne skäl. *Dels* ådagalägger nämligen den, som ägnar sig åt dylikt författarskap, ett lefvande, oegennyttigt intresse för saken, och *dels* får man väl taga för afgjort, att hvarje af sakkunnig person gifvet uppslag äfven på detta område måste i mer än ett hänseende blifva efterföljande författare i samma bransch till nytta. — Ett arbete af nu åsyftad beskaffenhet har läroov. adjunkten teol. kand. pastor C. A. Bergström i Härnösand nyligen presterat. Se vi närmare på detsamma, skola vi otvifvelaktigt finna, att det äger åtskilliga både formella och reella förtjänster. — Till de förra hör enligt recens mening bl. a. det förhållandet, att boken alltigenom utgör en *sammanhängande framställning*. Man må nämligen hysa hvilken åsikt som helst om värdet och betydelsen därpå i jämförelse med katekesens frågeform, så mycket måste man väl dock under alla omständigheter medge, att det är en verklig fördel att äfven på tros- och sedelärans gebit hafva en i nu angifven form utarbetad, för barnen afpassad och till den lilla katekesen sig anslutande framställning att tillgå. Hvarför skulle väl för öfrigt ifrågavarande gren af kristendomsundervisningen behöfva framträda såsom särskildt styfmoderligt be-

handlad? — En annan formell förtjänst, som tillkommer adj. B:s bok, är den, att innehållet i framställningens olika delar angifves genom i marginalen anbragta *underrubriker*. Att sådana för barn äro af nöden, torde få anses ligga i öppen dag. Men hellre än att sätta dem i texten — en åtgärd, hvarigenom innehållet mången gång alltför mycket sönderdelas — bör man då göra, just såsom förf. gjort, d. v. s. anbringa dem i kanten. Önskligt hade det emellertid varit, att en och annan af dessa underrubriker — måhända särskildt den första å sid. 39 — erhållit en lämpligare språklig form. — I sammanhang härmed bör desslikes påpekas det öfverskådliga, kortfattade och dock i fullständiga meningar framträdande »*innehållssammandrag*», som återfinnes i slutet af boken (sid. 48—49). Jämväl detta är någonting godt, och särskildt i en barnabok synes det mig afgjort äga företräde framför ett vanligt, abstrakt och schematiskt register. — Till de formella förtjänsterna i adj. B:s Tros- och sedelära får jag äfvenledes räkna själfva *språket*, som i det hela är enkelt och lättfattligt samt alltigenom värdigt. — Och till sist ännu en sak. Det af textens innehåll, som förf. ansett vara särskildt betydelsefullt, har han låtit sätta med *kursivstil*. Att detta är ett lyckligt grepp, lär väl svårigen kunna bestridas, i synnerhet som barnen, tack vare kursivering, slippa ifrån en hel mängd understrykningar, som i annat fall tvifvelsutan skulle befinnas nödvändiga.

Adj. B:s bok har emellertid, såsom redan blifvit antydt, ej blott formella förtjänster utan äfven reella. Den ojämförligt viktigaste af de senare består enligt min uppfattning däri, att de grundläggande *bibelställena*, som till allra största delen äro väl valda och sammanställda, uppgå till ett betydande antal, ity att förf. ur gamla testamentet hämtat omkring 60 och ur nya testamentet omkring 80 citat (hvarvid jag dock ej medräknat sådana bibelpartier, till hvilka blott hänvisningar gifvits). Jag betraktar det nämligen såsom rent af axiomatiska satsar, att en bok, som har den evangeliskt kristna tros- och sedeläran till sitt innehåll, skall från början

till slut vara direkt byggd på den gudomliga uppenbarelsen själf, sådan denna träder oss till mötes i gamla och nya testamentets heliga skrifter, samt att barnen, så fort och så långt möjligt är, skola göras förtrogna med bibelns både åskådning och uttryckssätt. Bägge dessa fordringar har ock adj. B. i sin bok tillgodosett. Och han har därvid, såsom af det ofvan sagda framgår, ej åtnöjt sig med att blott hänvisa till de olika skriftställena, hvilka äga karaktären af kärnspråk, utan äfven i texten återgifvit dem åtminstone så pass fullständigt, som han i hvarje fall ansett vara nödigt. Otvifvelaktigt har förf. härutinnan träffat det rätta. Ty, skola barnen under lektionerna i bibeln uppsöka och läsa de språk, till hvilka läroboken hänvisar, så vållas därigenom stor tidsutdräkt, särskildt som åtminstone de yngsta barnen i regeln föga känna den ordning, hvari bibelns böcker förekomma. Därjämte må bemärkas, dels att under denna förutsättning sammanhanget i läroboken gång efter annan måste afbrytas, dels ock att åtminstone flertalet barn i ty fall nödgas underkasta sig ett både ansträngande och tidsödande arbete, när de hemma skola inpräglä såsom läxa gifna bibelord i minnet. — Vissa partier i det föreliggande arbetet verka i särskild mening tilltalande. Detta gäller kanske i främsta rummet hvad som på sid. 23—26 yttras om *arbetsamhetens* och *sparsamhetens* värde och välsignelse. Särskildt i våra dagar, då ej mindre njutningslystnad än öck ringaktning för det s. k. kroppsarbetet i oroväckande grad vunnit utbredning inom de »högre» samhällsklasserna, synes det mig ligga stor vikt uppå att ifrågavarande kapitel af sedeläran allvarligt och i möjligaste måtto allsidigt utredes för det uppväxande släktet. Och det är just detta, som förf. gjort. Häremot kan visserligen den anmärkningen framställas, att man ej bör i tros- läran insätta ett parti af sedeläran utan låta hvardera delen bilda ett helt för sig. Till rättfärdigande af adj. B:s åtgärd i detta hänseende får jag emellertid framhålla, dels att budet om arbetsamhet och sparsamhet blifvit på ett onekligen mycket lämpligt sätt förenadt med läran om Guds

Sid. 2 rad 4 uppfir. står: gudens; läs: Gudens.

- » 2 » 6 » » : fyrfota djur; läs: fyrfotadjur.
- » 2 » 18 nedifr. » » : Anden; läs: Ande.
- » 10 » 8 » » : psb.; läs: Psb.
- » 13 » 12 » » : ps.; läs: Ps.; likaså sid. 22 rad 2 nedifr.
- » 13 » 5 » » : ända; läs: ändar.
- » 13 » 1 » » : ände; » : ända.
- » 15 » 12, 11 » » : änglauppenbarelsen; läs: änglauppenbarelsesr.
- » 16 » 14, 13 » » : ond- skans; läs: onds- kans.
- » 16 » 1 » » : nederslå; läs: nedslå.
- » 17 » 11 uppfir. » » : underbar; läs: underbart.
- » 17 » 2, 1 nedifr. » » : fruktsamme; läs: fruktsamma.
- » 18 » 2 uppfir. » » : fåglarne; läs: fåglarna; likaså sid. 19 rad 2 uppfir.
- » 18 » 11 » » : låtom; läs: Låtom.
- » 22 » 11 nedifr. » » : ljusets; läs: ljusens; rätt däremot sid. 5 rad 7 uppfir.
- » 23 » 17 » » : om; läs: Om.
- » 29 » 6 » » : som somliga; läs: som om somliga.
- » 30 » 17 » » : Förhin- drar; läs: Förhind- rar.
- » 31 » 9 uppfir. » » : haver; läs: har.
- » 33 » 4 » » : liksom vi; läs: liksom om vi.
- » 35 » 17 nedifr. » » : mänskokärlek; läs: mänskokärlek.
- » 42 » 12 » » : anda; läs: ande.
- » 43 » 12 » » : därmed; läs: med.
- » 44 » 3 » » : afdelning; läs: avdelning.

Jag har ansett mig böra uppfatta ofvanstående afvikelser från resp. bibeltexter och desslikes öfriga nu påpekade oegentligheter såsom korrekturfel; däremot lämnar jag ofgjordt, huruvida och, om så är, i hvad mån det berott på tillfälligt förbiseende vid korrekturläsningen eller — åtminstone delvis — på andra omständigheter, att icke så få citat mer eller mindre skilja sig från bibeltexternas nu för tiden gällande normalupplagor. Vid anställd undersökning har jag emellertid funnit så vara förhållandet med bibelspråk, anförda å sid. 1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 13, 14, 16, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 26, 28 och 44. — Åtta gammaltestamentliga ställen äro helt och hållet eller väsentligen återgifna så, som de lyda i den gamla öfversättningen.

Hvad *stafningen* beträffar, torde nog mången hysa den uppfattningen, att *vetenskapliga* författare, om de så vilja, få vara »sig själfva en lag», men, då det är fråga om en för *skolbruk*

afsedd bok, synes under skolåldern». Båda böcker tag från den officiella läroplanen för lärareseminarier. far man dock på ett tillökad sin lärobok. 6 uppfir. står nämligen om barnpsykologi, sakliga och sid. 48 rad 1 som barnnämligast är upplagan af Svenska akademien rör olika varande orden, som be barmhärtiga. I sammanh. akad. skrifver uttrycket *till* B. sammanskrifver orden, s. 19 rad 6 nedifr. står *tillkänn* B. indef. pron. *envar* såsom två det Sv. akad. i detta fall påbj

Rörande bruket af *skiljetecken* kunde åtskilligt vara afseende härför alltför mycket upptaga tid. emellertid inskränka mig till att påpeka:

Sid. 12 rad 7 nedifr.: frågetecknet skall ersättas af utropstecken.

Sid. 14: citationstecknen å rad 10 och rad 13 uppfir. hafva sin rätta plats efter de ord, före hvilka de nu stå.

Sid. 17 rad 11 nedifr.: citationstecknet saknas liksom ock i slutet af citatet i dess helhet; i fall, sådana som detta, bruka ju för öfrigt citationstecken af olika utseende användas.

Sid. 22 rad 4 och rad 6 uppfir.: citationstecknen saknas.

Sid. 31 rad 12 nedifr.: komma efter »lägre» saknas.

Innan jag lämnar denna del af min granskning, vill jag uttryckligen betona, att jag fäst uppmärksamheten på stafningen och skriftecknens bruk icke af pedanteri och ännu mindre af småsint klandersjuka utan fastmer af den orsaken, att enligt min bestämda åsikt för barnen »endast det bästa är godt nog», och att i följd häraf en för barn afsedd bok äfven i nu angifna hänseenden bör vara fullt mönstergill; d. v. s. fullkomligt öfverensstämma med de regler, som de själfva i skolan få inlära och förpliktas att följa.

- Sid. 2 rad 4 uppfir. står: gudens; läs: Gudens.
 » 2 » 6 » » : fyrfota djur; läs: fyrfotadjur.
 » 2 » 18 nedifr. » » : Anden; läs: Ande.
 » 10 » 8 » » : psb.; läs: Psb.
 » 13 » 12 » » : ps.; läs: Ps.; likaså sid. 22 rad 2 nedifr.
 » 13 » 5 » » : ända; läs: ändar.
 » 13 » 1 » » : ände; » : ända.
 » 15 » 12, 11 » » : änglauppenbarelsen; läs: änglauppenbarelses.
 » 16 » 14, 13 » » : ond- skans; läs: onds- kans.
 » 16 » 1 » » : nederslä; läs: nedslå.
 » 17 » 11 uppfir. » » : underbar; läs: underbart.
 » 17 » 2, 1 nedifr. » » : fruktsamme; läs: fruktsamma.
 » 18 » 2 uppfir. » » : fåglarne; läs: fåglarna; likaså sid. 19 rad 2 uppfir.
 » 18 » 11 » » : låtom; läs: Låtom.
 » 22 » 11 nedifr. » » : ljusets; läs: ljusens; rätt däremot sid. 5 rad 7 uppfir.
 » 23 » 17 » » : om; läs: Om.
 » 29 » 6 » » : som somliga; läs: som om somliga.
 » 30 » 17 » » : Förhin- drar; läs: Förhind- rar.
 » 31 » 9 uppfir. » » : haver; läs: har.
 » 33 » 4 » » : liksom vi; läs: liksom om vi.
 » 35 » 17 nedifr. » » : mänskokoärlek; läs: mänskokoärlek.
 » 42 » 12 » » : anda; läs: ande.
 » 43 » 12 » » : därmed; läs: med.
 » 44 » 3 » » : afdelning; läs: avdelning.

Jag har ansett mig böra uppfatta ofvanstående afvikelser från resp. bibeltexter och desslikes öfriga nu påpekade oegentligheter såsom 'korrekturfel; däremot lämnar jag ofgjordt, huruvida och, om så är, i hvad mån det berott på tillfälligt förbiseende vid korrekturläsningen eller — åtminstone delvis — på andra omständigheter, att icke så få citat mer eller mindre skilja sig från bibeltexternas nu för tiden gällande normalupplagor. Vid anställd undersökning har jag emellertid funnit så vara förhållandet med bibelspråk, anförda å sid. 1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 13, 14, 16, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 26, 28 och 44. — Ätta gammaltestamentliga ställen äro helt och hållet eller väsentligen återgifna så, som de lyda i den gamla översättningen.

Hvad *stafningen* beträffar, torde nog mången hysa den uppfattningen, att *vetenskapliga* författare, om de så vilja, få vara »sig själfva en lag», men, då det är fråga om en för *skolbruk*

afsedd bok, synes det mig ligga stor vikt uppå att några undantag från den officiella stafningen icke förekomma. Sådana träffar man dock på ett och annat ställe i adj. B:s bok. Sid. 20 rad 6 uppfir. står nämligen *tvänne*, sid. 21 rad 15 nedifr. *outransakliga* och sid. 48 rad 1 nedifr. *barmhertiga*. Enligt sjunde upplagan af Svenska akademien ordlista åter stafvas de ifrågasvarande orden, som bekant, sålunda: *tvenne*, *outrannsackliga*, *barmhärtiga*. I sammanhang härmed må erinras om att Sv. akad. skrifver uttrycket *till känna* såsom två ord, under det adj. B. sammanskrifver orden, så att å sid. 2 rad 10 uppfir. och sid. 19 rad 6 nedifr. står *tillkänna*. I motsats härtill skrifver adj. B. indef. pron. *envar* såsom två ord å sid 25 rad 2 uppfir., under det Sv. akad. i detta fall påbjuder sammanskrifning.

Rörande bruket af *skiljetecken*, speciellt komma, och öfriga *skriftecken* kunde åtskilligt vara att säga; för att ej med afseende härpå alltför mycket upptaga tidskriftens utrymme vill jag emellertid inskränka mig till att påpeka följande:

Sid. 12 rad 7 nedifr.: frågetecknet skall ersättas af utropstecken.

Sid. 14: citationstecknen å rad 10 och rad 13 uppfir. hafva sin rätta plats efter de ord, före hvilka de nu stå.

Sid. 17 rad 11 nedifr.: citationstecknet saknas liksom ock i slutet af citatet i dess helhet; i fall, sådana som detta, bruka ju för öfrigt citationstecken af olika utseende användas.

Sid. 22 rad 4 och rad 6 uppfir.: citationstecknen saknas.

Sid. 31 rad 12 nedifr.: komma efter »lägre» saknas.

Innan jag lämnar denna del af min granskning, vill jag uttryckligen betona, att jag fäst uppmärksamheten på stafningen och skriftecknens bruk icke af pedanteri och ännu mindre af småsint klandersjuka utan fastmer af den orsaken, att enligt min bestämda åsikt för barnen »endast det bästa är godt nog», och att i följd häraf en för barn afsedd bok äfven i nu angifna hänseenden bör vara fullt mönstergill; d. v. s. fullkomligt öfverensstämma med de regler, som de själfva i skolan få inlära och förpliktas att följa.

Dessutom anser jag äfven följande böra påpekas.

I not 1 å sid. 2 talas om »fromma män, som fruktat Gud och velat tjäna honom...» Attributet bör strykas, eller ock böra dessa rel. bisatser borttagas. — Mot slutet af samma not hänvisas till en skrift af f. d. prof. Rudin, som betitlas: »Bibeln's förnedringsgestalt». Den otvifvelaktigt åsyftade skriftens fullständiga titel är: Den gudomliga uppenbarelsens förnedringsgestalt i den heliga skrift.

Å sid. 4 läses följande mening: »Men Jesus säger såsom då till den samaritiska kvinnan.» Meningen torde vara: Men Jesus säger nu, såsom han en gång sade till den samaritiska kvinnan. — Längre ned i samma stycke anföras Jesu ord i Matt. 18:20, och därom är med hänsyn till sammanhanget intet annat än godt att säga, men de ord, Jesus uttalade, »när han *skildes** från lärjungarne», läsas i Matt. 28:20 och innehålla, som bekant, löftet om att han skulle vara med dem »alla dagar intill världens ände».

Sid. 6. Hvarför ej fullständigt anföras Jesu ord i Mark. 10:27?

Sid. 9 not 2. »Artikel betyder del.» Bättre: led eller lem. Genom endera utaf dessa tolkningar, som äfven i språkligt hänseende äga företräde, framhäfves det organiska sambandet mellan artiklarna.

Sid. 12. Det synes åtminstone öfverflödigt att på tvenne ställen (se dels »Tryckfel», dels not 2 å sid. 34!) angifva den ordagranna öfversättningen af Luthers tyska text i fråga om ett par ord i hans förklaring till första trosartikelns då öfriga olikheter mellan originalets ordalydelse och den hos oss vanliga icke beröras.

Sid. 15. Det i första meningen förekommande uttrycket: »de förnämsta skapade varelser» bör ändras till: »de förnämsta varelserna». Skälet blir uppenbart, ifall man läser meningen i dess helhet. — Rörande citatet af Ps. 91:11, 12, som läses midt på sidan, må erinras om att frestaren enligt Luk. 4:10, 11 uteslöt orden: »på alla dina vägar».

* Kursiveradt af rec.

Sid. 20. Ungefär midt på sidan läsas — liksom ock i 1878 års katekes, st. 103, — följande ord ur Ebr. 1:3: »Han bär allt med sin makts ord.» Men detta uttalande gäller Sonen och icke Fadern, hvarför ock biskop Billing i sin katekesutläggning af 1883 skrifver: »Såsom världen är skapad af Fadern genom Sonen, så är det äfven genom Sonen, som Fadern uppehåller världen. Härom heter det i Ebr. 1:3: 'Han bär allting med sitt kraftiga ord.'»

Sid. 24. Hvarför ej i dess helhet återgifva det bekanta, synnerligen värdefulla stycket om arbetsamhetens välsignelse?

Å sid. 25 uttalas den åsikten, att »själsarbetet är nog mången gång *lika ansträngande som kroppsarbetet*.* Till jämförelse härmed må citeras, hvad past. prim. Fehr i sin Undervisning i kristendomen, sid. 66, har att säga i denna fråga. Han ger där uttryck åt den uppfattningen, att själsarbetet »också är ett arbete, som, där det med tillbörligt allvar bedrives, ingalunda kräfver mindre utan *snarare större** ansträngning än det andra, ty det tager människans högsta och ädlaste krafter i anspråk».

Sid. 28. Att citerandet af Jer. 31:29 är mindre lämpligt, framgår af det sammanhang, hvori dessa ord i den bibliska texten förekomma. Till rättfärdigande af detta om-döme åberopar jag dessutom 5 Mos. 24:16 och Hes. 18:2—4.

Sid. 31. Sista meningen lyder: »Läs härom Ps. 8:4 ff.» Egentligen är det väl blott vv. 7—9, som afse människans härskarställning i förhållande till den jordiska skapelsen i allmänhet och djuren i synnerhet.

Sid. 33. I sista meningen säges, att den kristnes tack bör »öfvergå till lof», men hvad som förstås med *lof* till skillnad från *tack* angifves ej.

Sid. 34. Om den »söndagliga gudstjänsten» kan man ej i egentlig mening påstå, att den »*slutar*»* med maningen: Tac-kom och lofvom Herren».

Sid. 38. I tredje meningen förekommer uttrycket: »så mycken orättfärdighet, kif och strid». Skall, såsom antag-

* Kursiveradt af rec.

ligt är, attributet underförstås vid andra och tredje substantivet, är uttrycket, noga taget, ej fullt språkriktigt. — Äfven första meningen i not 3 innehåller en språklig licentia.

Sid. 43. Om Petrus heter det, att, när han fallit, »*ängrade* han sig genast och blef *sedan** hälleberget». Tydligare och bättre:..... och blef slutligen hälleberget»; skälet härtill framgår af Gal. 2:11 ff.

Skall jag nu till sist i få ord afgifva ett generellt omdöme om adj. B:s bok, så får det följande lydelse. Den utgör ett i sanning vackert bevis på förf:s varma kärlek till det ämne, han däri behandlar, och till det unga släkte, som i våra läroanstalter skall »kristligen uppfostras och i Guds ord undervisas». I fråga om ej endast *innehållet* utan äfven både *planläggningen* och vissa *enskildheter*, som referera sig till barnundervisningens teknik, äger den jämväl, enligt hvad jag uppvisat, förtjänster, som ej kunna bestridas. Hade blott större omsorg ägnats åt korrekturläsningen och den sista utformningen, så skulle onekligen vår skolbokslitteratur genom den utgifna delen af adj. B:s Tros- och sedelära vunnit en lika behöflig som värdefull tillökning. Vi få emellertid hoppas, dels att i de återstående häftena förbiseenden af samma slag som de ofvan påpekade undvikas, dels ock att i en eventuell ny upplaga första häftet befrias från detsamma i dess nuvarande skick vidlådande brister. Sker detta, skall arbetet för visso med glädje mottagas och få komma till användning i många skolor, hvilkas ledande personligheter nitälska för en lättfattlig, bibeltrogen och i bästa mening tidsenlig undervisning i luthersk tros- och sedelära.

G. S.

Lärobok i pedagogik för folkskoleseminarier af *Sven Lundqvist*, rektor vid seminariet i Strängnäs. Andra omarbetade och tillökade upplagan. Stockholm 1909. P. A. Norstedt & Söners förlag. Pris 2 kronor.

År 1902 utgaf förf. förra upplagan af sin lärobok i pedagogik och året förut en mera utförlig framställning af peda-

* Kursiveradt af rec.

gogikens element: »Uppfostran under skolåldern». Båda böckerna hafva användts vid folkskolelärareseminarier.

Nu har förf. omarbetat och något tillökats sin lärobok. Särskildt har förf. tillfogat ett kapitel om barnpsykologi, hvilket är så mycket viktigare, som det här förnämligast är fråga om barns uppfostran. Ett annat viktigt tillägg rör olika bildnings-, föreställnings- och uppmärksamhetstyper; kännedomen om den har nämligen stor betydelse för den individuella behandlingen af barnen. Äfven de olika världsåskådningarna samt tankelagarna hafva upptagits. Med afseende på indelningen af undervisningsämnena är å sid. 78 den nu vanliga grupperingen införd.

Oafsedt vissa förändringar i innehåll och form samt tillägg äro plan och anordning väsentligen desamma som i föregående upplaga och sammanfalla, hvad den psykologiska delen beträffar, i det närmaste med Martigs — det enklaste och för skolbruk mest praktiska psykologiska system, vi känna till. Beträffande tankeakterna har förf. ändrat ordningen från *omdöme*, *slutledning* och *begrepp* till *omdöme*, *begrepp* och *slutledning*. Kanske i en ny upplaga den gamla ordningen: *begrepp*, *omdöme* och *slutledning*, åter kommer till heders, och det yore säkerligen lika bra, då öfvergången från föreställning till *begrepp* är lätt och man äfven i omdömet rör sig med *begrepp*.

Förf. har sökt gifva sin lärobok större öfversiktlighet och åskådlighet, liksom han äfven tagit hänsyn till nyare forskningar och framsteg på psykologiens område. Boken bör därför i sitt nya skick blifva ännu mer användbar än förut.

Den enda väsentliga anmärkning, vi ha att göra, är, att den såsom lärobok vid folkskoleseminarierna enligt vår erfarenhet är för kort. Den är visserligen längre än den förra, men där saknas åtskilligt, som eleverna böra ha reda på. Så t. ex. behöfde en så viktig psykologisk företeelse som fantasien en mera ingående behandling, än som kommit den till del. Äfven i den pedagogiska delen har sträfvat efter korthet gjort, att ofta blott antydningar utan någon när-

mare utveckling gifvits. Läroboken kan visserligen — och så är väl författarens mening — kompletteras genom lärarens muntliga framställning, men då komma vi åter in på det gamla antecknings- och skrifsystemet, hvilket man i pedagogiken liksom i andra ämnen på senare tider helst velat undvika. Äfven vid en mera utförlig framställning blir det i alla fall så mycket, som läraren behöfver utveckla.

Beträffande klass- eller allmänföreställningarna säger förf., att man numera kallar dem *psykiska begrepp*. Det är dock ej alla nyare psykologer, som begagna det uttrycket. Så t. ex. användes i Ebbinghaus förra året utkomna 2:dra upplaga af hans psykologi ordet *allmänföreställning*, och vi tro att den benämningen har skäl för sig. Att schemat bildar en öfvergång från föreställning till begrepp, är tydligt.

Redogörelsen å sid. 48 för analys och syntes i samband med induktion och deduktion synes oss något dunkel.

Vi skulle föreslå, att förf. omarbetade sin större lärobok, »Uppfostran under skolåldern», och därur uteslöte hvad som ej har direkt samband med ämnet, särskildt sådant, som är mystiskt eller dunkelt, men i stället tillade kapitlen om uppfostringsanstalterna och folkskolläraren. Då tror anmälaren vi skulle få en för folkskoleseminarierna fullt lämplig lärobok i pedagogik.

Själslivet. Till den tänkande allmänhetens och läroverkens tjänst av *S. Almquist*. Stockholm 1909. P. A. Norstedt & Söners förlag. Pris bunden 2 kr. 25 öre.

Rektor Almquist är en mångsidigt bildad man. Ehuru han hufvudsakligen ägnat sig åt naturvetenskaperna, är han väl bevandrad äfven i flera andra ämnen.

I psykologien har han undervisat i 25 år och därunder förvärfvat sig en rik erfarenhet, som han nu framlägger för allmänheten. År 1906 utgaf han en logik, »Vårt tanke-lif», där han lagt identitetsprincipen till grund i stället för den förut vanliga subsumtionsprincipen.

Af författarens hela läggning kan man sluta till att hans

psykologi, liksom i allmänhet senare tiders läroböcker i ämnet, är affattad på empirisk grund. Undervisningen bör enl. förf. taga sin utgångspunkt i lärjungarnes egna föreställningar om psykologiska objekter och icke i vetenskapliga begreppsbestämningar. Förf. anser vidare, att lärd terminologi så mycket som möjligt bör undvikas, och att man i stället bör begagna det äfven i psykologiskt hänseende högt utbildade litteraturspråket. Redan de vanliga termerna förnimmelse, varseblifning och syftmålsföreställning kan lärjungen ej säkert associera med sina gamla föreställningar. Vidare böra viktiga kulturfrågor, t. ex. alkoholfrågan, inrymmas, liksom psykologien äfven bör bidraga till en djupare syn på historien och litteraturen. Till följd af dessa fordringar blir författarens psykologi af större omfång (192 s.), än läroböcker i ämnet hittills haft. Men förf. menar, att en lärare har bättre hjälp af en lärobok, som lärjungen på egen hand och med intresse kan studera, än af en torr schematisk framställning.

I enlighet med författarens ofvan uttalade grundsats kommer terminologien i viss mån att afvika från den hittills vanliga. Under första hufvuddelen, *föreställningslivet*, betraktas nämligen icke blott minnet och fantasien utan äfven *sinnena*, åt hvilka en ingående behandling ägnas. Därefter behandlas *känslolifvet*, *livsvärdena* och *kulturen*, *handlingslifvet* och *njutningslifvet*. Boken avslutas med *anvisningar och råd för lärare*.

Förf. upptager, såsom förut antydts, bland annat alkoholfrågan, som behandlas i samband med fantasien, samt lämnar i samband med konsten en utredning rörande poesien. Dessa ämnen kunna visserligen beröras i psykologien, men vi anse dock obehöfligt att, såsom här sker, däråt ägna ett flertal sidor, då man i andra ämnen (t. ex. hälsoläran och litteraturhistorien) har tillfälle att tala om dem.

Författarens psykologi innehåller mycket, som är ägnadt att väcka intresset och eftertanken samt att belysa psykolo-

giska företeelser, hvarföre den kan rekommenderas till läsning af såväl lärare som lärjungar.

Ernst Westberg, Språkljud och bokstäver. Föredrag vid Gävleborgs läns sjunde folkskollärarmöte. Stockholm 1909. P. A. Norstedt & Söners förlag. 20 sid. Pris 25 öre.

Hälsinglands folkskoleinspektör, f. d. förste läraren vid Hudiksvalls folkskolor Ernst Westberg, som förut riktat vår pedagogiska litteratur med värdefulla, på språkpsykologisk grund hvilande läroböcker för modersmålsundervisningen i folkskolan, höll den 21 juni 1909 vid Gävleborgs läns sjunde folkskollärarmöte i Bollnäs ett intressant föredrag, som nu utgifvits af trycket. Dess praktiska ändamål är tydligen att försvara den ryktbara rättstafningsukasen af den 7 april 1906, hvars slutgiltiga öde först den 25 juni 1909 i regeringen afgjordes. I detta vällofliga syfte uppvisar förf., att skriftspråkets stumma ljudtecken — här särskildt h i hv och f i fv — äro barbarismer. (Mottot är ock Tegnér's bekanta ord: »Blott barbarit var en gång fosterländskt».) Bevisandet sker genom en pigg skissering af språkljudens historiska utveckling; betingad af talorganens anatomi och de talandes lefnadsförhållanden. Just på grund af dessa betingelser måste våra nordiska vilda förfäders språk i första hand ha bestått af aspirerade ljud samt kärfva och sträfva tungrots- och gomljud. Denna hypotes låter mycket antaglig. Men då blifva de stumma h- och f-ljuden barbarismer(!) i st. f. »reliker», skriftspråkets rester från en tid, då talspråket ännu i hög grad var uppblandadt med råa naturljud, blåsningar och gutturaljud.

Hvad t-ljudets tecknande med dt beträffar, påvisar förf. det ortografiskt inkonsekventa i att dubbelteckna ett »trycksvagt» ljud och framhåller som en etymologisk inkonsekvens bl. a., att neutrum, ett själfständigt genus bland substantiven, i perf. part. lånar ändelse (d i dt) från annat genus.

Med anledning af förf:s egenhet att använda benämningarna tryckstarka och trycksvaga ljud i st. f. de häfdvunna

namnen långa och korta vill jag påminna om att visserligen ljudens kvantitet i regeln står i direkt proportionellt förhållande till deras intensitet, hvarför det kunde tyckas vara likgiltigt, hvilkendera benämningen användes, men i alla fall betona, att det är riktigare att kalla dem långa eller korta, när det gäller deras tecknande. Ett exempel! Jag *kan* uttala »fy!» med tryckstarkt men dock kort f-ljud. Det kan då ortografiskt skrivas t. ex. så: »Fy!» Vill jag tydligt framhålla, att f skall ha lång uttalstid, så skrifver jag helst: »fffy!» eller rent af: »fffy!» Detta visar, att dubbelteckning verkligen är tecken för långt medljud men ej ovillkorligt ett tecken för tryckstarkt medljud. Ett kort f i »fy!» kan ha starkare intensitet, trots kortare uttalstid, än ett långt f i samma ord. Låtom oss alltså behålla de gamla goda benämningarna »långt» och »kort» medljud! — En annan detaljanmärkning må tillåtas mig. Förf. påstår om h-ljudet (s. 13 f.): »Det förekommer numera aldrig som slutljud i ett ord, aldrig dubbeltecknadt och aldrig tillsammans med ett annat konsonantljud i början af ord.» Det sista påståendet är sanning, det första osanning. I interjektionerna huh, puh, ah förekommer verkligen den aspirerade mediala oralen h som slutljud (fungerande som sonant). Vål har förf. rätt i att h-ljudet aldrig dubbeltecknas, nämligen i vanlig populär ortografi, men *långt* kan det verkligen stundom förekomma i intersonantisk ställning, t. ex. i ja(h)ha, jo(h)ho (n. b. uttalade med intensiteten 3—2 och gravis tonhöjd).

Med nöje vill jag tillmötesgå en af förf. (s. 11) uttalad önskan, att ett af honom framlagdt önskemål mätte bekantgöras i vidare kretsar: att genom *fonografen* få vårt talspråk — särskildt dialekternas — bevaradt åt samtida och framtida forskning. Den tanken är synnerligen behjärtansvärd och bör utan dröjsmål realiseras.

Framställningssättet är trefligt och fängslande och bidrager i sin mån till att höja broschyrens värde.

Hj. Nordin.

Sveriges historia för folkskolan av *Carl Grimberg*. Andra upplagan. Stockholm 1909. P. A. Norstedt & Söners förlag. Pris bunden 1 kr. 25 öre.

Den första upplagan af ifrågavarande lärobok utkom i 4 häften, och vi hade då tillfälle att nämna därom. Förf. har velat gifva folkskolans barn en lärobok, som kan väcka deras intresse för ämnet, och därför har han framställt innehållet i mera konkret och utförlig form, än som är fallet i vanliga läroböcker för folkskolan. »Boken vill bli lärobok genom att vara läsebok.» »Endast därigenom», säger förf., »kan en bok bli medel för den *själfverksamhet*, som består i att ur ett konkret kunskapsmaterial abstrahera fram hvad som är väsentligt». Äfven i denna upplagan intager förf. utdrag ur källor och andra äldre skrifter. Öfverskrifterna äro ofta affattade i konkret och åskådlig form.

Då läroboken utom repetitionsfrågor omfattar omkring 300 sidor, kan åtskilligt blott läsas innantill eller muntligt meddelas af läraren.

Boken lämpar sig särskildt för mera utvecklade folkskolor, och äfven i småskoleseminarier kan den med fördel användas.

En mängd illustrationer och flera kartor tjäna till att belysa innehållet.

Emil Hammarlund. Folkskolekalender 1910. Stockholm. Svensk Läraretidnings förlagsaktiebolag. Pris: 1 kr. 25 öre; i klotband 1 kr. 50 öre.

Redaktionen meddelar härom:

»*Folkskolekalender*, praktisk uppslagsbok för alla, som hafva att syssla med Sveriges folkundervisningsanstalter, har utsändt sin tredje årgång, afsedd för 1910 och liksom de föregående årgångarna utgifven af Erik Hammarlund. De två föregående årgångarna ha öfverallt inom såväl pressen som skolvärlden erhållit de bästa loford för såväl den klara och öfverskådliga framställningen som den enkla och kortfattade for-

men samt den smakfulla utstyrseln och ha samstämmigt betecknats som en värdefull tillökning i vår uppslagslitteratur.

I den nu utkomna tredje årgången lämnas först en öfversiktlig redogörelse för hvad märkligt som under senaste året inträffat på folkundervisningens område. Sålunda redogöres för under år 1909 utkomna nya skolförfattningar (icke mindre än 37 till antalet), för hvad årets riksdag åtgjort på folkundervisningens område samt för andra märkligare händelser inom skolvärlden. Bland nya rubriker må i öfrigt nämnas: regeringsrätten, stadsfullmäktige och folkskolestyrelse, kommunala mellanskolor, donationer för folkskoleungdomens bästa o. s. v. Kalendern har ett stort antal tabeller; däraf tre, som beröra folkskoleväsendets nuvarande ståndpunkt, och i hvilka för första gången meddelas intressanta siffror rörande antalet barn, som åtnjuter undervisning i de olika skolformerna. Afdelningen »Vinkar och råd» innehåller åtskilliga nya formulär samt 20 nya prejudikat såsom fortsättning på de i föregående årgångar meddelade. Slutligen lämnar kalendern under rubriken »Skolhistorik» en af sekreteraren i Sveriges allmänna folkskollärareförening Sven Nylund författad redogörelse för nämnda förenings tillkomst och verksamhet — detta med anledning af att föreningen under år 1910 kan fira sin 30-åriga tillvaro.

Trots den sammanträngda form, i hvilken alla uppgifterna meddelas, omfattar kalendern icke mindre än 240 sidor. Detta är i sin mån ett talande bevis för den betydelsefulla plats, folkskolan och därmed sammanhörande anstalter numera intaga i samhällsorganisationen.

Priset på Folkskolekalendern är, oaktadt det rika innehållet, detsamma som förut eller 1 kr. 25 öre, starkt häftad i fickboksutstyrsel. Kalendern kan erhållas genom bokhandeln eller ock direkt från Svensk Läraretidnings förlag, Stockholm C.

I likhet med föregående årgångar utmärker sig den nu utkomna för rikhaltigt innehåll, korrekthet och mycken noggrannhet i uppgifter samt praktisk anordning. Den bör där-

före blifva en god uppslagsbok för alla, som vilja taga reda på vårt lands folkundervisningsanstalter.

Den Danske Realskole. Nr 12 (15 november) och 13 (15 december) 1909.

Bog og Naal. November och december 1909.

Bland innehållet märkes följande: A. D. Thyssen: Alm. Forberedelseeksamen; L. Vinteler: Foreningen »Den danske Pigeskoles» Rekreationshjem; Overlærer A. Hansen, Randers: Konfirmationsforberedelsen; Isak Fehr: Ett skolexperiment (ur Verdandi).

Muzeum. Listopad 1909.

Dodatek 4. Ludwik Janowski. Lata Uniwersyteckie Stowackiego.

Muzeum. Grudzién 1909.

Utgöra de sista häftena för år 1909 af den omfattande pedagogiska tidskriften för de polska skolorna i Galizien. Tidskriften utgifves i Lemberg.

Pedagogisk Tidskrifts novemberhäfte innehåller:

Om lärareutbildningen; De B., F., Referat af ett bevis af Lazzeri för additionsteoremen för cosinus och sinus; Nordlander, Johan, Notiser om Härnösands äldsta skola; Gn, E., Anmälan af K. L. Hagström: Räknetabeller för realskolan samt Räknetabeller för gymnasiet; Holm, Ivar, Svar till lektor Herman Levin; Kungliga beslut; Kungl. Öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk; Uppgifter till de skriftliga profven för mogenhetsexamen höstterminen 1909; Personalnotiser; Till redaktionen insänd litteratur.

Pedagogisk Tidskrifts decemberhäfte innehåller:

Th. Mazer, Några betraktelser öfver de nya kristendomskurserna; Enar Sahlin, I fråga om vårt profår; Rönnholm,

Nils, Anmälan af Aperçus statistiques internationaux af Gustav Sundbärg; Uppgifter till de skriftliga profven för mogenhetsexamen höstterminen 1909; Uppgifter till de skriftliga profven för realskoleexamen höstterminen 1909; Kungliga beslut; Personalnotiser.

Pedagogisk Tidskrifts första häfte för år 1910 innehåller följande:

Hellsten, Carl Gustaf, Den schweiziska folkskolan som bottenskola; Swz, Begynnelsespråket i realskolan; J—n, Aug., Anmälan af Sven Lundqvist: Pauli Romarbref; Swz, E., Anmälan af Hans Larsson: Kunskapslifvet; Risberg, Bernhard, Anmälan af Enar Sahlin: Antik och modern klassisk litteratur; Rödström, P., Anmälan af R. Törneblad och L. Lindroth: Latinsk språklära; De Brun, Frans, Anmälan af Ivar Jonsson Handbok vid Astronomiundervisningen; Enghoff, Karl, Svar till genmäle; Rönnholm, Nils, Slutord till lektor Enghoff; Kungliga beslut; Kungl. Öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk; Personalnotiser.

Den Danske Realskole, redigeret af Alb. Dahl. Nr 1 (15 januar) 1910.

Bog og Naal, redigeret af Skolebestyrerinde K. Lang, Silkeborg, Skolbestyrerinde W. Schønberg, Kristiania, og Skolbestyrerinde A. Rönström, Lund. Januar 1910.

Dessa båda lifaktiga tidskrifter innehålla flera artiklar, som röra frågor för dagen, såsom Folkeskoler og Realskoler, Fra udlandets Skoler i 1909, Professor Axel Hertel, Pigeskolens Ordning i Finland, Den tredje internationale Kongres for Folkeoplysning (hålls i Brüssel 29 aug.—2 sept. 1910 samtidigt med utställningen därstädes).

Museum, Styczén 1910.

Förevarande tidskrift för de polska skolorna i Galizien, af hvilken vi haft nöjet mottaga de två föregående årgångarna,

har nu utsändt första häftet för år 1910, hvilket som vanligt är ganska omfattande.

Trädgården. Illustrerad tidskrift för trädgårdsskötsel. N:r 1 (januari) 1910. Utgifven af Stockholms Gartnersällskap. Redaktion: Dr Th. Wulff, hufvudredaktör, samt Axel Pihl, Gustaf Lind och Frans Liljewall. Utkommer med ett häfte i början af hvarje månad. Prenumerationspris: 3 kr. för helt år.

Liksom föregående år ha vi äfven nu erhållit första häftet af förevarande tidskrift, som har till syfte att bland alla samhällsklasser sprida kännedom om den för hela vårt land betydelsefulla trädgårdsskötseln. Då artiklarna författas af fackmän och priset i förhållande till den prydliga utstyrseln är billigt, vilja vi rekommendera tidskriften hos alla, som ha intresse för trädgårdsskötseln. Häftet innehåller ett flertal illustrationer bland annat från Experimentalfältets trädgårdsskola.

Från Arbetsfältet. Tidskrift utgifven af Svenska Sällskapet för Nykterhet och Folkuppfostran genom *Oscar Mannström*, sällskapets sekreterare. I häftet 1910.

Svenska Sällskapet för Nykterhet och Folkuppfostran årliga »Meddelanden från arbetsfältet» hafva med detta häfte, till följd af välviljan och frikostigheten hos en af sällskapets styrelseledamöter, tagit formen af en månadsskrift. Tidskriften vill vara ett af partier och organisationer oberoende organ för inlägg till belysande af det vidtutgrenade alkoholspörsmålet medelst artiklar af historisk, naturvetenskaplig, social och etisk art, notiser rörande alkoholfrågan från in- och utlandet, statistiska framställningar m. m.

I regeln kommer dessutom hvarje häfte att innehålla korta recensioner öfver nyutkommen litteratur.

Det nu utgifna häftet innehåller utom anmälan följande: Vägen till beständigt rusdrycksförbud. Af Sigfrid Wieselgren; En blick på rusdrycksförhållandena i Frankrike ur straff-

rättslig synpunkt. Af Viktor Almqvist; Om orsaken till vänjning vid alkohol. I. Af C. G. Santesson.

Tidskriften utkommer med ett 32-spaltigt nummer i månaden till ett pris af 2 kr. för årgång, befodringsafgiften inberäknad.

Utdrag ur »Berättelse om hvad i rikets styrelse sedan sista lagtima riksdags sammanträde sig tilldragit.»

3:o) Åt den af Kungl. Maj:t den 13 juli 1906 tillsatta kommitté, som erhållit bemyndigande att efter verkställd granskning af gällande bestämmelser rörande *organisationen af och planen för folkskoleseminarierna i riket äfvensom af öfriga i omedelbart samband därmed stående föreskrifter rörande folkundervisningen* afgifva det utlåtande och de förslag, hvartill nämnda granskning kunde föranleda, har Kungl. Maj:t den 12 januari 1909 jämväl uppdragit att afgifva yttrande angående väckt fråga om en omorganisation i praktisk riktning af hela vårt folkbildningsväsen samt inkomma med förslag till de åtgärder, som kommittén i berörda afseende kunde finna erforderliga. I samband därmed har Kungl. Maj:t förordnat tre nya ledamöter i kommittén, utöfver de redan utsedda, och sedan Kungl. Maj:t i nåder beviljat bruksdisponenten O. M. Strömberg begärdt entledigande från ledamotskap i kommittén, har densamma bestått af förutvarande statsrådet F. Berg såsom ordförande samt sex ledamöter, nämligen: seminariektorn H. M. Dahlgren, hemmansägaren L. J. Jansson i Djursätra, seminarieadjunkten Hedvig Sidner, bruksdisponenten E. J. Ljungberg, kanslirådet H. Tigerschiöld och fil. doktorn P. Hellström, hvarjämte kyrkoherden C. R. Sundell såsom ledamot tillkallats, när kommittén behandlat frågor, som rört kristendomsundervisningen.

Arbetet inom kommittén har under vårterminen från och med den 10 jan. till och med den 24 maj hufvudsakligen bedrif-

vits af kommitténs redaktionsutskott, bestående af ordföranden, rektor Dahlgren, fröken Sidner och sekreteraren, hvilka fortsatt den förut påbörjade formuleringen af förslag till seminariebetänkandet, läroplaner för seminarierna m. m. Härunder har redaktionsutskottet biträdts af följande tillkallade sakkunniga: musikdirektören N. P. Norlind från Lund under tiden 11—16 januari, öfversten C. A. H. Norlander från Lund under tiden den 19—23 januari samt folkskolinspektören J. Franzén från Södertälje under tiden den 11—27 januari och den 29 mars—24 maj. Med anledning af det vidgade uppdrag, kommittén enligt ofvan åberopade nådiga bref den 12 januari 1909 erhållit, har kommittén i sin helhet under vårterminen hållit 5 sammanträden, nämligen den 29—31 mars samt den 26 och 29 april. Kommitténs förutvarande medlemmar hafva därvid inför de nya ledamöterna redogjort för de grundtankar rörande ändrade riktlinjer för folkskolans utveckling, speciellt i praktisk riktning, om hvilka kommittén redan under sitt föregående arbete enats, samt påvisat, huru dessa grundtankar inverkat på och kommit till synes i kursplanerna för de olika undervisningsämnena vid seminarierna, särskildt de naturvetenskapliga ämnena och de speciellt praktiska ämnena, såsom husligt arbete m. m., och hafva de nya ledamöterna vid dessa sammanträden uttalat sin anslutning i hufvudsak till nämnda grundtankar. På grund af det sammanhang, som förefinnes mellan de uppdrag kommittén på olika tider erhållit, å ena sidan de, som gälla seminarierna, å andra sidan de, som afse folkskolan och hennes öfverbyggnader, har kommittén funnit nödigt att underkasta spörsmålet om en omorganisation i praktisk riktning af hela vårt folkbildningsväsen åtminstone en förberedande pröfning, innan den afslutar arbetet med sina förslag rörande seminariernas ombildning, och då den för detta ändamål ansett lämpligt att inhämta närmare kännedom om motsvarande skolor i utlandet, har den hos Kungl. Maj:t begärt och erhållit bemyndigande att få uppdraga åt tre af sina ledamöter att under sammanlagdt högst två månader studera folkundervisningsväsendet i Danmark, Tyskland, Schweiz och England. Med anledning

här af hafva arbetena rörande seminariernas ombildning måst afbrytas, och studieresor till Tyskland och Schweiz hafva på kommitténs uppdrag företagits af rektor H. Dahlgren under tiden den 25 maj—5 juli, fröken H. Sidner under tiden den 27 maj—6 juli och kanslirådet H. Tigerschiöld under tiden den 13 maj—19 juni. Under hösten har arbetet inom kommittén återupptagits den 26 augusti och sedermera oafbrutet fortgått till och med den 18 december. Under denna tid har folkskolinspektören J. Franzén såsom tillkallad sakkunnig deltagit i kommitténs arbeten. Då chefen för ecklesiastikdepartementet i sitt anförande till statsrådsprotokollet den 12 jan. 1909 uttalat såsom lämpligt, att »de nya kommittéledamöterna finge göra sina åsikter gällande, redan innan kommittén afgåfve sitt förslag angående seminarierna, i den mån kommittén kunde finna dessa åsikter böra vinna beaktande redan vid afgifvande af berörda förslag», har det varit nödvändigt att till förnyad behandling upptaga alla de förslag rörande folkskoleseminarierna, som de förutvarande kommittéledamöterna utarbetat. En sådan förnyad behandling af nämnda förslag har ägt rum vid 18 sammanträden med kommittén i sin helhet under tiden den 30 augusti—15 september samt den 4, 8 och 9 oktober, och har redaktionsutskottet för samma ändamål varit sysselsatt den 26—28 augusti, den 20 september—2 oktober samt den 5 och 7 oktober. Under senare delen af höstterminen har kommittén varit sysselsatt med frågan om folkbildningsväsendets omorganisation, speciellt i praktisk riktning. Men då denna fråga står i närmaste samband med tvenne andra frågor, rörande hvilka kommittén förut erhållit uppdrag att afgifva förslag, nämligen om ändrade bestämmelser för fortsättningsskolan och om normalplanen för undervisningen i folk- och småskolor, har kommittén upptagit samtliga dessa tre frågor till gemensam behandling. Öfverläggningar härom hafva inom kommittén ägt rum vid 36 sammanträden under tiden den 4 oktober—4 december. I dessa öfverläggningar hafva äfven de sakkunniga — öfverläraren A. Dalin från Huskvarna, öfverläraren N. O. Bruce från Arlöf och folkskollärarinnan Elin

Lundevall från Falun —, som chefen för ecklesiastikdepartementet på framställning af kommittén anmodat att i mån af behof biträda vid utarbetande af förslag till normalplan för undervisningen i folk- och småskolor, deltagit. Under sagda öfverläggningar har kommittén provisoriskt enats om de viktigaste grunddragen rörande småskolans, folkskolans och fortsättningsskolans organisation och undervisningsplaner. För utförande af det närmare detaljarbetet inom kommittén har kommittén därefter tillsatt tvenne arbetsutskott, det ena — bestående af ordföranden, rektor Dahlgren och fröken Sidner — med uppdrag att på grundvalen af de gjorda förarbetena samt af kommittén fattade beslut slutredigera det påbörjade förslaget till folkskoleseminariernas ombildning jämte därmed i samband stående ärenden, hvilket förslag sedan förelägges kommittén i dess helhet; det andra — bestående af ordföranden jämte de tillkallade sakkunniga öfverlärarna Dalin och Bruce samt fröken Lundevall — med uppdrag att på grundvalen af kommitténs provisoriska beslut utarbeta fullständigt förslag rörande folk- och småskolans, fortsättningsskolans och högre folkskolans organisations- och undervisningsplaner, hvilket förslag sedan förelägges kommittén i dess helhet. Båda utskotten hafva påbörjat sitt arbete och därmed varit sysselsatta sedan den 4 december, det förra till och med den 15, det senare till och med den 18 december.

De statistiska arbetena inom kommittén hafva fortgått efter den plan, som förut blifvit upprättad. På grundvalen af förut inforrdadt och preliminärt bearbetadt samt med nyare uppgifter kompletteradt material hafva för tryckning i kommitténs betänkande afsedda sammandragstabeller rörande folkskoleseminarierna blifvit af kommitténs statistiker utarbetade. Därjämte har upprättats en plan för utarbetande af särskild statistik rörande folkskolor och fortsättningsskolor m. m., omfattande sådana uppgifter, som icke finnas att tillgå i Sveriges officiella statistik, men som kommittén särskildt för fullgörande af det senast erhållna uppdraget rörande folkbildningsväsendets omorganisation funnit nödvändiga. I samråd med

kommitténs sekreterare har kommitténs statistiker utarbetat härför nödiga frågeformulär, hvilka af kommittén blifvit granskade och godkända samt därefter till vederbörande skolrådsordförande expedierade.

Af seminarieadjunkten d:r K. E. Sandberg i Uppsala har under året för kommitténs räkning utarbetats en redogörelse för lärareutbildningen i Nederländerna.

Rörande vissa frågor, som kommittén har under behandling, har till kommittén remitterats en del underdåniga skrivelser, hvarjämte skrivelser ingått från några föreningar. De i dessa skrivelser framställda önskemålen har kommittén tagit under ompröfning vid behandlingen af de frågor, som därmed stå i samband.

Såsom kommitténs sekreterare har amanuensen A. E. Bastman tjänstgjort till den 29 mars, hvarefter sekreterarebefattningen bestridits af folkskoleinspektören J. Franzén.

Vid rikets allmänna läroverk utgjorde antalet lärjungar vid början af 1909 års hösttermin 22,064.

Under år 1909 hafva 1,666 lärjungar från offentlig och enskild undervisning, däraf 1,496 (89,8 %) manliga och 170 (10,2 %) kvinnliga, undergått godkänd mogenhetspröfning vid allmänna läroverk och privata läroanstalter med dimissionsrätt.

Under 1909 hafva 1,408 lärjungar från offentlig och enskild undervisning, hvaraf 1,189 (84,4 %) gossar och 219 (15,6 %) flickor, undergått godkänd realskoleexamen vid allmänna läroverk och sådana enskilda läroverk, hvilka erhållit rätt att anställa realskoleexamen.

Profårskurser för praktisk utbildning af blifvande lärare hafva under år 1909 varit anordnade vid högre latinläroverket å Norrmalm, högre allmänna läroverket å Södermalm och högre realläroverket å Norrmalm i Stockholm samt högre allmänna läroverken i Uppsala och Lund. För att genomgå dylik kurs hafva under året 56 lärarkandidater blifvit till nämnda läroverk hänvisade.

Kungl. Maj:t har af det anslag, som finnes uppfördt å de allmänna läroverkens stat till resestipendier för lärare i främ-

Lundevall från Falun —, som chefen för ecklesiastikdepartementet på framställning af kommittén anmodat att i mån af behof biträda vid utarbetande af förslag till normalplan för undervisningen i folk- och småskolor, deltagit. Under sagda öfverläggningar har kommittén provisoriskt enats om de viktigaste grunddragen rörande småskolans, folkskolans och fortsättningsskolans organisation och undervisningsplaner. För utförande af det närmare detaljarbetet inom kommittén har kommittén därefter tillsatt tvenne arbetsutskott, det ena — bestående af ordföranden, rektor Dahlgren och fröken Sidner — med uppdrag att på grundvalen af de gjorda förarbetena samt af kommittén fattade beslut slutredigera det påbörjade förslaget till folkskoleseminariernas ombildning jämte därmed i samband stående ärenden, hvilket förslag sedan förelägges kommittén i dess helhet; det andra — bestående af ordföranden jämte de tillkallade sakkunniga öfverlärarna Dalin och Bruce samt fröken Lundevall — med uppdrag att på grundvalen af kommitténs provisoriska beslut utarbeta fullständigt förslag rörande folk- och småskolans, fortsättningsskolans och högre folkskolans organisations- och undervisningsplaner, hvilket förslag sedan förelägges kommittén i dess helhet. Båda utskotten hafva påbörjat sitt arbete och därmed varit sysselsatta sedan den 4 december, det förra till och med den 15, det senare till och med den 18 december.

De statistiska arbetena inom kommittén hafva fortgått efter den plan, som förut blifvit upprättad. På grundvalen af förut infordradt och preliminärt bearbetadt samt med nyare uppgifter kompletteradt material hafva för tryckning i kommitténs betänkande afsedda sammandragstabeller rörande folkskoleseminarierna blifvit af kommitténs statistiker utarbetade. Därjämte har upprättats en plan för utarbetande af särskild statistik rörande folkskolor och fortsättningsskolor m. m., omfattande sådana uppgifter, som icke finnas att tillgå i Sveriges officiella statistik, men som kommittén särskildt för fullgörande af det senast erhållna uppdraget rörande folkbildningsväsendets omorganisation funnit nödvändiga. I samråd med

kommitténs sekreterare har kommitténs statistiker utarbetat härför nödiga frågeformulär, hvilka af kommittén blifvit granskade och godkända samt därefter till vederbörande skolrådsordförande expedierade.

Af seminarieadjunkten d:r K. E. Sandberg i Uppsala har under året för kommitténs räkning utarbetats en redogörelse för lärareutbildningen i Nederländerna.

Rörande vissa frågor, som kommittén har under behandling, har till kommittén remitterats en del underdåniga skrivelser, hvarjämte skrivelser ingått från några föreningar. De i dessa skrivelser framställda önskemålen har kommittén tagit under ompröfning vid behandlingen af de frågor, som därmed stå i samband.

Såsom kommitténs sekreterare har amanuensen A. E. Bastman tjänstgjort till den 29 mars, hvarefter sekreterarebefattningen bestridits af folkskoleinspektören J. Franzén.

Vid rikets allmänna läroverk utgjorde antalet lärjungar vid början af 1909 års hösttermin 22,064.

Under år 1909 hafva 1,666 lärjungar från offentlig och enskild undervisning, däraf 1,496 (89,8 %) manliga och 170 (10,2 %) kvinnliga, undergått godkänd mogenhetspröfning vid allmänna läroverk och privata läroanstalter med dimissionsrätt.

Under 1909 hafva 1,408 lärjungar från offentlig och enskild undervisning, hvaraf 1,189 (84,4 %) gossar och 219 (15,6 %) flickor, undergått godkänd realskolexamen vid allmänna läroverk och sådana enskilda läroverk, hvilka erhållit rätt att anställa realskolexamen.

Profårskurser för praktisk utbildning af blifvande lärare hafva under år 1909 varit anordnade vid högre latinläroverket å Norrmalm, högre allmänna läroverket å Södermalm och högre realläroverket å Norrmalm i Stockholm samt högre allmänna läroverken i Uppsala och Lund. För att genomgå dylik kurs hafva under året 56 lärarkandidater blifvit till nämnda läroverk hänvisade.

Kungl. Maj:t har af det anslag, som finnes uppfördt å de allmänna läroverkens stat till resestipendier för lärare i främ-

mande lefvande språk vid de allmänna läroverken, under år 1909 tilldelat 23 sådana lärare understöd för resor i utlandet äfvensom af det utaf Riksdagen beviljade anslag till reseunderstöd åt lärare vid de allmänna läroverken, särskildt vid de läroverk, där profärskurs är anordnad, utdelat 10 resestipendier.

Jämlikt gällande instruktion har öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk under år 1909 inspekterat följande läroanstalter:

högre allmänna läroverken i Luleå, Umeå, Skara, Malmö och Sundsvall;

realskolorna i Eskilstuna, Arvika, Karlshamn, Varberg, Landskrona och Katarina realskola i Stockholm;

samskolorna i Skellefteå, Trelleborg, Sala, Norrtälje, Åkersund och Köping;

enskilda skolor: Motala samskola, Uppsala enskilda läroverk, Umeå elementarläroverk för flickor, Göteborgs nya elementarläroverk för flickor, Privata högre lärarinneseminariet i Lund, Skara högre skola för kvinnlig ungdom, Karlstads högre elementarläroverk för flickor, Vänersborgs högre läroverk för kvinnlig ungdom, Anna Sandströms högre lärarinneseminarium i Stockholm, högre elementarskolan för flickor i Hälsingborg, Majornas elementarläroverk för flickor i Göteborg, Ystads elementarläroverk för flickor, Brummerska skolan i Stockholm, Malmö högre läroverk för flickor, Lindska skolan i Uppsala, Hjo samskola, Lindesbergs samskola, Sollefteå samskola, Norrköpings norra och Norrköpings östra läroverk för flickor, Näs-sjö samskola, Karlshamns elementarläroverk för flickor, Varbergs elementarläroverk för flickor, Landskrona elementarläroverk för flickor, Tekla Åbergs elementarläroverk för flickor i Malmö, Eksjö läroverk för flickor, Nyköpings elementarskola för flickor, Malmö stads borgarskola, Risbergsska skolan i Örebro, Kungsholms läroverk för flickor i Stockholm samt Avesta elementarskola.

Af de till understöd åt enskilda läroverk anslagna medel har under år 1909 utgått understöd till 15 läroanstalter.

Understöd af för ändamålet anvisade anslag har under år

1909 utgått till 103 högre skolor för kvinnlig ungdom och samskolor.

Af det för år 1909 anvisade anslag dels till resestipendier dels ock till understöd vid fortsatta studier åt föreståndarinnor och lärarinnor vid lärarinneutbildningsanstalter i huslig ekonomi äfvensom åt skolkökslärarinnor vid andra läroanstalter har Kungl. Maj:t tilldelat reseunderstöd åt 4 personer samt understöd för fortsatta studier åt 21 personer.

Vid tekniska högskolan utgjorde vid början af läroåret 1909—1910 lärjungeantalet 394, däraf ordinarie elever i 1:a årskursen 120, i 2:dra 114, i 3:e 99 och i 4:e 50 samt extra ordinarie elever 11.

Vid Chalmers tekniska läroanstalt i Göteborg utgjorde elevantalet under läsåret 1908—1909 högst: ordinarie elever i högre afdelningens 1:a årskurs 90, 2:a 51, 3:e 44, 4:e 12, specialelever 9, extra elever 29 eller tillsammans i högre afdelningen 235 och ordinarie elever i lägre afdelningens 1:a årskurs 30, 2:a 65, 3:e 87 eller tillsammans i lägre afdelningen 182.

Under läroåret 1908—1909 utgjorde elevernas antal vid tekniska skolan i Stockholm: inom tekniska afton- och söndagsskolan 1,367, inom tekniska skolan för kvinnliga lärjungar 287, inom den högre konstindustriella skolan 80, inom de till sistnämnda skolafdelning hörande barnklasserna 269, inom byggnadsyrkesskolan 87 och inom maskinyrkesskolan 85. Vid de tekniska elementarskolorna i Norrköping, Malmö, Örebro, Borås och Härnösand uppgick elevernas högsta antal läsåret 1908—1909 till 444. Vid tekniska söndags- och aftonskolan i Eskilstuna begagnades samma läsår undervisningen af 247 lärjungar samt vid fackskolan i samma stad för finare smides- och metallindustri af 41 lärjungar.

Kungl. Maj:t har under år 1909 af de för ändamålet anslagna medel tilldelat understöd för samma år åt lägre tekniska yrkesskolor i Hedemora och Eslöf.

Af det för år 1909 anvisade anslag till resestipendier åt

föreståndare och facklärare vid lägre tekniska läroanstalter har Kungl. Maj:t tilldelat stipendier åt 5 personer.

Elevernas antal utgjorde höstterminen 1909 vid rikets nio manliga folkskoleseminarier 915 och vid de sex kvinnliga folkskoleseminarierna 640, eller tillsammans 1,555 elever.

Afgångsexamen undergingo 1909 års vårtermin 225 manliga, af hvilka 5 före inträdet vid seminarium aflagt examen inför teologisk eller filosofisk fakultet, och 162 kvinnliga elever, eller tillsammans 387 elever.

Vid seminariet i Murjek, som är afsedt för bildande af lapska småskollärare och -lärarinnor, voro höstterminen 1909 intagna 70 elever, hvaraf 2 manliga och 68 kvinnliga.

Vid seminariet i Haparanda för bildande af finska småskollärare och -lärarinnor voro samma termin intagna 61 elever, 2 manliga och 59 kvinnliga.

Vid slutet af vårterminen 1909 aflades examen för behörighet till lärarbefattning vid småskola af 22 elever, samtliga kvinnliga, vid seminariet i Murjek och af 17 elever, 1 manlig och 16 kvinnliga, vid seminariet i Haparanda.

Vid af landsting underhållna småskoleseminarier hafva under år 1909, enligt till ecklesiastikdepartementet lämnade uppgifter, 390 elever, däraf 1 manlig, undergått den pröfning vid under offentlig kontroll stående seminarium för anställning såsom lärare vid småskola m. m., som påbjudes i nådiga stadgan den 28 maj 1897.

Pröfning af behörighet till erhållande af befattning såsom lärarinna vid småskola har undergått af 324 elever vid af enskilda personer anordnade småskoleseminarier.

Pröfning har under år 1909 blifvit anställd i öfverensstämmelse med § 4 i stadgan angående pröfning vid under offentlig kontroll stående seminarium för anställning såsom lärare vid småskola och mindre folkskola eller såsom biträdande lärare vid folkskola den 28 maj 1897 med 2 kvinnliga och 1 manlig lärare.

Till stipendier vid folkskoleseminarierna hafva för vårterminen 1909 anvisats tillsammans 44,868 kronor, hvarjämte

stipendiemedel till ett sammanräknadt belopp af 18,115 kronor beviljats till seminarieelever, som tala finska eller lapska språket. För höstterminen samma år hafva 45,298 kronor utdelats som stipendier åt elever vid folkskoleseminarierna samt 14,665 kronor åt elever, som tala finska eller lapska språket.

Enligt meddeladt uppdrag har byråchefen för den inom ecklesiastikdepartementet inrättade afdelning för ärenden rörande folkundervisningen under år 1909 inspekterat folkskoleseminarierna i Landskrona och Karlstad.

Enligt de — jämlikt föreskriften i gällande stadga angående folkundervisningen i § 67 samt kungl. cirkulären af den 24 november 1882 och den 6 oktober 1893 — af folkskoleinspektörerna och öfverstyrelsen för Stockholms stads folkskolor insända uppgifterna angående folkundervisningen meddelades år 1908 undervisning i 27 högre folkskolor. I rikets 2,409 skol-distrikt funnos

5,670 fasta och	310 flyttande eller tills.	5,980 folkskolor,
1,596 » »	721 » » »	2,317 { mindre
5,404 » »	811 » » »	6,215 småskolor,

Så 12,670 fasta och 1,842 flyttande eller tills. 14,512 skolor,

eller, med inräknande af de högre folkskolorna, 14,539 skolor.¹⁾

I de högre folkskolorna undervisade antingen endast i läsa-mnen eller i såväl läs- som öfningsämnen 37 lärare och 10 lärarinnor samt i

folkskolorna . . .	5,571 lärare o.	3,545 lärarinnor, tills.	9,116
mindre folkskolorna	152 » »	2,171 » »	2,323
småskolorna . . .	110 » »	7,378 » »	7,488

Summa 5,833 lärare o. 13,094 lärarinnor, tills. 18,927

eller, med inräknande af de högre folkskolornas lärarpersonal, 18,974, förutom 468 lärare och 1,066 lärarinnor, eller tillsammans 1,534, hvilka undervisat endast i öfningsämnena.

* Skolornas antal är nu beräknadt på samma sätt som i ecklesiastikdepartementets berättelser om folkskolorna.

Antalet barn i 7—14 års ålder utgjorde vid 1908 års slut 867,968, hvaraf 441,131 gossar och 426,837 flickor. Bland dessa hade

under året undervisats på något af nedan angifna sätt	794,324
» » ej åtnjutit sådan undervisning	69,012
hvarjämte uppgifter saknas om	4,632
Summa	867,968

Bland de vid 1908 års slut befintliga barnen i 7—14 års ålder undervisades under året i

sina egna distrikts fasta folkskolor	438,624
» » » flyttande folkskolor	19,690
» » » fasta mindre folkskolor .	53,162
» » » flyttande mindre folkskolor	23,983
» » » fasta småskolor	174,694
» » » flyttande småskolor	23,860
folkskolor, mindre folkskolor och småskolor utom sina egna distrikt	16,170
högre folkskolor	656
allmänna läroverk och fackskolor	14,209
skolor för abnorma barn	1,236
enskilda skolor	18,745
hemmen	9,295
Summa	794,324

Bland de vid 1908 års slut befintliga barnen i 7—14 års ålder, hvilka under året ej åtnjutit undervisning på något af ofvan angifna sätt,

hade	7,138 inhämtat folkskolans minimikurs,
»	43,539 undergått godkänd afgangspröfning samt
uteblefvo	3,203 till följd af sjukdom eller naturfel och
»	15,132 af annan anledning.
Summa	69,012.

Med inräknande af de under året aflidna samt af dem, som voro öfver eller under den ofvan angifna skolåldern af 7—14 år, undervisades i högre folkskolor 925 samt i folkskolor, mindre folkskolor och småskolor 779,323.

Utgifterna för högre folkskolor, folkskolor, mindre folkskolor och småskolor utgjorde under år 1908 enligt ofvannämnda uppgifter:

för lärares och lärarinnors aflöning: kontant .	19,862,598	kronor
in natura	1,752,232	»
» skolbyggnader, skolplatser och inventarier	9,714,386	»
» undervisningsmateriell	633,801	»
» öfriga behof	7,300,735	»
Summa	39,263,752	kronor.

Statsbidrag af allmänna medel hafva för år 1908 för aflönande af lärare och lärarinnor vid folkskolor, mindre folkskolor och småskolor, enligt till ecklesiastikdepartementet inkomna uppgifter, utgått med tillsammans 9,063,770 kronor 97 öre.

Understöd har för år 1908 utgått till lärares aflöning vid 1,966 fortsättningsskolor med 132,025 kronor.

För år 1908 har understöd utgått för främjande af undervisning i slöjd för gossar med 377,667 kronor 94 öre samt af undervisning i slöjd för flickor med 260,884 kronor 56 öre.

Till aflönande af vikarier för 931 folkskollärare, som af sjukdom hindrats att sköta sina befattningar, har för 1908 utbetalts af allmänna medel 153,828 kronor 15 öre.

Till de högre folkskolarna, som uppgå till 21, har för år 1908 utgått statsbidrag med 44,720 kronor.

Statsbidrag till aflönande af lärare och lärarinnor vid af landsting inrättade småskoleseminarier har under år 1908 utgått med 31,716 kronor 65 öre.

På därom af vederbörande styrelser gjorda ansökningar har Kungl. Maj:t för år 1909 beviljat understöd åt 39 folkskolor med 203,424 kronor. Enligt styrelsernas berät-

telser hafva under nämnda år i dessa skolor undervisats 1,093 manliga och 1,008 kvinnliga, eller tillsammans, 2,101 elever. Af det till stipendier åt obemedlade elever vid dessa skolor beviljade anslaget, 35,000 kronor, fördelades år 1909 21,130 kronor mellan 455 manliga och 13,592 kronor mellan 474 kvinnliga elever.

Till främjande af folkundervisningen bland de i rikets nordligare trakter bosatta finnar, ha, enligt uppgift från statskontoret för år 1909 å länsstat varit uppförda 57,530 kronor och af statskontoret anordnats 77,841 kronor 25 öre, allt till höjande af folkskollärarnas löner till och öfver minimum, till ökande af lärares löner vid mindre folkskolor och småskolor, till aflönande af lärare vid af staten anordnade skolor, till anskaffande af undervisningsmateriell, bildande af lärare m. m.

De allmänna folkskolorna, döfstumskolorna jämte andra folkundervisningsanstalter, som därtill äro berättigade, hafva till nedsatt pris erhållit den undervisningsmateriell, som genom chefens för folkskolebyrån försorg anskaffats. Under år 1908 uppgick kostnaden härför till 29,995 kronor 47 öre.

Kungl. Maj:t har för år 1909 af därtill anvisade medel beviljat understöd åt 10 äldre, behöfvande folkskollärare med tillsammans 4,000 kronor, åt 14 äldre, behöfvande småskollärare m. fl. med tillsammans 21,600 kronor, samt åt 59 äldre understödstagande småskolelärarinnor 2,340 kronor.

Vid institutet å Manilla för bildande af döfstumskollärare voro under läsåret 1908—1909 två elever intagna. Till profärskurs vid döfstumanstalt under nämnda läsår anmälde sig inga.

I samtliga döfstumanstalterna voro under läsåret 1908—1909 intagna 656 elever.

Till uppehållande af döfstumskolor har för år 1909 anslagits ett belopp af 161,200 kronor.

Vid institutet för blindas å Tomtebodas voro under läsåret 1908—1909 intagna 118 elever, däraf 75 gossar och 43 flickor. Af dessa undervisades 18 gossar vid handtverksskolan i Kris-

tinehamn. 18 elever afgingo efter fullbordad lärokurs, 4 på grund af bristande förmåga att draga nytta af undervisningen, 1 på målsmans begäran, 1 på grund af sjuklighet, 3 på grund af förbättrad synförmåga, 2 genom döden.

Vid förskolan i Växjö för blindas voro under läsåret 1908 året 1908—1909 intagna 44 elever, hvaraf 25 gossar och 19 flickor.

Vid förskolan i Växjö för blindas voro under läsåret 1908—1909 intagna 40 elever, 23 gossar och 17 flickor. Vid slutet af läsåret 1907—1908 utskrefvos 9 lärjungar från skolan. Af dessa öfvergingo 8 till institutet å Tomteboda och 1 utskrefs såsom oförmögen att draga nytta af undervisningen.

Vid handtverksskolan för blindas i Kristinehamn undervisades under året 1908—1909 46 elever, alla manliga.

Till skolhemmet för blindas döfstumma i Vänersborg har Kungl. Maj:t för år 1908 beviljat 7,500 kronor. Under året undervisades därstädes 15 elever.

Af anslaget till uppfostringsanstalter för sinnesslöa barn har för år 1909 anvisats en summa af 232,300 kronor. I anstalterna voro intagna vårterminen 1909: i undervisningsanstalterna 795, däraf 14 externer, i arbetshemmen 313.

Kungl. Maj:t har den 20 november 1909 förordnat två ledamöter af direktionen för stiftelsen Sunnerdahls hemskolor på landet samt den 20 augusti 1909 utsett två revisorer jämte två suppleanter för granskning af stiftelsens förvaltning och räkenskaper under år 1909.

Kungl. Maj:t har den 25 juni 1909 utsett en af de revisorer, som skola granska styrelsens för nobelstiftelsen förvaltning och räkenskaper för år 1909.

Från nobelstiftelsen har år 1909 utdelning af pris ägt rum från alla prisgrupper.

Kungl. Maj:t har af det till understöd åt vittra författare beviljade anslag tilldelat särskilda belopp åt dels äldre vitterhetsidkare, dels yngre personer, som genom sina arbeten ådagalagt framstående anlag för vitterhet.

Antikvariska forskningsresor hafva under år 1909 genom vitterhets-, historie- och antikvitetsakademiens försorg blifvit företagna i åtskilliga delar af riket.

Under år 1909 hafva vid det under akademiens för de fria konsterna inseende ställda läroverk varit inskrifna vårterminen 92 och höstterminen 91 lärjungar.

Under år 1909 hafva vid det under musikaliska akademiens inseende ställda musikkonservatorium varit inskrifna vårterminen 171 och höstterminen likaledes 171 elever. Under samma år har organistexamen aflagts af 8 elever, 2 f. d. elever och en icke elev, kyrkosångarexamen af 9 elever och 1 icke elev, examen för behörighet till musiklärartjänst vid allmänt läroverk af 7 elever och 2 f. d. elever samt examen för behörighet till musikdirektörstjänst vid militärkår af 1 elev, hvarjämte utfärdats specialbetyg i pianostämning för 2 elever och 1 icke elev samt i flöjt för 1 f. d. elev.

Sedan Riksdagen till understöd åt sådana anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningsskurser i folkbildningssyfte, på extra stat för år 1910 beviljat ett anslag af 235,000 kronor, af hvilket anslag dock högst 8,000 kronor kunde användas till understöd åt sådana centrala anstalter, som förmedlade föreläsningar af ifrågavarande slag och åt lokala anstalter för sådana föreläsningar tillhandahölle passande åskådningsmateriell, har Kungl. Maj:t af nämnda anslag tilldelat understöd åt 507 anstalter för anordnande af föreläsningsskurser och 7 anstalter för förmedlande af föreläsningar m. m.

8.

Om folkskolelärareseminariernas uppgift.

Då nu frågan om seminariernas organisation står på dagordningen, bör det vara af intresse att söka klargöra, hvilken uppgift ifrågavarande läroanstalter hafva. Vår gällande seminariestadga säger i sin första paragraf, att seminariernas ändamål är att bilda lärare och lärarinnor för folkskolorna i riket. Huru enkelt, ja, man vore nästan frestad att säga, huru torftigt är icke seminariernas ändamål framställt! Måne det beror därpå, att deras uppgift är något så obetydligt och innehållsfattigt, att man ej kunnat framställa den fullare och djupare. Nej, långt därifrån. Deras uppgift är omfattande, synnerligen betydelsefull och allvarlig. Den, som vill göra sig mödan att eftersinna den djupa innebörden i de enkla orden: »seminariernas uppgift är att bilda lärare och lärarinnor för folkskolorna i riket», han skall finna, att de äro mycket innehållsrika. Låtom oss stanna några ögonblick framför dem! För att kunna klargöra, hvad de sagda orden innebära, är det nödigt att göra sig reda för hvilken betydelse folkskolan, sådan den för närvarande är gestaltad i vårt land, har. Hon är den allmänna och offentliga uppfostringsanstalt, hvilken såsom familjens hjälparinna, under skoldistriktets ledning samt under statens och kyrkans uppsikt och vård, skall meddela det mått af bildning, som hvar och en under nu varande kulturförhållanden behöfver äga för att inom de trängre kretsar, inom hvilka den stora mängden af folket i allmänhet lefver och verkar, kunna fylla sin bestämelse som medlem af familj, stat och kyrka, samt ägna sig åt något visst lefnadskall. Den svenska

folkskolan är sålunda den offentliga läroanstalt, som skall gifva grundläggande religiös och sedlig bildning samt förmedla de nödvändigaste insikter och färdigheter åt alla de barn, hvilka ej hafva anlag för eller under uppväxtåren af en eller annan anledning ej blifva satta i tillfälle att tillägna sig en högre boklig bildning. Sådana barn äro så många, att de öfriga i jämförelse med dem kunna anses som en försvinnande minoritet. Då folkskolans verksamhet sålunda omfattar den ojämförligt största delen af de uppväxande, och då intrycken under uppfostringsåren utöfva ett högst betydande inflytande på den kommande lifsriktningen, är folkskolan en makt i folklifvet, som ej får förbises eller underskattas. För att än tydligare kunna framhäfva folkskolans betydelse vilja vi mera detaljeradt redogöra för omfattningen i hennes verksamhet. Hon skall genom sin undervisning och sin öfriga uppfostrande verksamhet vänja de barn, som anförtros åt hennes vård, vid ordning och flit; lydnad och uppmärksamhet; renlighet och anständighet; vidare skall hon skärpa deras iakttagelseförmåga, utveckla deras förstånd, förädlade inverka på deras känslor, odla deras fantasi samt rikta deras vilja till det goda och befästa den däri; hon skall bibringa dem de kunskaper och färdigheter, som hvar och en behöfver äga för att kunna under nuvarande förhållanden föra ett människovärdigt lif. Genom allt detta sätter hon det ojämförligt största antalet af våra unga män och kvinnor i stånd att kunna ägna sig åt ett visst lefnadskall och att därigenom på ärligt sätt förtjäna sitt bröd. Hon inplanterar därjämte i de unga den aktning för lag och auktoritet och danar i dem det medborgerliga sinne samt tändar i dem den kärlek till fosterlandet, som äro nödvändiga förutsättningar för att de unga, vordna myndiga, skola blifva dugande medborgare, som för sitt land och folk äro beredda att offra äfven lifvet, om så skulle erfordras. Hon lär sina alumner de plikter, som tillkomma de särskilda familjemedlemmarna, för att de, hvilken ställning i familjen de än komma att intaga, måtte kunna och vilja bidra därtill, att familjen blir en hård för kristlig sed och kristlig tukt. Hon ingjuter i sina elever den humanitet och

den människokärlek, som äro väsentliga förutsättningar för ett kristligt samlif. Hon söker slutligen — och detta är hennes högsta uppgift — att föra barnen till den himmelske fadern; och då vägen till honom endast går genom den, som sade om sig själf: »Jag är vägen, sanningen och lifvet», och »ingen kommer till fadern utan genom mig», så för hon barnen till honom, hvilken lät till alla, som hafva vård om de unga sig anförtrödd, utgå den uppmaningen: »Låten barnen komma till mig och förmenen dem icke, ty sådana hör Guds rike till.»

Af ofvanstående torde framgå, att folkskolan har en synnerligen stor betydelse. Af henne vänta nämligen föräldrarna, att hon skall uppfostra lydiga och i öfrigt välartade barn; husbönder och husmödrar — trogna och tillmötesgående tjänare och tjänarinnor; församlingsläraren — kunniga och läraktiga åhörare; världsliga öfverheten — hörsamma och trofasta undersåtar; kommunen — dugande arbetare (hvar och en i sitt kall), förståndiga husfäder och husmödrar, fredliga grannar, goda makar, omsorgsfulla föräldrar; kyrkan — fromma medlemmar.

Ja, i sanning, folkskolan är en kulturmakt af hög rang. Hon utöfvar stort inflytande på det enskilda barnets väl eller ve; hon har ock en ingripande betydelse med hänsyn till det sociala, borgerliga och kyrkliga lifvets utveckling.

Ja, torde någon säga: »Folkskolan skulle kunna vara en så betydande kulturmakt, som här ofvan blifvit framställd, om hon nämligen motsvarade sitt ideal; men hurudan är hon i verkligheten?» Sant är, att folkskolan, sådan hon i verkligheten är, står långt efter idealet, men äfven i sitt nuvarande ofullkomliga tillstånd utöfvar hon ett betydande inflytande. Hur skulle vårt samlif gestalta sig utan henne? Tag bort henne, och vi skulle falla tillbaka i barbariets tider! Vi behöfva ej skildra det tillstånd, som skulle blifva en följd däraf, att folkskolan stängde sina portar. Det står helt visst klart för alla. Men, då vi framkalla den bilden för vårt öga, då framgår ock klart, hvilken stor betydelse folkskolan har.

För denna betydelsefulla skola, för den skola, som jämte

hemmen har till uppgift att uppfostra största delen af vårt folks barn, skola seminarierna bilda lärare.

Men då folkskolans uppgift består icke endast uti att utveckla själskrafterna, så långt ske kan, samt att bibringa ett visst mått af insikter och färdigheter, utan äfven och förnämligast uti att lägga grunden till en religiös-sedlig karaktärsbildning, måste seminarierna, så vidt på dem ankommer, sörja för att deras elever icke endast få inhämta tillräckliga insikter och färdigheter och så mycken öfning uti undervisningens konst, som förhållandena medgifva, utan därjämte och förnämligast att de danas till goda karaktärer, som vilja och kunna gifva sina blifvande lärjungar goda föredömen, och som vilja offra all sin kraft på arbetet för deras sannskyldiga bästa. De blifvande lärarna böra därför danas till själfständighet i tänkande och viljande; hos dem bör väckas ett lefvande intresse för uppfostrarens kall; deras hug bör riktas till ideala mål; i deras hjärtan bör kärlek till ungdomen tändas; i deras samveten bör inristas, att det är deras oeftergifliga plikt att bilda de barn, som föräldrar och målsmän anförtro dem, efter allas vårt ideal, efter honom, som sade: »Jag är världens ljus; den, som följer mig, han skall icke vandra i mörkret, utan han skall hafva lifvets ljus.»

Sådan är i korthet innebörden af de enkla ord, genom hvilka i nu gällande seminariestadga seminariernas ändamål angifves. Så ville åtminstone, enligt vårt förmenande, den man, som i konungens råd handhade kyrkans och skolans angelägenheter vid den tid, då grunden till den nu varande folkskoleseminarieinstitutionen lades, hafva dem uppfattade. För honom, den i folkskolans historia oförgätlige, statsrådet F. F. Carlson, stod det alldeles klart, att folkskoleläraren skulle vara icke endast undervisare utan äfven och framför allt uppfostrare. Fosterländsk, människoälskande, framsynt, nitälskade han varmt för att en på kristlig grund byggd nationell upplysning skulle spridas till folkets alla lager. Härigenom endast, menade han, skulle de så kallade lägre folkklasserna kunna med förstånd bära sin frihet och till gagn för hela landet använda det växan-

de inflytande de både i socialt och politiskt hänseende skulle småningom komma att erhålla; härigenom skulle bäst brygga slås öfver de klyftor, som skilde de särskilda folkklasserna från hvarandra. Och, då han sökte efter det bästa medlet för höjande af folkbildningen, blef han öfvertygad därom, att mycken sanning ligger i Diesterwegs bekanta ord: »Hvar skolväsendet är förfallet, har det förfallit genom lärarna; hvar skolväsendet har höjts, har det höjts genom lärarna. Det finnes ingen annan väg.» Det torde ej kunna förnekas, att Diesterweg satt lärarens betydelse för folkbildningens spridande i ett land alltför högt; men visst och sant är, att läraren i fråga om folkbildningens höjande eller sänkande eller snedvridning spelar en synnerligen viktig roll. Inseende detta, sökte statsrådet Carlson vidtaga åtgärder, hvarigenom lärarbildningen kunde förbättras. Han framlade för riksdagen förslag om seminariernas ombildning, och, sedan detta förslag blifvit godkändt och satt i verket, följde han under hela sitt återstående lif seminariernas arbete med stort intresse och sökte göra hvad han kunde för deras utveckling. I synnerhet »låg det inre lifvet vid seminarierna» honom varmt om hjärtat. Godt vore det visserligen, menade han, om man kunde sända ut bland folket kunskapsrika lärare, virtuoser i undervisningskonsten, men bättre dock, om från seminarierna utginge intresserade, varmhjärtade, ädla personligheter, som, brinnande af nit för sina lärjungars sannskyldiga bästa, satte som mål för sin uppfostrande verksamhet just det, som skalden så skönt uttrycker i de bekanta orden:

»Mig föd och vattna med ditt ord
och med ditt blod så trogen,
att jag med nytta för din jord
blir för din himmel mogen.»

Folkskolelärareseminarierna voro statsrådet Carlsons skötebarn, och de skola, så länge hos dem finnes någon verklig pietetskänsla, alltid i tacksamt minne bevara hans kärleksfulla omvårdnad. De behöfde också all den uppmuntran och allt det stöd, han gaf dem, ty de hade till en början ej ringa svå-

righeter att bekämpa. Med en viss förnämhet sågo de allmänna läroverken ned på nykomlingen, som ville bryta sig en väg och bana sig fram till den plats, som tillkom honom i undervisningsanstaltens led. De olika politiska och religiösa partierna stodo undrande och spörjande: »Hvad skall blifva af det barnet?» Det ena partiet uttalade en farhåga, det andra en annan. De olika farhågorna voro väl i de flesta fall alldeles grundlösa; men de vittnade dock därom, att man i allmänhet, om man ej klart förstod eller ville förstå seminariernas stora betydelse, likväl anade den. Man kunde ej skjuta från sig känslan af att de måste komma att utöfva ett visst inflytande på vårt folks åskådningssätt. Och det förhåller sig ju också så. I samma mån som skolan är en betydelsefull faktor till kulturen, i samma mån måste de anstalter, som dana lärare för skolan, vara betydelsefulla. Däraf kom det, att det ena och andra partiet, den ena och andra riktningen ville, att seminarierna skulle arbeta i dess anda, gå åt dess håll. Men då seminarierna i allmänhet ej ställde sig i något partis tjänst, blefvo de föremål för många, ofta häftiga anklagelser. De beskyldes vara hårdar för obskurantism, pietism, formalism, pedanteri; de beskrefvos som anstalter för själlös minnesläsning och personlighetsdödande dressyr. Bland belackarna voro äfven många af dem, som i seminarierna fått sin utbildning för lärarekallet. Dessa hade fallit för benägenheten att förhäfva sig öfver den egna kunskapen, en benägenhet, som enligt erfarenhetens vitsord ofta visar sig just hos sådana, som icke »genom djupare, trägnare och långvarigare studiearbete hunnit upp till den höjd af vetande, från hvilken de begynt få bättre syn på forskningsområdets omätliga rymder och med detsamma på obetydligheten och styckeverket af det lilla, hvarom full klarhet ännu kunnat vinnas». Att vid seminariearbetet stundom märktes en viss osäkerhet, ett visst vacklande borde ej hafva gifvit anledning till klander, om man besinnat, att i fråga varande läroanstalter måste arbeta sig till nya metoder, som lämpade sig just för det syfte, som genom undervisningen i dem borde vinnas, och att en ny lärarekår måste danas. Därjämte hade

man brist på läroböcker, som voro inrättade efter seminariernas behof. Seminarierna hade sålunda under sina första år åtskilliga svårigheter att bekämpa. Men deras lärare läto ej modet falla. Den, som lefde med i arbetet på 1860- och 1870-talen, vet hvilket intresse då eldade åtskilliga af seminariernas lärare. Visserligen funnos äfven då makliga och likgiltiga i seminariernas lärarekår, men i allmänhet bars arbetet vid seminarierna af varmt intresse eller åtminstone af mycken plikttrohet. Värmda af statsrådet Carlsons intresse, med en viss okunnighetens och oerfarenhetens djärfhet, med den ungdomliga entusiasmens lif arbetade många seminarielärare hurtigt och friskt och gjorde än ett försök än ett annat. Visserligen begingo de åtskilliga misstag, men småningom framgingo allt klarare både målet, hvartill man syftade, och medlen, genom hvilka de under rådande förhållanden bäst kunde nås. Den, som med uppmärksamhet följt undervisningskonstens utveckling i vårt land under det senaste halfsekle, måste, om man vill döma oväldigt, erkänna, att seminarierna ej litet bidragit till denna utveckling. Men hur skulle lärarna vid de allmänna läroverken vilja medgifva detta? Det vore ju att gifva erkännande åt folkskoleseminarierna, hvilka läroanstalter de vilja försätta så långt bort i skuggan som möjligt. Och äfven folkskolelärarna äro i allmänhet ej benägna att erkänna något godt hos seminarierna. Har något erkännansvärdt införts vid folkskolan, är det folkskolelärarnas verk. Därigenom att de påstå detta, mena de, att de höja sig själfva i den okunniga hopens ögon. Hvarför behöfva de gifva något erkännande åt seminarierna? Moren har gjort sin tjänst; moren kan gå. Dock ingen regel utan undantag. Det finnes ock forna seminarielärjungar, som tacksamt erkänna den nytta, de haft af seminarieundervisningen, och som med tillgifvenhetens band äro fästa vid gamla lärare. Den, som skrifver dessa rader, har haft glädjen att röna många sådana tacksamhets- och tillgifvenhetsbevis. Öppet och tacksamt vill jag erkänna detta. Lika fritt och utan att blygas vill jag erkänna, att jag inhämtat mycket gagneligt af de erfarenheter, lärarne gjort under arbetet i skolan. Det

är, synes det oss, genom växelverkan mellan seminarierna och folkskolan, som undervisningen i de båda slagen af läroanstalter bäst främjas.

Emellertid vidgades seminarierna under statsrådet Carlsons ledning; deras anordningar satte sig, och metoderna stadgades. Statsrådet Carlson, som kände, när hans tid var inne, lämnade sin plats vid konungens rådsbord, sörjd och saknad af dem, som haft lyckan att under deltagande i arbetet för folkbildningens höjande och spridande komma i personlig beröring med honom. Men därmed att han lämnade sin offentliga tjänst, upphörde ej hans intresse för svenska folkskolan. Så länge hans lefnadsdagar räckte, följde han med uppmärksamhet dess arbete. Ännu kort tid före sin bortgång talade han med den, som nu upplifvat minnet af honom, om åtgärder, som borde vidtagas för hennes ändamålsenliga anordning i hufvudstaden.

Åtskilligt af hvad statsrådet Carlson föreslagit och tänkt rörande folkskolan har blifvit satt i verket, utvecklats och burit god frukt. Annat har legat och grott och först nu börjat skjuta växt. Dess tid synes först nu hafva kommit.

I våra dagar gå tidsströmningarna fort. Seminarierna, säges det, äro ej längre tidsenliga. Likasom de allmänna läroverken för några år sedan genomgingo en grundlig omdaning, så behöfva jämväl seminarierna reformeras. Redan för snart fyra år sedan tillsatte regeringen en kommitté, som skulle komma med förslag till seminariernas omorganisation; men ännu har kommittén ej blifvit färdig med det arbetet. Det har väckt mycken uppmärksamhet, att det kräfver så lång tid. Man har börjat skämtsamt tala om den för sin långvarighet beryktade kommittén, och man förvånar sig öfver att någon vill arbeta i en kommitté, som synes hafva så svårt att komma till ett resultat. Visserligen har kommittén fått afgifva utlåtande i en och annan till folkskoleväsendet hörande fråga, men dessa ärenden hafva ej varit af den beskaffenhet, att de behöft kräva någon synnerligen nämnvärd tid. Men man förvånar sig ej endast öfver den långa tid, som tages i anspråk för arbetet, utan ock öfver den mängd af personer, som däri deltaga. Vidare

tror man sig hafva anledning till förvåning öfver den ordning, hvari arbetet företages. Först fick kommittén uppdrag att komma med förslag till seminariernas omorganisation, och sedan, lång tid därefter, att revidera normalplanen för landets folk- och småskolor. Den naturliga ordningen hade naturligtvis varit att först revidera normalplanen och att, sedan denna revision blifvit gjord och af vederbörande godkänd, utarbета förslag till anordning af de läroanstalter, i hvilka lärarne vid de enligt den nya normalplanen anordnade skolorna skola bildas.

Allmänheten känner ej mycket om seminariekommitténs arbete. Man vet, att den finnes, och att gång efter annan personer inkallas för att deltaga i arbetet; men för öfrigt känner man knappast mer, än hvad den under ett förflutet år kostat. Och det beloppet är ej ringa och kommer säkerligen under den nu närmast följande tiden att springa upp till än ansenligare summor. Hvad man vet rörande själfva arbetet är, som vi här ofvan redan anmärkt, mycket litet. Det har emellertid blifvit känt, att en af de sakkunniga sysselsatts under jämförelsevis lång tid med att utarbета de svenska seminariernas historia, samt att andra sakkunniga haft till uppgift att utarbета redogörelser för seminariernas anordning i främmande länder. Det torde höra till ovanligheterna, att inkallade sakkunniga sysselsättas med dylika saker. Vidare skola några kvinnor under beaktansvärd tid varit sysselsatta med att bearbета åtskilliga statistiska uppgifter, som i och för sig visserligen kunna vara af intresse, men som ej utöfva något direkt inflytande på seminariernas anordning.

Hela anordningen af arbetet häntyder på att kommittén vill åstadkomma något »ofantligt stort». På tre à fyra år bör man ju kunna hinna sammanskrifva digra luntor, som sannolikt ej komma att genomläsas af dem, som slutligen skola besluta om saken. Männe ej våra kommittéer i allmänhet nedlägga alltför mycket både tid, arbete och kostnader på vidlyftiga betänkanden? Hvertill tjäna all den myckna historia och all den myckna statistik, som ofta medfölja kommittébetänkandena? Skulle det ej vara tillräckligt, om betänkandena

innehölle själfva förslaget samt de motiv, hvarpå de särskilda punkterna däri grundas? Nu nedlägga vi så mycken tid och så mycket penningar på oväsentliga saker, att vi sedan hafva svårt att få hvad som erfordras för att få det väsentliga till stånd. Hvart öfverdrifna kostnader för en sak leda, kunna vi lära af den kommitté, hvarom här är fråga. Med hänsyn till de nya seminariebyggnaderna hafva kommitterade föreslagit, att lärohusen skola blifva ej endast ändamålsenliga i hygieniskt och pedagogiskt hänseende, utan — vi tveka ej att säga det — »öfverdådiga». Följden häraf har blifvit, att man ej anser oss hafva råd att bygga dylika hus för erforderligt antal seminarier. Därför har man funnit på utvägen att samman slå två seminarier till ett, eller, med andra ord, att anordna så kallade dubbelseminarier. Men hvad man därigenom vinner i ekonomiskt hänseende, förlorar man i pedagogiskt och etiskt, och den förlusten torde vara större än vinsten. Vi hafva i ett annat sammanhang sökt visa de vanskligheter, som äro förknippade med anordningen af dubbelseminarier. I dem torde man åtminstone få svårt att förverkliga de förhoppningar, som statsrådet Carlson fästade vid arbetet i seminarierna.

Det är ju en rätt naturlig sak, att den, som lefvat med i seminariearbetet ända från den tid, då grunden lades till den nuvarande seminarieinstitutionen, står undrande och spörjande, i hvilken riktning arbetet vid seminarierna i närmaste framtiden skall komma att gå. Det är förlåtligt, om han af nutidens förhållanden drar slutsatser rörande tider, som komma. Nutidens tecken ingifva den förhoppningen, att i den närmaste framtiden man skall med allvar arbeta för att folkupplysningen måtte blifva allt allmännare och mera omfattande. Behovet och nödvändigheten häraf tränger alltmera genom folkmedvetandet. Upplysning står på alla partiers fana. Men tidens tecken väcka ock den farhågan, att enigheten är slut, så snart det blir frågan om arten af den upplysning, som bör meddelas. Härom komma efter all sannolikhet häftiga strider att utkämpas. Anhängarna till den så kallade moderna världsåskådningen, hvilkas antal är stort, komma att draga i härnad

för denna jordkrypande upplysning, som ej syftar till något högre än att i kunskapen gifva människan ett medel, hvarigenom hon kan inrätta sig så bekvämt som möjligt här på jorden; hvarigenom hon kan göra sig ekonomiskt oberoende, ja, förtjäna så mycket, att hon i rikt mått kan njuta af hvad denna värld har att erbjuda. Antalet af dem, som öppet hylla dylika åsikter, växer med hvarje dag. På deras sida stå de många, som visserligen äro samma andas barn, men som ej öppet framträda med hvad de hafva på hjärtat, menande, att målet hastigare vinnes, om man ej begär allt på en gång utan endast litet i sänder. Så vilja de lösa de band, som förena kyrka och skola; så mena de, att man ej bör meddela barnen i skolan undervisning i något visst kyrkosamfunds troslära; så fordra de mera framskridna, att undervisningen i kristendoms-kunskap ej bör meddelas i skolan, utan endast i hemmen, om föräldrarna skulle vilja, att deras barn finge någon undervisning i kristendoms-kunskap. Den moderna världsåskådningens män få understöd af dem, som, ehuru hysande ett visst intresse för kristendomen, likväl vilja, att undervisning däri, åtminstone i skolan, skall ske utan samband med någon bestämd kyrklig bekännelse, eller som af pedagogiska fördomar eller oklar kyrklig ståndpunkt vilja inskränka undervisningen i kristendom till ett minimum. Den flacka upplysning, som den moderna världsåskådningens män anse som den sanna och därför som den enda eftersträfvansvärda, kännetecknas för öfrigt af dess kosmopolitiska anda. Enligt deras mening är ej det land ens fosterland, där fäderna stridde sina strider med tanke, svärd och plog; där deras grafvar grönska; där man själf framleft sin barndoms dagar, och där man blifvit bildad för mannaålderns verksamhet. Nej, säga de, fosterlandet är ej det land, som man mottagit som arf af fäderna för att förbättradt lämna det åt efterkommande. Fosterlandet är, enligt deras förmenande, det land, som kan erbjuda de största materiella fördelar. Mot dessa den moderna världsåskådningens män komma de att kämpa, som inse och behjarta, att upplysning är ett tveeggadt svärd, som kan föras både i det godas och det ondas tjänst; att den blir till sann-

skyldig välsignelse såväl för den enskilde, som äger den, som för hela folket endast då, när den är byggd på kristlig grund och genomträngd af kristlig anda. Dessa hafva jämväl den öfvertygelsen, att folkupplysningen bör hafva en nationell prägel. De mena nämligen, att nationaliteten för ett folk är det samma som individualiteten för den enskilde. Tag bort individualiteten, och du skall sätta en hämsko på mänsklighetens utveckling; tag bort nationaliteten, och du skall stöta en dolk i ett folkhjärta — åtminstone skall du undergräfvat dess tillvaro som kulturfolk.

Då jag är fullt öfvertygad därom, att endast den upplysning kan blifva till sannskyldig välsignelse för vårt folk, som är byggd på kristlig grund och har en nationell prägel, kan jag ej annat, då jag blickar hän mot framtiden, än af innersta hjärta önska, att seminarierna måtte under kommande tider få blifva härdar för kristlig nationell bildning, att därför måtte år efter år utgå lärare, som äro villiga att offra sin tid, sina krafter, ja, sig själfva för att vårt folks barn måtte fostras till oskrymtad gudsfruktan, uppoffrande människokärllek och sann patriotism samt till redbart och dugande arbete i det jordiska kall, de valt. Gud gifve det!

Carl K—n.

9.

Några ord rörande levnadsåldern vid folkskollärares pensionering.*

Den lag angående civila tjänsteinnehavares rätt till pension, som gavs den 11 oktober 1907, fastställer för dessa en ålder av 60 år eller däröver såsom ett villkor för rätt att komma i åtnjutande av full pension. Endast för kvinnliga lärare vid vissa läroanstalter sättes åldersgränsen lägre eller till 55 levnadsår. I reglementet för folkskollärarnes pensionsinrättning, § 14, uppställs — som bekant — denna åldersgräns för utbekommande av hel pension icke blott för examinerade och vederbörligen antagna ordinarie lärare av kvinnligt kön utan ock av manligt. Vad har då orsaken varit till denna lägre åldersgräns för den ordinarie lärarepersonalen i allmänhet vid folkskolorna?

Folkskolestadgan av 1842 kan genom 11:te paragrafen visserligen sägas hava i princip tillerkänt en examinerad folkskollärare, som oförvitligen förestått sin tjänst men i följd av ålderdom eller sjuklighet blivit urständsat att ytterligare bestrida tjänsten, rätt att bekomma »en större eller mindre del av den av församlingen anslagna lönen såsom pension», men någon viss ålder, då denna rätt skulle inträda, angives icke. Befogenheten att avgöra, när behovet av lärarens pensionering inträdde, lämnades åt församlingens och skolstyrelsens

* Då anledningarna till den tidiga pensionsåldern för folkskollärare i allmänhet torde vara mindre kända, ha vi trott en historisk utredning af frågan vara af intresse.
Red.

omprövning. När Kungl. Maj:t i betraktande av folkskollärarnes otrygga ställning i fråga om pensionering den 7 december 1847 överlämnade till rikets ständer en proposition i ärendet, påpekade han däri, hurusom folkskolestadgans ordalag kunde leda därhän, att läraren kunde av en egenytlig församling nödgas att stanna kvar vid tjänsten längre, än nyttigt vore för skolan. Kungl. Maj:t föreslog därför, att av besparingar av anslag ställda till hans disposition till understöd för folkskollärares avlöning måtte avsättas en fond till pensionering av folkskolans lärare vid 55 års ålder, sedan de efter avlagd examen tjänstgjort som ordinarie i minst 30 år. Att icke en högre levnadsålder ifrågasattes, torde då sammanhängt med de principer, som i fråga om civilstatens pensionsinrättning blivit uttalade och förordade av den kommitté, som den 19 mars 1825 i underdånigt utlåtande förberedde denna inrättnings reglemente av den 15 november 1826. Visserligen vann den kungl. propositionen icke ständernas bifall, men ärendet framlades åter för dem vid 1851 års riksdag såväl i en ny kunglig proposition som i en motion av kontraktsprosten C. O. Björling. Denne föreslog bildande av en fond för folkskollärarnes pensionerande med ett belopp av 100 rdr banko, som finge uppbäras efter uppnådda 60 levnadsår och »en längre» tids tjänstgöring. Meningarna inom hans stånd voro väl eniga om rättvisan av ifrågavarande tjänstemäns pensionerande men icke om tiden, då deras rätt till pension borde inträda. Man framhöll, att tiden, då en folkskollärare blir utsliten och olämplig, växlar ganska betydligt. Det kunde hända, att en förtjänt men uttröttad lärare kunde komma att kvarhållas längre än för skolan vore hälsosamt, ifall församlingarna kunde befara, att han skulle komma att falla fattigvården till last. Även denna gång ställde sig ständerna avvisande i förhållande till de förslag, som blivit framställda, och uttalade sig för att folkskollärarne själva måtte upprätta fonder för sin pensionering om än med stöd av bidrag från församlingarna och statsverket. När vid riksdagen 1853—1854 ärendet åter upptogs, begärde stän-

derna, att Kungl. Maj:t måtte förordna en kommitté att uppgöra förslag till allmänna grunder för de reglementen, som enligt deras mening borde uppgöras för pensionsinrättningar stiftsvis. I det förslag, som kommitterade då framlade, bibehölls 55 levnadsår som ett villkor för rätt till erhållande av hel pension. Deras arbete blev — som bekant — av ringa betydelse för folkskollärarekåren i dess helhet, enär endast tvenne stift ordnade några pensionsinrättningar. I följd av motion vid 1862—1863 års riksdag upptogs då åter frågan om folkskollärares pensionering och gav anledning till en skrivelse till Kungl. Maj:t den 16 november 1863 med begäran, att han måtte låta undersöka, på vilka grunder pensionering av folkskollärare mest ändamålsenligt skulle kunna ordnas. Kungl. Maj:t förordnade då den 22 april 1864 en kommitté, vari också insattes en folkskollärare. I dess betänkande, som avgavs den 19 december 1864, föreslogs, att åldersgränsen måtte höjas från 55 till 60 år. Kommittén framhöll, att en sådan ändring stode i överensstämmelse med vad som då var föreslaget att gälla för lärare vid högre undervisningsanstalter, och — yttrade kommittén — »då dessas krafter ej blott genom en lika mödosam tjänstgöring utan ock genom fortgångna vida strävsammare studier mera tagits i anspråk än folkskollärarens, så har intet skäl funnits att med avseende på rättighet till pension sätta den senares levnadsålder lägre än den förenämnda lärarens.» En dylik sänkning av pensionsåldern skulle ock medföra ett menligt inflytande på den ifrågasatta pensionsinrättningens finansiella ställning. I enlighet med dessa kommitterades förslag framlade Kungl. Maj:t vid 1865—1866 års riksdag ett förslag till ordnande av folkskollärarnes pensionering. Som ständerna gillade de av kommitterade föreslagna grunderna, lät Kungl. Maj:t i det reglemente för en folkskollärarnes pensionsinrättning, som han utfärdade den 30 november 1866, inflyta den bestämmelsen, att rätt till hel pension skulle tillkomma varje pensionsberättigad folkskollärare, då han uppnått 60 års ålder och räknade 30 tjänstår. De anförda myn-

digheterna hade låtit sig ledas av den åsikten, att det i första rummet borde vara hänsynen till den av ålder verkade försvagningen av kroppens och själens krafter och den därav beroende minskade dugligheten för kallets utövning, som borde vara avgörande vid en persons pensionering. De höllo före, att denna åldersgräns kunde framskjutas till 60 år. Följande årtionde betonades — såsom vi få se — starkare såsom motiv för pensionering längden av den tid, som man tjänat det allmänna.

Ett med reglementet olika betraktelsesätt av frågan hystes av folkskollärarne själva, och detta vann omsider utbredning i vidare kretsar. Vid det nordiska skolmötet i Göteborg 1870 beslöto de svenska folkskollärarne att ingå till Kungl. Maj:t med en begäran om ändring av pensionsreglementet i så måtto, att rätt till hel pension bleve tillerkänd en lärare redan vid 55 års ålder. Mötet tillsatte en kommitté av 5 personer med uppdrag att inlämna petition därom, vilket ock skedde i november 1870. Den hänvisade icke blott till folkskolornas ofta ohygieniska förhållanden, som tillsammans med lärarekallets mödosamma natur starkt tärde på livskrafterna utan ock på det förhållandet, att folkskolans lärare vanligen tidigare än mängden av andra statens löntagare hunno uppnå de 30 tjänstår, som för de flesta statstjänster betraktades som nöjaktigt motiv för pensionering. Deras korta utbildningskurs gjorde det nämligen möjligt för många att t. o. m. före 25 års ålder vinna anställning som folkskollärare. De menade således, att det vore obilligt att just av folkskollärarne utkräva en långvarigare tjänstetid än av de flesta andra, i synnerhet som deras arbete måste anses ganska kraftödande. Ungefär vid samma tid, som nämnda petition inlämnades, frambars en liknande från folkskollärarne i Skåne. Kungl. Maj:t lät med anledning av petitionen inhämta direktionens för folkskollärarnes pensionsinrättning mening i frågan. Svaret därifrån utföll avstyrkande och hänvisade till att Kungl. Maj:t den 22 december 1869 avslagit en dylik ansökan från folkskollärare i Blekinge. Ett bifall till den sökta nedsätt-

ningen av åldersgränsen skulle ock medföra behovet av en väsentlig ökning av såväl statsbidraget som av bidragen från skoldistriktet. Direktionen kunde ej heller finna, att folkskollärarnes ansträngning i ämbetet vore att anse mera kraftförbrukande än elementarlärarnes, vilka ej pensionerades vid så tidig ålder, som folkskollärarne ifrågasatte.

Men icke desto mindre dröjde det ej många år, förrän folkskollärarne nådde målet för sina önskningsar. När Kungl. Maj:t den 25 sept. 1874 uppdrog åt en kommitté att avgiva förslag till grunder för pensionering av folkskollärarnes änkor och oförsörjda barn, befalldes kommittén att efter granskning av reglementet för folkskollärarnes pensionering även föreslå nödiga ändringar däri och särskildt pröva, huruvida pension borde beredas lärare vid folkskolor vid en tidigare ålder, än vad det gällande reglementet medgav. När kommittén den 30 november 1874 avgav sitt betänkande, visades däri, att det icke utan nya tillskott bleve möjligt att utdela pension vid en tidigare levnadsålder än den då föreskrivna, ja, att redan under de dåvarande förhållandena krävdes ökade tillskott för att pensionsinrättningen skulle kunna uppfylla sina förbindelser. Kungl. Maj:t måste ock av riksdagen 1875 begära tillökning i statsanslaget, vilken begäran ock av riksdagen bifölls. Den sistnämnda kommittén ville dock för sin del tillstyrka åldersgränsens nedsättning till 55 år som villkor för att bekomma hel pension med tanke just på att folkskollärarne vanligen vid omkring 25 års ålder plägade tillträda sitt kall och således vid nyssnämnda levnadsår hunnit tjäna staten i 30 år. Vid ärendets föredragning inför Kungl. Maj:t vågade departementschefen dock icke tillstyrka en nedsättning av pensionsåldern, enär det skulle medfört en ökning av omkring 200,000 kr. i tillskott över det redan då nödvändiga. — Men riksdagen var frikostigare, än statsrådet väntat. Vid 1876 års riksdag väckte Christofer Olsson i första kammaren motion om att åldersåren icke skulle tagas i beräkning vid folkskollärarnes pensionering, och Abraham Rundbäck i andra kammaren om sådan ändring i reglementet för

folkskollärarnes pensionsinrättning, att hel pension skulle tillkomma varje i övrigt pensionsberättigad folkskollärare, som uppnått 55 år, och avkortad vid 50 år. Statsutskottet, som behandlade motionerna, uttalade sitt gillande av Rundbäcks motion och framhöll för kamrarna den tidiga ålder, då folkskollärarne brukade inträda i kallet, och att de komme att tvingas tjänstgöra längre än 30 år, om man hölle fast vid att åldersgränsen för rätt till pension skall vara 60 levnadsår. Utskottet delade icke den mening, som förut gjort sig gällande, att folkskollärarens kall icke var mödosammare än elementarlärarens, utan yttrade: »Om någon har en tjänstgöring, som i förtid förtröttar hans sinne, förslappar hans spänstighet och förnöter hans kraft, så är det väl läraren och framför allt folkskolläraren. I sådant hänseende förefinnes otvivelaktigt en stor skillnad mellan lärarne vid folkskolorna och dem vid elementarläroverken.» »De förra hava i allmänhet en större mängd barn att undervisa och övervaka, under det att en lärare vid elementarläroverket meddelar undervisning timvis och för ett mindre antal lärjungar.» »Det måste även för folkskolläraren vara svårare och mer ansträngande att upprätthålla disciplinen bland sina lärjungar, än det kan vara för lärare vid elementarläroverk.» Utskottet framhöll ock den tillökning i ansträngning, som lärarne vid de flyttande skolorna äro underkastade, och ansåg det icke kunna bestridas, att folkskollärare billigtvis böra göras pensionsberättigade tidigare, än enligt gällande reglemente var medgivet. Slutligen fäste utskottet uppmärksamheten på att folkskolan måste komma att lida av att ledas av uttröttade lärare, och att skadan kunde bli obotlig. Riksdagen godkände skälen, och Kungl. Maj:t lät genom kungörelse den 24 november 1876 ändra den 14:de paragrafen i pensionsreglementet så, att hel pension tillerkändes varje pensionsberättigad folkskollärare, då han uppnått 55 års ålder och räknar 30 tjänsteår, och denna bestämmelse har sedan ägt bestånd.

G. W.

10.

Om hemmets och skolans uppgift i fråga om barnens kristliga fostran.

(Historiskt-kritiskt belyst.)

Om uppfostran och dess betydelse hava vi många beaktansvärda utsagor från Platons ord:¹ »Intet gudomligare finnes än uppfostran», intill Reins härliga skildring av denna sak.² Det heter där: »Den stora hemligheten i människonaturens utveckling till fullkomlighet ligger enligt Kant i uppfostran. Det ligger något hänförande i den tanken, att människonaturen skulle alltmer kunna utvecklas genom uppfostran, och att denna senare skulle kunna bringas i en form, som vore fullt avpassad för mänskligheten. En sådan tanke låter oss skåda bilden av ett framtida lyckligare människosläkte — — —»

Det är tron på människosläktets förädling, som om och om igen sysselsätter uppfostraren så väl som andra folkets sanna vänner.

Inifrån utåt måste mänsklighetens byggnad uppföras. Vad vinnes väl därmed, att markens kultur höjes, att sinnet för handel och industri överallt väckes till liv, att åt ländernas samhällsskick och lagar gives den högsta fullkomlighet, om människan själv icke är värdig att bebo en så skön jord och icke i stånd att där finna en himmel? Ja, man säger till och med rent ut: »Ett folks öde, dess blomstring såväl som dess förfall, beror till sin yttersta grund av den uppfostran, som kommer

¹ Rein: Grunddragen av Pedagogiken, p. 10.² Rein, p. 10 ff.

dess ungdom till del». För denna tanke böjde sig ock Fredrik den store, då han sade: »Den som anser människan vara god, han känner icke rasen. Ty det mänskliga släktet, lämnat åt sig självt, är brutalt.» Blott uppfostran förmår något. Samma tillspetsade tanke förekommer hos Königsbergs-tänkaren i satsen: »Människan kan bli människa blott genom uppfostran. Hon är inte annat än vad uppfostran gör henne till.»

Emellertid får man även vid uppfostran göra erfarenheter, som verka ytterst nedslående. Man får stundom se tillbakagång trots all uppfostran och å andra sidan stundom framåtskridande av egen kraft, och man hör instämmanden i Horatii ord: *Naturam expellas furca, tamen usque recurret* (»Jaga med käppen naturen på dörr'n, den kommer dock åter»). Emellertid vore det uppenbarligen högst oriktigt att över huvud vilja hysa tvivel om makten hos uppfostran, på den grund att den icke alltid uppnår, vad den föresatt sig hos enskilda så väl som hos hela släkten.

Vad Rein säger om fostran i allmänhet kan ju tillämpas på det, som för vårt ämne är av intresse, den kristliga fostran, som naturligen ingår i den allmänna fostran, varom förut talats. Det är på den specifikt kristliga fostran, vi här tänka. Men vi få ej förbise, att särskilt härvid skolans verksamhet är mycket avhängig och begränsad. Ty till att börja med mottager hon lärjungarne, först sedan viljeriktning och vanor blivit mer eller mindre rotfästa. Härvid är det hemmet, som har den viktigaste anparten liksom ansvaret. Vad som sås om våren, bär frukt om hösten, och skolan är alltså mycket avhängig i fråga om de ungas fostran av hemmen.

Hemmets betydelse för ungdomens fostran är en sak, som behjärtats av pedagogikens mest framstående män: Comenius, Pestalozzi, Herbart, Rein m. fl. Herbart* säger: »Uppfostran är familjens sak; i familjen har den sin utgångspunkt och oftast även sitt mål.» Jämför Reins utförliga behandling av denna sak. Det heter här: »Uppfostran i hemmet återspeglar i miniatyr all annan uppfostran. Dess gränser äro desamma som

* Rein, p. 20.

familjekretsens egna. Dessa senare bestämmas av den gemensamma härstamningen och den däri inneslutna samhörigheten. För denna form av uppfostran äro särskilt tre moment av betydelse: 1. Känslan av alla medlemmars enhet och samhörighet. Denna har sin upprinnelse i den gemensamma härstamningen. 2. Känslan av gemensamt beroende av familjens överhuvud. Denna framgår ur den dagliga iakttagelsen av det helas underhåll. 3. Den noggranna kännedomen om familjens omyndiga medlemmar. Denna möjliggöres av de senares successiva utveckling och av det innerliga samlivet inom familjen» etc.¹

Det var för visso ett fel i det gamla Sparta, att barnen redan vid sju år togos från hemmen för att uppfostras i offentliga statsanstalter, likaså äro Rousseaus pedagogiska tankar till stor del förfelade, just därför att han eliminerar bort fostran i hemmet.²

Man klagar i våra dagar över ungdomens förvildning, ligapojkar etc. och skyller på skolan. Men felet är nog, att man i vår tid kastat allt för mycket på skolan, både undervisning och fostran. Ehuru all fostran och särskilt den kristliga fostran bör vara en den allra viktigaste uppgift för alla allmänna skolor,³ särskilt folk- och mellanskolor, få vi dock ej förbise, att skolan behöver hjälp. Ty, såsom förut nämnts, mottager den lärjungarne först sedan viljeriktning och vanor blivit till en del rotade i hemmet. Och även under skoltiden utövar hemmet medvetet eller omedvetet sitt inflytande; ja, hemmets betydelse för de ungas fostran har länge allt för litet beaktats. Vi kunna härom citera ett färskt uttalande av biskop Lönegren:⁴ »men för mig står det fast, att hemmets och hemlivets omdaning i sund riktning till att bli, vad de borde vara, hela det kristna folk-

¹ p. 20 ff.

² Huruvida alumnat-uppfostran kan ersätta både hemmet och skolan, våga vi ej avgöra. Det är väl i varje fall syftet med alumnaten. Se därom Rein (p. 24—26). Lektor August Johansson (»Gamla testamentet i kristendomens undervisning») synes vilja förorda privatskolor, och jag tror, att staten gärna bör stödja även sådana skolor.

³ Se Rein, p. 27 ff. om olika skolformer: allmänna skolor och fackskolor. Fackskolorna ha nog till huvudintresse kunskaper; dock får ej heller här fostran helt vara utesluten.

⁴ Härnösandsposten 19/10 1909, som svar på fråga »om folkskolans reformering».

livets bärande grundval, det är huvudsaken. Få vi bättre hem, så kunna skolorna med framgång bygga på ett fruktbärande samarbete, som nu i så hög grad saknas. Men utan detta skall det unga släktet, hur man än reformerar, lägges till eller tager ifrån, bygger bottensskolor eller överbyggnader, bli ett ständigt förnyat bevis på att skolan lika litet kan, som den borde, någonsin få tänkas ersätta hemmen. Hemmens ande vida mer än folkskolornas blir dock den, som barnen i stort sett tillägna sig. Att ansvaret och uppfostringsuppgiften i så hög grad flyttas från hemmen till skolan i stället för att i god samverkan fördelas, det är enligt min tanke den mest ödesdigra förskjutningen på det område, som frågan berör.» Detta hemmets inflytande märker man så väl, och uppfostraren står stundom nästan maktlös, när han får att göra med barn, som blivit vanartade i dåliga hem.¹ Men denna skolans avhängighet kommer ock efteråt, ty skolans verksamhet tager slut. Livets skola börjar med dess mångahanda invecklade inflytelser och förhållanden. Härvid vilja vi citera en pedagogisk författare, Thrändorf:² »Christliche Persönlichkeiten werden selbstverständlich dem Erzieher als letztes Ziel vorschweben; aber er wird sich zugleich sagen, dass der Unterricht an sich nicht im Stande ist, solche Persönlichkeiten zu erzeugen. Charaktervolle christliche Persönlichkeiten bilden sich erst im Leben, wenn die Thüren der Schule sich längst hinter dem Zögling geschlossen haben. Der Unterricht kann hier nur vorbereitend wirken, er kann einen Beitrag liefern, aber den Abschluss oder auch nur die Grundrichtung des späteren Werdens kann er nicht ausschlaggebend bestimmen.» Jämför ock Baumgartens yttrande (om tron): »Den schafft das Leben.»

Vi hava i det föregående vid vårt tal om fostran helt naturligt kommit att beröra förhållandet mellan skolan och hemmet *vid de ungas fostran*. Men vi gå här än längre och spörja, om ej hemmet *även för undervisningen*, åtminstone i kristendom,

¹ Jmf. Z. II, § 21.

² p. 259.

kan draga sitt strå till stacken. De finnas,¹ som ifrågasätta hemmets övertagande helt och hållet av kristendomsundervisningen. Vi kunna naturligen ej gilla detta yrkande. Ty så prekära fall, att *det* bleve motiverat, böra ej få förekomma. Men det vanliga är, att kristendomsundervisningen och allt annat helt lämnas åt skolan. Vi se här ytterligheterna emot varandra, men även här besannas nog satsen: »in medio consistit virtus».

Pestalozzi gör med rätta gällande, att den första undervisningen bör vara moderns sak. Och vilket ämne bör ligga modern mer om hjärtat än det att lyfta älsklingens blick på fadershemmet därovan.

Hur skönt för den, som kan sjunga om sitt hem: »Där lever mitt minne, där föddes mitt hopp, där lärde jag blicka till himmelen opp och älska mitt hemland i norden.» Och det är nog mer än en, som haft, såsom Augustinus, sin moders böner och tårar att tacka för mycken hjälp och räddning undan både de yttre och inre förförelsernas stormar. Vad som säs om våren, visar sin blomma om sommaren och bär sin frukt på hösten och vintern.

Psykologien lär oss, huru varaktiga de »vår»liga intrycken kunna vara.

Och även i barndomen inlärda språk kunna ehuru under årtionden förgättna sitta kvar och komma fram, när medvetandet i feberhettan eller dödsavtynningen håller på att slockna. Jmf. härom Höffdings Psykologi.²

Alltså bör väl ej blott fostran i allmänhet utan i synnerhet meddelande av kristliga lärdomar vara en kär angelägenhet för varje fader och moder, som ömma för sina barns sanna väl. Jag tror ej, att vi få ha för ringa tankar om hemmen i detta avseende. Mången moder lär nog ej sällan sina barn psalmverser m. m., som ju fordras för inträde vid läroverken; och än mera skulle de nog både kunna och vilja göra, om de finge klart för sig, att de kunde vara och göra något för sina barn i detta ämne, i all synnerhet

¹ Jämför lektor Waldenströms motion på kyrkomötet 1909.

² p. 169 ff.

om de härvid hade en lämplig bok att hålla sig till. De hava visserligen bibeln och nya testamentet liksom psalmboken, och lärarne i kristendom märka nog ofta, att det är stor skillnad med hänsyn till huru barnen äro förberedda i hemmen och huru de eo ipso äro mäktiga att följa med vid undervisningen. Och ännu bättre förberedda skulle barnen vara, om man i hemmet hade en enkel och tilltalande framställning av vår kristna tros- och sedelära.¹

Om vi gå tillbaka till gångna tider, såsom vi nu skola göra, vad finna vi icke då?

För barnens kristliga undervisning och fostran var man långt före reformationens dagar verksam. Vi behöva blott erinra om vad redan allmänna historien därom berättar från Karl den stores och Alfred den stores och andra framstående konungars tid. I medeltiden hade dock undervisningen mycket försumrats. Man nöjde sig ofta med att på sin höjd uppläsa ur minnet »Tron och Fader vår». Dock få vi ej underlåta att nämna, det prästerna tid efter annan förstängades att även meddela utläggningar till resp. textord (Tron, Fader vår etc.), sådana de hade dem från fäderna (Cyprianus, Augustinus m. fl.).² Vi må ock erinra om att katekesutläggningar³ utkommo tidigt i medeltiden.

Särskilt kunna vi därvid hänvisa till *Valdenserkatekesen*, om vilken det uttryckligen säges, att den var avsedd för barnen. Med Luther och reformationstiden blev det en huvudangelägenhet att meddela unga och gamla insikt i kristendomens grundsanningar. Med god takt var det särskilt ungdomen man tog sig an; och flera katekeser utkommo under åren 1526—28, tills äntligen 1529 Luthers båda katekeser utkommo.⁴ I förordet till sin katekes 1528 säger Althamer följande om de ungas kristliga fostran och undervisning även vad angår hemmet:

¹ Ett försök till en sådan bok *för skolor och hem* är redan under utgivning.

² Z. III², p. 23.

³ Z. III², p. 21 ff.

⁴ Vi må ock erinra om Luthers katekespredikningar redan 1516 och 1517 och Luthers Kurze Form, 1520.

»Vi präster etc. och föräldrar skola flitigt uträtta vårt kall. På grund av Guds befallning äro vi skyldiga att förhålla ungdomen Guds bud och ord, så att den lär sig frukta Gud, känna och hava honom för ögonen etc. — — Varje husfader är både biskop och herde över sitt husfolk. Därför skall han i hemmet öva tillsyn, vaka och lära — — Ty vill man reformera det kristliga livet och få till stånd ett stadigt regemente och ordning, måste man börja med ungdomen» etc.

Även *Luther* tänkte naturligen på ungdomen. Så heter det i företalet till stora katekesen: »Närvarande lilla verk och arbete hava vi i ingen annan mening utarbetat, än att det skall vara en undervisning för barn och de enfaldiga.» Men var om ej i hemmet skulle barnen då få denna kristliga undervisning? Så heter det vidare i nämnda förord: »Därför kräver en vaksam och trogen husfaders ämbete att åtminstone en gång i veckan förhöra sina barn och sitt husfolk och noga efterfråga, vad de förstå eller hava lärt av dessa saker.»

Var, såsom härav framgår, den stora katekesen uttryckligen avsedd för barnen, så finna vi däremot den lilla adresserad till hemmet och fäderna, såsom det heter vid resp. huvudstycken: »Die zehen gebot etc. — wie sie ein Hausvater seinem gesinde einfeltiglich furhalten sol.» Dock var det även härvid ytterst barnen, som åsyftades, såsom det heter i förordet till sistnämnda katekes: »Därför beder jag eder för Guds skull, alla mina herrar och bröder, som äro pastorer och predikanter — att förbarma eder över edert folk och hjälpa oss att lära folket, i synnerhet det unga folket, katekesen.» Om överhetens och hemmets kallelse heter det vidare i förordet: »Driv i synnerhet på överheten och föräldrarna, att de styra väl och draga barnen till skolan.» Ja, när *Luther* 1529 utgav sina katekeser, voro de i synnerhet avsedda för hemmen. Och om föräldrarnes åliggande hava vi redan erinrat och citera ytterligare förordet i stora katekesen: »Dessa (= textorden till buden, Tron och Fader vår) äro nu de nödvändigaste stycken, vilka var och en kristen måste lära och ord för ord kunna uppläsa. Barnen skola dagligen vänjas (näml. av föräldrarna) att läsa dem, när de om morgonen uppstå

av sängen, när de skola äta, när de om aftonen gå till sängs» etc. Det är fråga om själva textorden, och vi se, att de lästes nästan såsom böner.¹ (Så är det nog än i dag vanligt i fromma hem, att barnen lära sig Fader vår, välsignelsen m. m.) Ja, även till tjänare och tjänarinnor sträckte sig i den tiden husfaderns patriarkaliska kall, såsom det vidare heter: »Detsamma bör ock en trogen husfader göra med allt sitt husfolk, nämligen tjänare och tjänarinnor.»

Dessa Luthers tankar vinna genklang allestädes. I vårt land heter det i kyrkoordningen 1571² om biskopen, »att han skall hava uppsikt över menige man, att de lära katekesen, item att de tukteligen uppföda sina barn, låta dem lära katekesen och vad kristendomen tillhör». Om den första danska katekesen (av Sadolin) heter det, att den var avsedd till bruk i hemmet med den kristlige husfadern som kateket.³ I Paulinus Gothus' »Thesaurus catecheticus» 1631⁴ betonas såsom gudomlig befallning föräldrars och husbönders plikt att lära ungdomen katekesen.

Även faddrarne hade sitt ansvar härutinnan; det heter om de tyska förhållandena:⁵ Såsom man hos oss vid dopet bjuder faddrarne eller dopvittnena, att de skola låta barnet vara sig anbefallt att fostra det till gudsfruktan, lära och undervisa det om Fader vår, de tio buden och tron. Och i fråga om vårt land läsa vi i Dalalagen från början av 1300-talet ett stadgande, att faddrarne skulle kunna Fader vår och tron, och i en stadga av Magnus Lagaböte för Viken heter det, att den som stod fadder var skyldig att lära sitt gudbarn tron och Fader vår etc.

Vi se alltså, att det av ålder är ej blott fostran utan ock undervisningen, åtminstone i kristendom, som räknas såsom hemmets sak.

Visserligen var detta i den tiden i synnerhet nödvändigt,

¹ Så lästes i svenska mässan (1548) buden alternativt för syndabekännelsen.

² Wahlfsk, p. 46.

³ Bang, sid. 119.

⁴ sid. 6.

⁵ Althamer.

då skolor icke funnos för folkets barn; men även sedan skolor började bliva vanliga, ställdes samma fordringar på hemmet. Vi kunna härom citera en värdefull skrift från början av 1600-talet av skolföreståndaren i Magdeburg Andr. Cramer. Det heter däri, att föräldrarne skola »von Kindesleîn des zarten Jugend Gotes Wort einblauen». Och så heter det vidare: »Der Catechismus Luthers ist der rechte Kern und kurzer Auszug aus Gottes Wort etc.; da muss man nun denselben der Jugend einblauen *daheim und in der Schule*.» Det var alltså då ett *både ock*. Så var det då, och så var det tiderna igenom intill mitten av 19:de seklet. Jämför t. ex. i Sverige det viktiga kungliga plakatet 1726 om hemundervisningen, däri föreskrives, att föräldrar och husfäder böra sin plikt likmätigt *hemma* i sina hus lära och undervisa sina barn och sitt tjänstefolk, lära och låta undervisa dem i katekesen och deras kristendom, efterfråga och förhöra vad de om helgdagarna hava hört av predikan etc. Ja, väl mycket vilade på hemmet. Men sedan folkskolorna efter 1842 inrättades, har man mer och mer kastat allt på skolan. Skolorna skulle vara till hjälp, såsom vi förut sett och sagt, men de kunna för ingen del *ersätta* hemmet. Vi kunna ej närmare ingå på vad som lämpligen kan läsas i hemmet i praktiska saker; men visst är, att hemmet bör hava både rätt och skyldighet att så mycket som möjligt, i gott samförstånd med skolan, medverka ej blott för de ungas fostran utan ock för deras kunskap och insikter, åtminstone i kristendom.

Men å andra sidan kunna vi, såsom ovan sagts, ej gilla den motsatta ytterligheten att vilja kasta allt tillbaka på hemmet, ej ens undervisningen i kristendom.

Ty många hem äro varken villiga eller dugliga härtill. Och vad vi sagt, utesluter icke undantag och jämkningar. »Ingen regel utan undantag.»

Skolans kallelse och uppgift att medverka till de ungas kristliga fostran vilja vi för ingen del uppgiva; men vad vi haft till ögonmärke, är att visa, att hemmet fordom haft och än i dag kan och bör hava en viktig roll att fylla, ja, att skolan — åtminstone folkskolan — knappast bör betraktas mer än som en

hjälpärinna för hemmen. Därav följer naturligen, att skolorna böra vara så ordnade och lärarna sådana till sinnet och vandel, att de kunna medverka till detta gemensamma mål: de ungas kristliga fostran. Därvid brister nog mycket i våra dagar. Dock få vi akta oss för att »kasta ut barnet med badvattnet». Därför att många hem äro otjänliga för barnens rätta fostran, få vi ej förbise, att *goda* hem böra och kunna hava en viktig uppgift att fylla.

Och därför att somliga lärare eller skolor lämna åtskilligt övrigt att önska, få vi ej ur skolorna utesluta det ämne, som är det allra viktigaste för barnens kristliga fostran. Däremot bör ju allt, vad göras kan, ske, för att både hem och skolor må fylla sin höga uppgift, de ungas kristliga fostran.

C. A. Bergström.

Förkortningar: { Z. = Zezschwitz: System der chr. Katechetik.
p. = pagina.

11.

Inträdespröfningarna vid seminarierna.

I häftet 3 o. 4 af denna tidskrifts tjuguförteende årgång har i en uppsats, signerad med märket J. F. B., den erfarenhet uttals, att i seminarierna ofta intogos så klen begåfvade eller så tröga och håglösa personer, att de äro fullkomligt olämpliga, samt att det händer, att i moraliskt hänseende dåliga personer komma in.

I sammanhang därmed anmärkes, att erfarenheten lärt, att det i regel ej har med sig önskvärd påföljd att gifva en klen begåfvad eller håglös eller trög elev rådet att afgå från seminariet och ägna sig åt annat arbete, som bättre lämpar sig för hans begåfning och fallenhet, ty har han väl en gång kommit in i seminariet, stannar han där så länge, som det finnes någon möjlighet för honom att hålla sig kvar.

Slutligen fäster artikelförfattaren uppmärksamhet på att det dock finnes en utväg att från seminariet skilja sådana elever, hvarom här är fråga. Den består däruti, att en elev, som redan suttit två år i en klass, ej vid andra årets slut uppflyttas i högre klass. Nu gällande seminariestadga föreskriver nämligen, att en elev, som efter att hafva suttit två år i en klass ej blir uppflyttad i högre klass, ej får stanna kvar vid seminariet.

Det är ej första gången den frågan blifvit framställd, hur man skall kunna hindra personer, som ej hafva erforderlig begåfning eller fallenhet för lärarekallet, från att vinna inträde vid seminariet. Den har utgjort föremål för vederbörandes öfverläggningar vid utarbetande af stadgar för seminarierna. Man har öfverlagt om huruvida man icke borde i seminariestad-

gan intaga föreskrift om att seminarieelev ej skall definitivt antagas, förrän man under ett läsår eller åtminstone en lästermin hunnit tillbörligt pröfva, om han har erforderlig begåfning och verklig fallenhet för lärarekallet. Efter mogen öfverläggning kom man till det resultatet, att det vore klokast att icke låta en dylik föreskrift inflyta i seminariestadgan. Man fruktade nämligen, att man medelst ett sådant påbud skulle icke endast skada skolan utan ock inverka menligt på särskilda personer, i det man hindrade dem från att ägna sig åt en verksamhet, för hvilken de beslutat sig och för hvilken de hade erforderlig begåfning, ehuru denna ej ännu hade hunnit träda i dagen. Erfarenheten hade nämligen lärt, att ej få seminarieelever, som under den första tiden visat sig tröga och synts vara mindre begåfvade, efter ett eller annat år kunnat fullt tillfredsställande motsvara de kraf, som med rätta kunna ställas på en dugande seminarieelev. Förklaringen till detta förhållande ligger däruti, att många af dem, som anmälde sig till inträde vid seminariet, voro nästan alldeles ovana vid intellektuellt arbete. För åtskilliga år sedan hade de utgått ur en folkskola, som ej sällan varit så beskaffad, att elevernas formella utveckling genom undervisningen ej synnerligen främjats, och någon kortare tid före inträdesexamen till seminariet hade de nödtorftigt pluggat in de föreskrifna kurserna. Så ovana vid intellektuellt arbete, som de voro, och så ouppodlade, som deras själskrafter voro, var det ju ganska förklarligt, att de till en början kunde förekomma mindre väl begåfvade och tröga. Men när de varit med en tid och under seminarielärarnes ledning fått lära sig att använda sina intellektuella krafter, visade det sig, att ej få af dem, som förekommit obegåfvade och tröga, voro väl begåfvade och intresserade för seminariearbetet. Vid seminariet i Uppsala hade den iakttagelsen gjorts, att särskildt ynglingar från Dalarna, som intagits i seminariet, ofta voro under första läsåret »en hård mark, som kostade mycket arbete att bryta upp», men att de, sedan de lärt sig arbeta med hufvudet, gjort stora framsteg och sedan lämnat seminariet med goda afgangsbetyg.

Seminariestadgan kom ej heller att intaga föreskrifter, som gjorde inträdesexamen till seminarierna till en examen rigorosum. Man fruktade nämligen, att man äfven därigenom skulle hafva kommit att utestänga mången person från lärarekallet, ehuru han skulle hafva funnit sin glädje i detta och kunnat arbeta i skolan med framgång.

En annan anledning till att man vid utfärdande af nu gällande seminariestadga ansåg sig hellre böra vara mera släpphänt än sträng vid uppställandet af fordringarna för inträde vid seminarierna var fruktan för att ej erhålla tillräckligt antal elever för att kunna se folkskolans behof af lärare till godo. Löneförhållandena voro då ännu sådana, att de ej kunde vara någon starkare lockelse till inträde i skolans tjänst.

Sålunda fruktan för att å ena sidan beröfva skolan goda lärarekrafter och att ej kunna tillhandahålla den tillräckligt antal lärare och att å andra sidan möjligen bidraga till att en person ej får ägna sig åt ett kall, till hvilket han i sitt innersta känner sig dragen, och för hvilket han har erforderlig begåfning, har föranlett, att man i nu gällande seminariestadga ej infört föreskriften, att seminarieelev ej intages definitivt, förrän han blifvit godkänd efter en läsetermins eller ett läsårs pröfningstid. Af samma anledning har seminariestadgan ej velat göra inträdesexamen till en examen rigorosum. Genom en efter stränga grunder anlagd examen skulle säkerligen, såsom redan här ofvan blifvit anmärkt, mången, som blifvit en mycket dugande lärare, hafva utestängts från lärarebanan. Man besinne blott, huru bristfälligt i åtskilliga stycken många af dem, som sökte inträde i seminariet vid den tid, då gällande seminariestadga utfärdades, voro förberedda.

Men nu gällande seminariestadga har ej lämnat skolan utan skydd mot olämpliga lärjungar. Den innehåller nämligen, såsom redan förut blifvit påpekat, föreskrift, att ingen elev får gå i en klass mer än två år. Finna sålunda lärarna, att en elev, som gått i en klass två år, ej kan godkännas i de lärostycken, som i en klass blifvit genomgångna,

kunna de skilja honom från läroanstalten. Nu hafva de haft honom i sin vård och under sin ledning så lång tid, att de böra kunna i vanliga fall med tillbörlig säkerhet afgöra, om han bör få fortsätta sina studier vid läroanstalten eller icke.

Lärarna hafva sålunda i sin makt att aflägsna från läroanstalten elever, som de anse olämpliga till att fortsätta studierna. Visserligen kunna de få arbeta med en olämplig elev två år, och detta — det må villigt medgifvas — har med sig olägenheter i mer än ett hänseende, men i gengäld därför komma de i det läget, att de kunna med ganska stor säkerhet afgöra, om en elev är dogsen till studier eller icke, om han är lämplig till lärare eller icke.

Sannolikt är, att lärarna ej begagnat sig af sin makt att skilja elever från läroanstalten så ofta de bort. Ett visst beskedlighetsmakeri har förmått dem att godkänna elever, som ej ägt tillbörliga förutsättningar för att kunna fortsätta seminariearbetet med rätt framgång. Men sådant kan ju ej förekommas genom några lagparagrafer.

Vi hafva velat säga detta till förklaring af nu gällande seminariestadgas åtgörande i det fall, hvarom nu är fråga. I den dag, som nu är, äro förhållandena i åtskilliga afseenden olika mot hvad de voro, när gällande seminariestadga utfärdades. Undervisningen i folkskolan är bättre; förberedelsen för intagning vid seminarierna grundligare; lärarelönerna vid folkskolan väsentligt ökade. På grund häraf torde nu andra åtgärder böra vidtagas för att hindra, att så klenst begåfvade eller så tröga och håglösa personer, att de äro fullkomligt olämpliga för seminariearbetet, intagas vid seminarierna.

J. F. B. säger, att man har att välja mellan tre utvägar för att nå det äskade målet: att införa en pröfningsstid af en eller två terminer; att anordna förberedande anstalter, motsvarande Präparandenschulen i vissa delar af Tyskland; att utsträcka tiden för inträdesexamen till åtminstone en vecka.

Anordnandet af särskilda läroanstalter med uppgift att förbereda sina elever för intagning vid seminarierna torde

ej vara ett så säkert medel för vinnande af det afsedda målet, som mången föreställer sig. Erfarenheten har nämligen lärt, att dylika anstalter lätt falla för frestelsen att blifva »träningsanstalter». De sätta sin ära uti att årligen få in vid seminarierna så många af sina elever som möjligt. Därför söka de med all flit plugga in i lärjungarna de föreskrifna lärokurserna, så att de vid inträdesexamen hufvudsakligen ur minnet kunna nöjaktigt redogöra för dessa, ehuru de icke i djupare mening tillägnat sig dem. Mången kommer härigenom in vid seminariet, som efter någon tid visat sig sakna erforderlig begåfning för arbetet därstädes.

I synnerhet sådana förberedande anstalter för seminarierna, som äro inrättade af enskilda personer och underhållas genom elevavgifter, blifva lätt »seminaristfabriker.» Såsom sådana äro de ej att förorda. Om, såsom troligt är, inträdesfordringarna till seminarierna komma att väsentligen höjas, torde ännu flera än nu söka inträde vid dylika anstalter. Godt vore, om anordningar, hvarigenom dessa blefve verkligen goda undervisnings- och uppfostringsanstalter, kunde vidtagas.

Det finnes personer, som anse, att blifvande folkskolelärare borde få sin teoretiska utbildning i de allmänna läroverken, och att seminarierna borde sörja för endast den praktiska utbildningen. De, som omfatta en dylik åsikt, förmena nämligen, att seminarieinrättningen, sådan den nu är, har med sig, att de personer, som i seminarierna vinna sin utbildning, få en viss hallstämpel; få ett visst något, som präglar dem, och som skiljer dem från sådana, som genomgått andra läroanstalter. Vi vilja nu icke söka försvara den nuvarande anordningen med seminarier, som hafva att sörja för blifvande folkskolelärares både teoretiska och praktiska utbildning. Vi hafva nämnt den i fråga varande åsikten i detta sammanhang endast för att fästa uppmärksamheten på att de, som hylla denna åsikt, måste följaktligen sätta sig emot inrättandet af särskilda förberedande anstalter för seminarierna.

För öfrigt lönar det föga mödan att nu tala vare sig för eller emot af statsmakterna inrättade och underhållna förbere-

dande anstalter för seminarierna, ty i närvarande tid finnes ej ringaste utsikt för att sådana skola komma till stånd i vårt land.

Enskilda lärokurser med uppgift att förbereda för intagning vid seminarierna finnas redan i de flesta städer, där dylika läroanstalter äro förlagda. Dessa kurser komma antagligen att icke endast finnas kvar utan äfven att utvidgas, sedan inträdesfordringarna till seminarierna blifvit, som man kan anse för alldeles gifvet, väsentligen höjda.

Den tredje af J. F. B. nämnda utvägen för att hindra olämpliga personers intagning vid seminarierna torde ej mycket bidra till afhjälpan af den öfverklagade olägenheten. Ett par timmars längre examen för hvar och en af de inträdesökande torde ej kunna medföra, att examinator kan med tillbörlig säkerhet bilda sig omdöme om den sökandes begåfning och fallenhet för lärarekallet.

Den enda någorlunda säkra utvägen att hindra sådana personers intagning i seminarierna, som sakna erforderlig begåfning och fallenhet för lärarekallet, torde vara en tillräckligt lång proftid. Den nu gällande seminariestadgan har på sätt och vis stadgat en sådan genom föreskriften, att ingen elev får sitta i en klass mer än två år. Att denna föreskrift ej blifvit tillämpad så strängt som önskligt varit, är ej stadgans utan vederbörande seminarielärares fel.

Vi vilja ej bestrida, att förhållandena för närvarande äro sådana, att man kan utan men för skolan och de personer, som ämnat utbilda sig för anställning vid henne, stadga, att ingen definitivt antages till elev vid seminariet, förrän han deltagit en viss tid i undervisningen och därvid visat sig äga erforderlig begåfning för lärarekallet.

Nu uppstår frågan, hur lång bör denna prøfvotid vara? Vi tveka ej att föreslå, att den bestämmes till en läsetermin, dock under förutsättning att i seminariestadgan föreskriften, att ingen får sitta i en klass mer än två år, bibehålles.

En annan fråga är, om en person, som intagits vid seminariet, kan under proftiden få åtnjuta stipendium af stats-

medel. Strängt taget borde väl endast verkliga elever få åtnjuta den förmånen; men då det kunde vara svårt för de alldeles obemedlade, som vilja ägna sig åt folkskolans tjänst, att utan något understöd af statsmedel uppehålla sig vid seminariet under proftiden, helst de kanske måst underkasta sig jämförelsevis dryga utgifter för att förskaffa sig föreskrifna insikter och färdigheter för intagning i seminariets profklass, så torde det från skolans synpunkt vara fördelaktigast, om äfven seminarieelev i profklassen finge rätt att uppbära stipendium.

Men J. F. B. fäster i sin artikel uppmärksamheten på ännu en sak, som synes oss vara af synnerlig vikt. Han säger nämligen: »En annan sak, som vid elevers intagning behöfver tagas i betraktande, är, hur man skall förhålla sig, när ynglingar, som äro kända för att hysa socialistiska eller anarkistiska åsikter, söka inträde. Nämnda åskådningar hafva som bekant vunnit stor utbredning äfven bland ungdomen, och redan har det inträffat, att personer, som enligt meddelade uppgifter hylla socialistiska åsikter, sökt inträde vid seminarium. Om i en sådan persons prästbetyg står angifvet, att han är känd för ett godt uppförande, så har han enligt nuvarande stadga formell rätt att komma in vid ett seminarium, ehuru det måste anses högst olämpligt, att han ägnar sig åt lärarekallet.»

Villigt medgifva vi, att det är synnerligen olämpligt, att en person, som hyser socialistiska eller anarkistiska åsikter, ägnar sig åt lärarens kall, och att det därför vore mycket önskligt, om man kunde hindra personer med dylika tänkesätt från att komma in vid seminarierna. Kunde därför i seminariestadgan inflyta någon föreskrift, som gäfve seminariets rektor rätt att neka personer, som uppenbarligen gjort sig kända för att hysa socialistiska eller anarkistiska åsikter, inträde i läroanstalten, vore det en stor vinning. Men äfven om man skulle lyckas få in i seminariestadgan en dylik föreskrift, vore man därför ej säker för att kunna hålla seminariet fritt från sådana personer, som här äro i fråga. Det fin-

nes ju många, som hysa dylika åsikter, men som ej öppet uttala hvad de tänka.

Det är därför af vikt, att seminariernas lärare med all flit och trohet söka inplanta hos sina elever kristligt sedliga grundsatser. Seminarielärarne böra städse hafva för ögonen, att seminarierna äro icke endast undervisningsanstalter, »plantskolor för bibringande af insikter, färdigheter och undervisningsskicklighet», utan att de äro äfven uppfostringsanstalter, i hvilka uppfostrare för den största delen af vårt folks barn skola danas. Af vikt är det visserligen, att vid folkskolan anställas »kunniga, insiktsfulla lärare, lärare med förståndsmognad och omdömesskärpa, lärare, som veta, huru de skola gå till väga för att ordna och fullfölja sin undervisning med reda och planmässighet»; men det är ej nog härmed. Man måste ställa på läraren högre anspråk. Han måste vara en kristligt sedlig personlighet, om han skall kunna rätt utföra sin läraregärning.

Med stort allvar bör för seminarieläroverna framhållas det vanhederliga i att taga anställning vid en skola, i hvilken man är skyldig att meddela undervisning i den rena evangeliska läran, om man ej själf med personlig öfvertygelse bekänner sig till denna lära. I regeringsformens 28:e § heter det, att till tjänst, hvarmed är förenad åliggande att meddela undervisning i kristendom, kan endast den utnämnas, som bekänner den rena evangeliska läran. Således redan förpliktelsen att lyda mänsklig lag bör afhålla en person, som ej bekänner den rena evangeliska läran, att söka och bibehålla anställning vid folkskolan, då han är skyldig att i denna meddela undervisning äfven i kristendom. Men, säger man, läraren kan ju med tystnad förbigå det af läran, hvarpå han själf ej tror, eller ock kan han ju helt objektivt d. ä. i och för sig framställa läroinnehållet utan att uttala någon egen öfvertygelse därom. »Det förstnämnda sättet att komma från svårigheten», skriver en af våra biskopar, »innebär tydligen en ren pliktförgätenhet, enär läraren åtagit sig ej allenast att icke bibringa lärjungarna något annat utan äfven att

så fullständigt, som tillfället medgifver, lära dem detta. Dessutom är lärobyggnaden ett helt, som ingalunda tillåter några stympningar, utan att det hela lider däraf, kanske helt och hållet därigenom förlorar karaktär. Och hvad den sistnämnda utvägen angår, så tillåta vi oss påstå, att ett sådant förslag röjer en mycket stor pedagogisk oerfarenhet och brist på insikt i barnens och öfver hufvud gemene mans natur. Till denna hör en ganska fin instinkt, som säger dem, om läraren själf är med om hvad han lär eller icke, och det kan aldrig fela, att lärarens otro eller tvifvel skall smitta af sig på lärjungarna samt sålunda resultatet af undervisningen i högre eller ringare grad blifva motsatt det syfte, för hvilket han njuter sitt underhåll, nämligen de åt honom anförtrödda barnens fostran till myndiga bekännare af den tro, som är det i fråga varande samfundets.»

För att i våra seminarier måtte danas lärare, som lämpa sig som uppfostrare af barn, tillhörande den evangelisk-lutherska kyrkan, har i nu gällande seminariestadgas 15 § föreskrifvits, att den, som skall anställas såsom lärare eller lärarinna i kunskapsämne vid seminarium och vid öfnings-skolan, bör bekänna sig till den rena evangeliska läran samt vara känd för gudsfruktan och goda seder. Och i stadgans 25 § föreskrifves, att adjunkt skall vara pliktig att meddela undervisning tjugufyra till tjuguåtta timmar i veckan och att inom denna lärotid undervisa i hvarje till seminariets kurs hörande kunskapsämne, som kan befinnas behöfligt.

Man har således låtit sig angeläget vara att vid seminarierna få lärare, som hafva samma lifsåskådning. Den stora betydelsen här af ligger i så öppen dag, att vi ej behöfva därpå spilla några ord. För oss står det nämligen fullt klart, att en lärare, som icke har de i lag föreskrifna kvalifikationerna för en tjänst, bör känna sig förpliktad att ej söka den samma.

Framför oss ligger en tysk pedagogisk tidskrift. I denna står en liten uppsats under rubriken: Urvalet för lärarekallet. Det anmärkes först, att man i Österrike vid upptagande af

elever i seminarierna fäster sig vid de inträdessökandes yttre beskaffenhet, såsom hälsa, kroppsbyggnad, lyten m. m., samt vid deras insikter, hvilka man söker få reda på dels af det sista skolbetyget, dels genom ett kort förhör; men att man ej frågar efter andra kvalifikationer, som för en rätt utöfning af lärarekallet äro af synnerlig vikt. Vidare anmärkes det, att detta förhållande ej väckt någon uppmärksamhet i Österrike. Man låter det gå, som det går. I Tyskland däremot har man kommit till insikt om vikten däraf, att man får in vid seminarierna sådana personer, som lämpa sig för lärarekallet. En ibland dem, som behandlat den fråga, hvarom här är tal, är Passarge, som förestår en preparandanstalt i Pommern. Han säger bland annat, att, när han fått sig tillsända de handlingar, genom hvilka enligt lag en inträdessökande skall visa sin behörighet att komma i åtanke vid intagandet, han nästan alltid först tager i betraktande skolbetyget, hvilket han genomläser med mycken noggrannhet. Men, anmärker han, hur vackert detta betyg än må vara, så litet säger det honom om det, som han gärna ville veta, och som han måste veta för att kunna bilda sig ett omdöme om den i fråga varande sökanden. Han framställer därefter den frågan, om det ej skulle vara till bättnad, om skollärarna jämte det vanliga skolbetyget direkt till läroanstalten insände en något fullständigare redogörelse rörande inträdessökanden. I denna skulle så objektivt som möjligt talas om den sökandes husliga förhållanden, i synnerhet om dessa synas hafva inverkat gagnligt eller skadligt på honom; vidare skulle där beröras hans andliga och kroppsliga utveckling (öfverståndna sjukdomar m. m.), hans fattningsgåfva och hans intresse för andliga ting; huru detta under skoltiden eller åtminstone under de sista åren framträdt, hans sedliga beskaffenhet, temperament och lynne o. s. v. Passarge visste väl, säger han, att han ej kunde fordra, att läraren skulle lämna en sådan redogörelse på grund af sina ämbetsplikter; men han önskade, att läraren vore förpliktad därtill. Emellertid ville han nu bedja vederbörande lärare, att de af kärlek till sina lärjungar och intresse

för lärareståndet måtte sända in till läroanstalten dylika redogörelser.

Önskligt vore, om den sak, hvarom här handlats, toges i allvarligt öfvervägande af dem, som fått uppdrag att utarbete förslag till seminariernas omdaning.

Carl K—n.

12.

Den nya undervisningsplanen för Lübecks folkskollärareseminarium.*

När jag, trots det att en annan seminarielärare, adjunkten G. Sandahl, för ej så länge sedan i tidskriften (h. 1 och 3 1907) berättat åtskilligt av intresse från ett besök 1906 vid Lübecks lärareseminarium, vågar taga i anspråk tidskriftens utrymme för några iakttagelser från samma seminarium under min hospitering därstädes sistförflutna sommar, beror detta på att de förhållanden, för vilka jag vill redogöra, äro andra och nyare och för oss just nu, då frågan om våra seminariers utbildning står på dagordningen, möjligen av något värde att lära känna.

Jag upptog lärareseminariet i Lübeck på min resplan, därför att det var jämförelsevis nytt och modernt — det hade blivit omorganiserat 1903, då staten övertog detsamma av »die Gesellschaft zur Beförderung gemeinnütziger Thätigkeit», vilket hade omhänderhaft det i nära hundra år, eller från dess grundläggning 1807, och samma år erhållit »ett eget hem i en ändamålsenligt inrättad, nyuppförd byggnad» — det kunde således vara lämpligt att jämföra, åtminstone i vissa avseenden, med »mitt eget». Vid mitt besök fann jag emellertid, att tiden ej stått stilla vid denna anstalt, att man ej nöjt sig med det betydande framsteg, som ägde rum ovannämnda år, utan att man energiskt byggt vidare på den lagda grunden.

* Förf. har utarbetat sin uppsats före en i »Pädagogische Blätter», h. 3, intagen artikel »Der neueste Seminarplan» och således oberoende av denna.

Äran härför tillkommer i främsta rummet seminariets kraftfulle chef men jämte honom en intresserad lärarekår och vidsynta myndigheter, vidsynta ej minst däri, att de tilltrott ej blott ledaren utan även lärarekåren f. ö. förmåga och vilja och låtit den delta i utarbetandet av reformförslagen.

Till en början anordnad efter preussiskt mönster såsom delvis en preparandanstalt, delvis ett seminarium omändrades den sexklassiga lärareutbildningsanstalten 1907 till en *enhetlig* sådan. Och två år senare (1909) godkände »die Oberschulbehörde» en ny undervisningsplan, till vilken lärarekollegiet efter förberedande arbete av en inom kollegiet utsedd »Fackkommission» framlagt förslag. För denna undervisningsplan, en av Tysklands modernaste, för att ej säga den modernaste, tillika med det året förut antagna förslaget till bestämmelser angående elevers intagande i seminariet, vill jag lämna en kort redogörelse.

När anstalten förändrades till sexklassigt statsläroverk, behövde den en ny undervisningsplan. En sådan hann dock icke utarbetas, varför man tills vidare med vissa modifikation tillämpade den preussiska »Lehrplan von 1 Juli 1901». Denna ersattes 1906 med en egen, för seminariet och preparandklasserna gemensam undervisningsplan. Sammansmältningen av preparandanstalten och det egentliga seminariet gjorde en ny undervisningsplan önskvärd; man ville tillika ett fortskridande utöver den ståndpunkt, på vilken den preussiska planen står, i övertygelse, att denna ståndpunkt ej längre motsvarade tidens krav, en övertygelse, som utan tvivel var påverkad från saksiskt håll. En tredje orsak till att frågan om en ny »Lehrplan» blev aktuell, var behovet av lättnad i elevernas arbetsbörda, en faktor, som för myndigheterna kanske spelade största rollen.

Med tysk grundlighet tog man först i tu med att undersöka, i vilken grad klagomålen över elevernas »Überbürdung» voro berättigade. Man lät eleverna under skolårets arbetsmaste tid (mikaëlisferierna — jul) fyra veckor efter varandra under lärarnas noggranna kontroll lämna uppgifter på huru

lång tid de behövt använda till överläsning, övningar, skriftliga arbeten o. d., uppgjorde vidare en statistik över elevernas besök vid teaterföreläsningar, konserter, föredrag, deltagande i sport- och idrottslivet, i valfri undervisning, i föreningsväsendet, begagnande av bibliotek och läsesalar m. m. och fann, att endast i fråga om högsta klassen (I) kunde det med skäl talas om överansträngning, men här med stort skäl.

För att råda bot på missförhållandet och för att tillmötesgå de krav, som från flera håll framställts angående seminariernas reformering, höjdes då inträdesfordringarna, och utbildningen av eleverna tudelades i en allmänbildande (»vetenskaplig») kurs och en fackkurs.

Inträdesfordringarna bestämdes så, att ingen finge upptagas som elev i seminariets första (VI) klass, som ej genomgått en mellanskola eller vid inträdesprövning visat sig äga motsvarande kunskaper.¹ Genom att göra inträdesfordringarna så stora, kunde man sätta ned timantalet för vissa ämnen, såsom franska, matematik, välskrivning m. fl.

Lärareutbildningen i Lübeck bygger alltså på mellanskolas² grund. Det är det ena viktiga draget i den nya organisationen. Det andra, ännu betydelsefullare, är den fullständigt genomförda tudelningen av seminarieutbildningen, en grundsats, som förut endast delvis tillämpats i Tyskland, t. ex. i de preussiska undervisningsplanerna för seminarierna och de högre flickskolorna. Främsta motivet till denna anordning var jämte strävan att åstadkomma »eine Entlastung» hoppet, att yrkesutbildningen skulle bli bättre tillgodosedd.

Huru lång tid är då tilldelad vardera slaget av utbildning? Den allmänbildande kursen omfattar $4\frac{3}{4}$ år och avslutas med en examen före julferiernas inträdande; den fackliga kursen tager vid omedelbart efter de nämnda feriernas slut och räcker $1\frac{1}{4}$ år, varefter den praktiska examen avlägges i sammanhang med årsavslutningen vid påsk. I samband med

¹ Ålder: fyllda 15 år.

² De lybeckska »Mittelschulen» äro ett slags förnämligare folkskolor med undervisning i främmande språk (franska och engelska). Förekomma vid sidan av de vanliga.

Timplan för den allmänbildande kursen.

Ämnen.	VI.	V.	IV.	III.	II. ¹	S:a.	Anm. Hos oss.
1. Religion	3	3	3	3	4	16	20
2. Geschichte	3	2	2	2	3	12	8
3. Deutsch	6	6	6	6	5	29	Svenska. 21
4. Fremde Sprachen:							
I. Französisch	3	3	2	2	2	12	—
II. Englisch	(3)	(3)	(2)	(2)	(2)	(12)	—
5. Geographie	2	2	2	3	2	11	6
6. Naturwissenschaften:							11
I. Biologie	2	2	2	2	2	10	
II. Chemie und Mineralogie	—	—	2	2	2	6	
III. Physik	—	2	2	2	2	8	
IV. Naturwissenschaftliche Übungen	2	2	2	2	2	10	
7. Mathematik	6	5	5	4	3	23	14
8. Kunstgeschichte	—	—	—	—	2	2	—
9. Zeichnen	2	2	2	2	2	10	9
10. Turnen und Schwimmen	2	2	2	2	2	10	12
11. Musik:							12
I. Gesang	1	1	2	1	1	6 ²	
II. Klavierspiel	1	1	(1)	(1)	(1)	2+(3)	
III. Violinspiel	(1)	(1)	(1)	(1)	(1)	(5)	
IV. Orgelspiel	—	(1)	(1)	(1)	(1)	(4)	
V. Theorie der Musik	—	(1)	(1)	(1)	(1)	(4)	
VI. Musikgeschichte	—	—	—	1	—	1	
12. Handfertigkeitsunterricht	(2)	(2)	(2)	(2)	(2)	(10)	10 (12)
	33	33	34	34	34	168	
	+ (6)	+ (8)	+ (8)	+ (8)	+ (8)	+ (38)	

¹ Påsk till jul. — ² Dessutom körsång. — () = valfri undervisning.

förläggandet av all yrkesutbildning till en särskild del av seminarietiden blev denna utbildning avsevärt utvidgad och fördjupad, så att i st. f. 14 pedagogik- och 15 övningsstimmar 24, resp. 16 timmar insattes på schemat.

Den fackliga kursen är dock icke en rent facklig sådan. Den lybeckske folkskolläraren måste, såsom ju äfven är fallet på andra håll, för kompetens till ordinarie anställning avlägga ännu en examen, »die zweite Lehrerprüfung». För att hjälpa eleverna att bereda sig till denna äro för högsta klassen anordnade fortbildningskurser, en matematisk-naturvetenskaplig och en språklig-historisk, mellan vilka primanerna få välja. Undervisningen sker i »akademisk» form: föreläsningar och »seminarieövningar» m. m., avseende att främja ett vetenskapligt studium på egen hand; läxor och andra hemuppgifter givas ej, ingen examen avlägges.

En jämförelse mellan vår timplan och den här meddelade erbjuder ej så litet av intresse. Särskild undervisning i trädgårdsskötsel förekommer ej i Lübeck, lika litet som vid de andra seminarier i Tyskland och Schweiz, jag gästade. Att någon sådan ej heller behöves vid ett seminarium, som huvudsakligen utbildar stadsskollärare, är ju klart. Tillräcklig övning i välskrifning ha eleverna fått i mellanskolan, varför detta ämne kunnat alldeles strykas från arbetsordningen. Ett stort antal ämnen trängas dock med varandra på denna, om också flera äro valfria. Sådana äro engelska, slöjd, musikens teori (åtminstone delvis), orgel- och fiolspelning, det sistnämnda, såvitt min erfarenhet sträcker sig, i allmänhet obligatoriskt i de tyska seminarier i st. f. pianospelning. När man vet, huru gärna seminaristerna vilja gripa om så mycket som möjligt, är det att antaga, att många av eleverna vid Lübecks seminarium begagna sig av den valfria undervisningen i flera eller alla ämnen. Detta antagande bekräftas av sista årsredogörelsen. Något tillstånd av rektor eller kollegium till deltagande i den valfria undervisningen har jag icke funnit föreskrivet i olikhet med vad förhållandet är vid de schweiziska seminarier. Med icke mindre än 6 à 8 timmar ökar den

valfria undervisningen antalet veckotimmar i de olika klasserna och gör detta antal, redan förut tillräckligt, alltför stort. Bland de obligatoriska ämnena ha konsthistoria och musikhistoria fått en särskild plats. Utan skada kunde dessa ämnen, som mera äro ägnade att pryda arbetsplanen än göra den bättre, vara borta från schemat; det för en seminarieelev behöfliga och tillräckliga av konsthistoriskt eller musikhistoriskt vetande torde kunna meddelas under de åt historia, teckning och musik anslagna timmarna. Ett annat obligatoriskt ämne, som nu icke förekommer hos oss, är simning, vars vikt och betydelse med rätta betonades såväl i Lübeck som vid andra seminarier.* I st. f. gymnastik idkas under sommarhalvåret simning; å flera platser, där det finnes simbad, omväxlar gymnastiken hela året om med simövningar. Med undantag av kristendoms-kunskap har varje läroämne på den lybeckska arbetsordningen ett större timantal än på vår: historia och geografi 23 mot 14, matematik likaså, modersmålet 29 mot 21 och den naturvetenskapliga undervisningen ej mindre än 34 mot våra 11. Huvudvikten är lagd på modersmålet och naturkunskapen. Båda ämnesgrupperna ha blivit storartat tillgodosedda, medan religionsundervisningen behandlats något styvmoderligt. I planen av 1906 voro dock 18 timmar anslagna åt den samma.

Att på grund av det i jämförelse med vårt timantal ringa antalet religionstimmar sluta till ett principiellt tillbakasättande av religionens betydelse för blivande folklärares utbildning vore likväl förhastat. Timantalet i den till en början använda preussiska undervisningsplanen överskrider icke 18; i Hamburg utgör det enligt den gamla, nu under omarbetning varande planen blott 12, i Baden 17 à 18 o. s. v. Man förvånade sig i Tyskland allmänt över den hos oss tillmätta tiden och ansåg den alltför riklig. Att man i Lübeck icke underkänner religionens betydelse såsom bildnings- och uppfostringsmedel, framgår med tydlighet dels av det för undervisningen

* I 1865 års reglemente för folkskollärareseminarier nämnes om undervisning i simning, men denna bestämmelse uteslöts i 1886 års stadga. Red.

i ämnet uppställda målet, dels av kurserna. Såsom mål angives att »på historisk väg förmedla en klar insikt i kristendomens väsen och värde och därigenom skapa en kristlig-religiös världs-åskådning». Tillika vill man sätta den blivande läraren in i nutidens viktigaste religiösa frågor. I kurserna förekomma icke katekes och biblisk historia. Inhämtandet av dessa anses ha skett i skolan, där de ha sin rätta plats. Man begynner med studiet av gamla testamentet. Jämte en inledning till de gammaltestamentliga skrifterna utgöres första årskursen av Israels historia, utvunnen genom en omfattande läsning av gamla testamentets historiska böcker, och av den gammaltestamentliga religionens historia, med särskild uppmärksamhet fästad vid profetismen. Bibelkritikens säkraste resultat beaktas noggrant. Den följande klassens huvuduppgift är studiet av Jesu liv med ledning av evangelierna (ett av de synoptiska lägges till grund, och med detta jämföras de tre övriga evangelierna). Inledningen till de nytestamentliga skrifterna, tidshistorien, källfrågan, bergspredikans förklaring, detta hör även med till kursen för kl. V. I kl. IV sysselsätter man sig med apostlatidens historia: källfrågan, förloppet, utvunnet genom läsning av Apostlagärningarna och de nytestamentliga breven, bland vilka de stora Paulinska utförligt genomgås. Kyrkohistorien tillhör kl. III, och kl. II en översikt över den kristna tros- och sedeläran, efter en inledning om religionens, uppenbarelsens och kristendomens väsen.

Studiet av bibeln är således det centrala. Och detta är riktigt. På det såsom grundval följer lämpligen kyrkohistoriens studium, vid vilket man särskilt följer dogmbildningens förlopp. Den åt kyrkohistorien anslagna tiden är blott något för knapp. Slutligen sammanfattas de dogmatiska och etiska grúntankar, som bibel och kyrkohistoria givit, till ett helt och jämföras med formuleringen i de luterska bekännelseskrifterna, främst katekesen och Augustana, och med andra världs-åskådningars huvudsatser. Att vid bibelläsningen icke blott innehållet i de heliga skrifterna utan även frågorna om deras tillkomst och litterära beskaffenhet upptagas, är lämpligt, om

det skall bliva ett allsidigt studium. Jag vill icke förneka, att jag finner denna kursplan synnerligen tilltalande just på grund av den centrala ställning, bibelläsningen har i densamma, och på grund av dess inre, organiska sammanhang. En liknande kursplan skulle, enligt min mening, vara lämplig att sätta i stället för den nu hos oss gällande, vars förnämsta brist, utom att den upptar sådant, som rätteligen hör barnaundervisningen till, är, att den saknar enhetlighet. Jag anser detta så mycket mera lämpligt, som i praxis, så långt stadgan tillåtit, man på sina håll vid våra seminarier redan följer en likartad lärogång, såsom av årsredogörelserna torde framgå. En fara vidlåder dock densamma, icke att religionsundervisningen skall bliva historisk, utan ensidigt historisk, vilket skulle medföra, att den förlorade den uppfostrande kraft, som den äger och bör äga. Religionsundervisningen är dock icke till blott för att skänka bildning; den skall giva impulser till sedlighet och gudsfruktan. Men detta kan den icke, om den nedsjunker till profan historisk vetenskap; den blir då i stället föraktad. Denna fara söker undervisningsplanen förebygga genom det mål, den uppställer för religionsundervisningen. Om den skall lyckas här, beror dock helt och hållet på läraren.

Till den kursfördelning i historia, som vår ännu gällande stadga föreskriver, bildar det motsvarande partiet i den lybeckska undervisningsplanen en skarp kontrast. Vi börja med fäderneslandets historia och fortsätta med den upp i tredje klassen, för att sedan repetera det huvudsakliga; allmänna historien, som delvis blott skall ges i form av bilder, vidtager först i andra klassen. I Lübeck börjar man med antikens och germanernas historia; till denna anknytes den följande världshistorien med Tysklands och för tiden 1200—1500 Hansans historia såsom det centrala. Lärokursen är så fördelad, att man i kl. II får uteslutande ägna sig åt händelserna under det viktiga nittonde århundradet fr. o. m. »frihetskrigen». Kulturhistorien och orsakssammanhanget beaktas framför annat. Samma förtjänst har denna lärogång som läroängen i kristendom. Den utgör ett välordnat helt. Vi äga f. n. icke någon lärobok, som på en

gång innehåller allmän historia och fäderneslandets historia, den senare såsom huvudsak, och en sådan är icke heller nödvändig. Genom en omläggning av kurserna på sätt, som enligt senaste årsredogörelsen skett vid Landskrona seminarium, så att de motsvarande perioderna i allmänna och svenska historien genomgås samtidigt, kan ett lika gott resultat vinnas, om man n. b. ständigt behandlar båda såsom ett helt.

I geografi begynner man i Lübeck med »Länderkunde», kl. VI—III, och fortskrider till allmän geografi: morfologi och geologi, kl. II. Antropogeografi och kartografi höra till fortbildningskursen. Geografisk »Heimatkunde» förekommer ej; den tillhör elevernas förbildning. I fråga om den speciella geografien börjar man med de främmande världsdelarnas och ländernas geografi och slutar med Tyskland. Det är logik i denna kursplan. Det heter ju visserligen, att man skall gå från det närmare till det fjärrare vid undervisningen. I detta fall begynna med Lübeck och Tyskland. Men med de förkunskaper, eleverna vid inträdet äga, är det icke nödvändigt att begynna med Tysklands geografi. Eleverna ha i skolan fått lära sig denna. De kunna därför nu gå vidare och tillägna sig djupare insikter i speciell geografi. Man börjar då med de främmande länderna och sparar Tyskland till sist, för att intresset skall bli nytt och för att eleverna skola bättre behålla i minnet denna den viktigaste delen av »Länderkunde». I en helt annan form än i mellanskolan sker naturligtvis å seminariet undervisningen i Tysklands geografi; man gör översikter, sammanfattningar, jämförelser. En anordning liknande denna skulle jag vilja ha införd vid våra seminarier: de inträdessökande skulle prestera en grundlig kunskap om hembygden och fäderneslandet — en fordran, som icke är överdriven eller svår att fylla; från det egna landet skulle sedan kunskapssamlandet fortskrida till de främmande länderna och världsdelarna och därefter återvända tillbaka till hemlandet, som nu borde behandlas mera såsom ett helt, till natur, folk och kultur, så att eleverna finge med sig ut i livet en fyllig och rik helbild i stället för de många delbilderna: landskaps- och bygdebilderna. Till sist

kunde komma en med exempel från olika världsdelar belyst framställning av den allmänna geografis huvudfakta, av vilka ju endast en del och de enklaste blivit meddelade såsom en inledning till hembygdskunskapen och det egna landets geografi. Beträffande den allmänna geografien vill jag tillägga, att i den lybeckska planen är den matematiska delen avskild från de övriga och anvisad en plats inom matematiken.

Undervisningen i modersmålet intar en rangplats i de tyska skolorna, ej minst i seminarierna. Det starka nationalmedvetandet tar sig häri uttryck. Man eftersträvar en grundlig bildning och en kristlig bildning, men främst en äkta tysk, nationell bildning. Med riktig blick ser man i de ungas umgänge med de stora andar, som skapat och skapa Tysklands nationallitteratur, den bästa vägen till ernåendet av ett sådant mål. Litteraturläsningen är det viktigaste inom modersmålsundervisningen. Man söker göra den så omfångsrik som möjligt, så omfångsrik, som kravet på full förståelse, klar uppfattning av det lästa och tid att smälta intrycken medgiver. Antologier användas, men man nöjer sig icke med dem; billighetsupplagorna av klassikernas och övriga författares arbeten möjliggöra en litteraturläsning, som i jämförelse även med den vid våra bästa seminarier förekommande är förvånansvärt vidsträckt. Litteraturhistorien, med vilken man i Lübeck börjar först i kl. V, har liksom poetik och metrik en underordnad ställning. De få ej drivas såsom särskilda ämnen eller såsom huvudsak, de skola blott *tjäna* litteraturläsningen; litteraturhistorien till sammanfattning och översikt, sedan en författares eller en periods verk blivit behandlade.

Vid sidan av lektüren sättes »ett grundligt införande av eleverna i språkets liv och historia» såsom ett medel till skapande av en nationell bildning. Det tredje huvudgebitet inom modersmålsundervisningen är utvecklandet av elevernas förmåga att självständigt, korrekt och passande uttrycka sig i tal och skrift. På såväl uppsatser som föredrag ställas de största anspråk.

Litteraturläsning, grammatik, muntliga och skriftliga övningar förekomma i alla klasser, litteraturhistoria i kl. V—II.

Först med litteraturhistoriens inträde börjar en litteraturläsning i tidsföljd, fortskridande från den medelhögtyska diktningen till den moderna. I lägsta klassen läses ett urval av enkla, lättförståeliga dikter och prosastycken. Språkhistorien tillhör kl. II, grammatiken (även dialektologi) de nedre klasserna. Rättskrivningsövningar äga rum i de två första klasserna, i de tre följande träda fria föredrag (5—3) in i stället vid sidan om uppsatserna, som samtidigt minskas något i antal (från 12 till 10 och sista året till 6).

Det var en tid, då modersmålsundervisningen i våra seminarier huvudsakligen bestod i grammatik, uppsatsskrivning och innanläsning. Folkskolans läsebok var så gott som enda litteraturhandboken. Efterhand ha emellertid grammatikstudiet och Folkskolans läsebok fått maka åt sig, och litteraturläsningen jämte litteraturhistoria och språkhistoria ha erhållit en framskjuten plats. Litteraturläsning förekommer i alla klasser, litteraturhistoria och språkhistoria i de båda övre. Denna förändring måste obestridligen anses såsom ett steg i den rätta riktningen, ehuru jag å andra sidan gärna vill medgiva, att mycket arbete bör nedläggas på grammatiken, på grund av elevernas ofta ytterst ringa förkunskaper häri. Men jag skulle önska, att litteraturstudiet gjordes mera vidsträckt och djupgående. Detta kan ske, om man vid sidan av eller i stället för antologierna använder skolupplagor och billighetsupplagor av våra mest framstående författares arbeten. Ett sådant bruk förekommer redan i viss mån men borde bli mera genomfört. Tiden medger ej att läsa så mycket, invänder kanske någon. Men meningen är naturligtvis icke, att all lektyren skulle läsas å lärorummet. Nej, även i fråga om litteraturläsningen kan man lämpligen ge hemuppgifter, och man bör ge det mesta som hemarbete. Läsningen på egen hand, i ensamhet och stillhet, tillfälle till omläsning och fördjupande skänker mera behållning: klarare uppfattning, starkare intryck, kraftigare fost-
ran. För denna behållning ha eleverna att inför läraren i klassen redovisa på lämpligt sätt; på lärorummet läses endast ett urval av den lektyr, som för kursen är avsedd. I likhet med

vad jag nyss uppgivit vara förhållandet i Lübeck, bör litteraturhistorien träda i skymundan för litteraturen, en princip, som icke alltid följts hos oss. Det litteraturhistoriska studiet var något nytt, som fängslade både lärare och lärjungar, och för detsamma har vad som dock är huvudsak, samlivet med dikta-
ren i hans verk, blivit tillbakasatt. I stället för den ytliga bekantskap, som våra elever nu stifta med en alltför stor mängd författare i antologierna — en ytlighet, vartill antologierna själva, genom att upptaga så många författare som möjligt, inbjuda —, borde eleverna erhålla en grundlig bekantskap med ett *fåtal*, det representativaste, av våra diktare. Litteraturhistorisk överblick är vad som nu vinnes, men bättre är att framkalla intresse för litteraturen, och ett sådant väckes blott genom ett inträngande studium. Det man känner, det kan man älska och värdera.

Två främmande språk, franska och engelska, ha sin plats på schemat, det förra obligatoriskt, såsom i allmänhet fallet är vid de tyska seminarierna, det senare valfritt. (I Hamburg är engelska obligatoriskt, franska valfritt.) Målet för undervisningen är detsamma för båda språken: man åsyftar i främsta rummet förmåga att reda sig med en icke alltför svår text. Man begynner med elementar- och läseböcker för att sedan gå över till skolupplagor. Ett ljudrent och gott uttal eftersträvas såväl vid textläsningen som vid talövningarna. Sådana jämte talrika skriftliga övningar förekomma nämligen även vid sidan om textläsningen. Grammatik, fraseologi, synonymik, de nödvändigaste realia höra slutligen också med till kursen, för vilken, efter vad timplanen giver vid handen, icke något synnerligen stort antal timmar är anslaget. Men dels bygger man ju på föregående studier, dels har man, klokt nog, icke satt målet alltför högt. Undervisningen i de främmande språken ställes i skuggan för den betydelsefullare modersmålsundervisningen.

(Forts.)

N. Nyman.

Litteratur.

Sveriges historia för folkskolan av *Carl Grimberg*. Förkortad upplaga. Stockholm 1910. P. A. Norstedt & Söners förlag. Pris: häft. 55 öre; karton. 80 öre.

Då den förra året utkomna läroboken säkerligen synts mången lärare vara alltför vidlyftig för en vanlig eller mindre utvecklad folkskola, har författaren nu utgifvit en förkortad upplaga. Att förkortningen är rätt betydlig, kan man finna däraf, att den förra upplagan utom repetitionsfrågorna omfattar 340 sidor, medan den förkortade upplagans omfång utgör 213 s. Härtill kommer, att en del af innehållet kan läsas innantill eller i korthet muntligt meddelas. Kartor och illustrationer finnas äfven i denna upplaga. För öfrigt kunna vi om innehållet i densamma afgifva samma fördelaktiga omdöme som beträffande den större editionen (se h. 1 för i år).

Imri Holm. **Sveriges ekonomiska geografi**. Stockholm 1910. P. A. Norstedt & Söners förlag. Pris bunden 2 kr. 75 öre.

Ehuru denna geografi i första rummet är afsedd för handelsskolor, har den äfven sin betydelse för andra skolor, såsom seminarier och allmänna läroverk. Vid förnyadt genomgående af Sveriges geografi bör man nämligen särskildt fästa sig bland annat vid näringslivet.

Förf. har för sitt arbete använt tillgängliga källor och synes hafva noggrant begagnat dem. I boken redogöres

först för land och folk, därefter för urproduktion (de olika näringsgrenarna), råvaruförädling, handel och samfärdsel. Statistiska uppgifter måste i ett sådant arbete rätt mycket förekomma, men de äro måttfullt meddelade och inverka ej tyngande på framställningen. På tal om de svenska flodernas betydelse för samfärdseln säger förf. riktigt, att de mestadels äro otjänliga som transportleder och att exempelvis de långa norrländska älfvarna i allmänhet endast äro segelbara några få kilometer från mynningen. »Ett viktigt undantag från den allmänna regeln», fortsätter förf., »bildar emellertid Göta älf, som är farbar under nästan hela sitt omkr. 90 km. långa lopp.» Därvid borde också ha nämnts, att Ångermanälven och Lule älf utgöra undantag, ty de äro segelbara längre sträcka än hela Göta älf (omkring 100 km. och däröfver). —

Vi tro, att arbetet blir till god nytta för läraren, när han något närmare skall genomgå vårt lands näringslif. Härigenom kan undervisningen blifva i verklig mening *praktisk*.

N. G. W. Lagerstedt. **Svenska uppfostringsväsendets historia**. Andra upplagan. Stockholm 1910. P. A. Norstedt & Söners förlag. Pris 1 kr. 35 öre. Första upplagan af ifrågavarande öfversikt af Svenska uppfostringsväsendets historia utkom 1904. I den nu utkomna andra upplagan hafva vissa ändringar och rättelser blifvit vidtagna, och därjämte har hänsyn tagits till de senaste årens utveckling på området i fråga.

Innehållet är fördeladt på följande perioder: Forntiden; Medeltiden; Nyare tiden. 1. Tiden 1523—1649; 2. Tiden 1649—1724; Tiden 1724—1820; Tiden 1820—1849; Tiden 1849—1904. I ett tillägg meddelas notiser om tillämpningsskolor och abnormskolor. Dessutom förekommer i slutet af boken en utförlig litteraturförteckning till tjänst för dem, som vilja göra mera omfattande studier i ämnet. Författaren redogör mycket noggrant för de högre eller allmänna läroverken och upptager till behandling, ehuru mera kortfattadt, äfven andra

bildningsanstalter, såsom folkskolor, flickskolor, folkhögskolor och kommunala mellanskolor. I fråga om folkundervisningen borde »Normalplan för undervisning i folkskolor och småskolor» ha nämnts.

Författaren har ej särskildt behandlat folkskoleseminarierna utan endast nämnt, när det första seminariet inrättades, samt att lärarbildningen blifvit förbättrad. Detta är så mycket mera påfallande, som förf. i tillägget ägnat ett par sidor åt tillämpningsskolor, såsom navigationsskolor, tekniska skolor och handelsskolor m. fl.

Arbetet, som är utarbetadt med omsorg, har säkerligen mest användts vid profårskursen och bör fortfarande vara till god ledning för profårskandidater.

I medicinalväxtodlingsfrågan. Kommittébetänkande angående den årliga åtgången av inhemska medicinalväxter för rikets samtliga apotek.

Särtryck ur Farmaceutisk revy 1910.

Stockholm 1910. Stockholms Kartong & Lithografiska Aktiebolag.

Af historiken, som föregår utredningen, framgår, att intresset för denna gren af agrikultur på 1600—1700-talet var ganska lifligt, ehuru detta intresse så småningom aftagit, ja, det har numera gått så långt, att de enklaste vildt växande och mest lättodlade medicinalväxter i tusentals kg. tagas från utlandet. Och samma är förhållandet med en del kryddväxter, kummin, fänkål, senap, koriander etc., hvilka till följd af oföretagsamhet importeras i stigande mängder.

De häftet åtf. tabellerna afse att klargöra huru stor del af den för svenska apotek årligen beräknade drogomsättningen är att hänföra till svenskt eller utländskt ursprung.

För att redan nu göra något för att afhjälpa de största försumligheterna, som vidlådt detta område, kommer en gemensam prislista att föreläggas de svenska apoteksinnehafvarne, och en vädjan ställas till dessa att såvidt möjligt inköpa svensk vara. Vidare kommer inom den närmaste framtiden att

framläggas ett förslag till ett realiserande af de med denna fråga nära förknippade farmakognostiskt-botaniska härofvän något berörda spörsmålen.

Från arbetsfältet. Tidskrift utgifven af Svenska Sällskapet för nykterhet och folkuppfostran genom Oscar Mannström, sällskapets sekreterare. II häftet 1910. Ifrågasvarande häfte innehåller: Svenska sällskapet för Nykterhet och folkuppfostran byrå; Om orsaken till vänjning vid alkohol. II. Af C. G. Santesson; Dryckeslifvet i Uppsala på 1850-talet. I. Af N. P. Ödman; Litteratur; När och fjärran.

För sitt nyttiga och praktiska syfte samt sitt omväxlande innehåll rekommenderas tidskriften.

Pedagogisk Tidskrifts februarihäfte innehåller följande:

Oldenburg, Henrik, Ett bidrag till frågan om differential- och integralkalkylens ställning på realgymnasiets timplan; Höffding, Harald, Nogle Bemærkninger om formel Logik; Pira, Karl, Några invändningar mot prof. Höffdings »Bemærkninger»; Kommunala mellanskolor; J—n, Aug., Anmälan af A. Ahlberg: Religionshistorisk öfversikt; R—m, P., Anmälan af Julien Girard: Epitome historiae graecae; R—m, P., Anmälan af Albert Leconte: Heuzet: Selectæ e profanis scriptoribus historiae; Thorn, Christer, Anmälan af Emil Rodhe: Modern English Texts VI; Kungliga beslut; Personalnotiser.

Pedagogisk Tidskrifts marshäfte innehåller: Törngren, L. M.: Om kroppslig uppfostran vid de allm. läroverken; Axelsson Lindqvist, A., Om rättskrivningslära och diktamensövningar; Göransson, Edvard, Internationella kommissionen för matematiska undervisningen; Kortare meddelanden; Kungliga beslut; Kungl. Öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk; Personalnotiser; Ur utländska tidskrifter; Till redaktionen insänd litteratur.

Den Danske Realskole. N:o 2 (15 Februari) och 3 (15 Mars) 1910.

Bog og Naal. Februari och Mars 1910.

Museum. Luty 1910 och Dodatek 5.

Museum. Marzek 1910.

Rostads elevförbunds årsskrift 1910. Sjunde årgången.

Förevarande årsskrift vittnar på ett fördelaktigt sätt om den goda sammanhållning, som äger rum å ena sidan mellan lärare och elever och å den andra mellan eleverna inbördes, äfven sedan de lämnat seminariet. Årgången innehåller följande stycken: Teckningsundervisningen i folkskolan; Gustav Adolfsdagen på Rostad 6 november 1909 (dikt); Att möta döden; Fjällminnen; En vårvisa; Förbundsmötet i Slagesnäs; Vår utfärd till Solliden; Från arbetsfältet: 1. På skogsplantering, 2. Mitt hem i främlingslandet, 3. Karl Gustav, 4. Klockringning; Hemförlovade från arbetet: 1. K. A. Kastman, 2. Ellen Zachrisson, 3. Hanna Lindén 4. Maria Bladh; En uppfostraregärning; Framåt (dikt); Från Vadstenamötet sommaren 1909; Vår adventsvecka; Efter tjugo år; Skolköksarbete på Rostad; Johanna; Skolans insats i det kyrkliga ungdomsarbetet; Födelsedagsfest på Rostad; Avskedsord; Strödda meddelanden.

Författarna till de olika styckena äro dels rektor och andra lärare eller lärarinnor vid seminariet dels folkskollärarinnor och seminarieelever.

J. F. B.

Enkla övningar i Grafisk framställning av *Fridtjuv Berg* och *Hjalmar Berg*, lärare vid Stockholms folkskolor. Stockholm, P. A. Norstedt & Söners förlag, 1910. Pris 40 öre.

Utgör ett tilläggshäfte till Lärobok i geometri för folkskolan, utarbetad af *Fridtjuv Berg* och *Hjalmar Berg*. Särskildt i fråga om värmegradens växling och barometerstån-

det samt vid allehanda statistiska uppgifter äro numera grafiska framställningar eller diagram ganska vanliga, och det kan därföi ha sin nytta med sig, att de barn, som genomgått skolan, ha någon kännedom om dem.

Diagrammen uppritas bekvämast på s. k. »millimeterpapper». Här behandlas 15 exempel, och praktiska anvisningar för linjernas inläggande å rutnäten gifvas. De väl uppgjorda och prydligt tryckta rutnäten äro likaledes 15.

Läsning för svenska folket. Häft. 1, 1910. Stockholm, P. A. Norstedt & Söners förlag. Pris 30 öre.

Detta häfte, hvarmed en ny årgång af den förtjänstfulla tidskriften börjar, innehåller följande:

Samhällsuppbyggande krafter af E. N. Söderberg; Johan Henrik Wichern af August Johansson; Blad ur världshistorien: Peter den store och hans verk; En sommarfärd genom Nerikes bygd af Sixten Samuelsson; Revisionsberättelse.

Från arbetsfältet. Tidskrift utgifven af Svenska Sällskapet för Nykterhet och folkuppfostran, genom *Oscar Mannberg*, sällskapets sekreterare. III häftet, 1910.

Bland innehållet märka vi först Några ord om folkuppfostran af Sigfrid Wieselgren, därefter följa fortsättning och slut af lektor Ödmans skildring om Dryckeslifvet i Uppsala på 1850-talet samt Nykterhetsarbetet i engelska armén och flottan af Matts Dalborg.

14.

Feriekurser vid tyska universitet sommaren 1910.

Vid Greifswalds universitet hålles feriekurs 4 juli—23 juli (Program från »Ferienkurse Greifswald»); i Jena 4—17 augusti (Program från Sekr. Fräul. Clara Blomeyer, Gartenstrasse 5, Jena).

I Marburg hållas två kurser, den ena från 4 till 23 juli och den andra från 4 till 23 augusti (Program från Marburger Ferienkurse, Herrn A. C. Cocker, Villa Cranston, Marburg a. d. Lahn).

15.

Seminarieläraremötet 1910.

Åttonde svenska seminarieläraremötet kommer att hållas i Stockholm instundande sommar. Vid förra mötet, som hölls i Landskrona i augusti 1905, trodde man, att den seminariereform, som länge diskuterats och som var föremål för mötets alla överläggningar, ganska snart skulle komma att framläggas i ett utarbetat förslag. Med tanke på att nästa seminarieläraremöte skulle komma att taga ett sådant förslag i övervägande, bestämdes det, att åttonde seminarieläraremötet skulle hållas i Stockholm under sommaren 1908. Såsom väntat var, tillsatte regeringen år 1906 en kommitté för att åstadkomma utredning om och förslag till seminariernas omorganisation, men det efterlängttade förslaget lät vänta på sig och har ännu icke framlagts. Till seminariekommittén hava nämligen hänskjutits frågorna om hela folkundervisningens omläggning, vilka frågors behandling kräver vidlyftiga förarbeten och därmed svarande tid. Det beramade seminarieläraremötet, som skulle få sitt egentliga innehåll från det reformförslag, som rörde seminarierna, blev uppskjutet, först till sommaren 1909, så till januari 1910. På hösten 1909 lät emellertid seminariekommittén eller, som den numera benämnes, folkundervisningskommittén utgå ett meddelande, att dess betänkande icke kunde väntas förrän, tidigast, i slutet av år 1910. Samma höst tillkännagav den vid Landskronamötet valda bestyrelsen som sin åsikt, att mötena hädanefter borde anordnas av Svenska seminarielärareföreningens styrelse, samt förklarade sig själv

ur funktion. På uppdrag av samtliga seminariekollegier, som ansågo, att man icke längre borde vänta på seminarieorganisationsförslaget, beslutade sagda styrelse att anordna ett möte med seminariernas lärare under sommaren 1910 för att så giva dem tillfälle att rådpläga om seminarierernas angelägenheter och uttala sina på ytterligare vunnen erfarenhet grundade önskningar om förändringar och förbättringar med avseende på seminarierna. Genom styrelsens åtgärd är bestyrelse för detta möte nu utsedd, bestående av seminarierektorn i Växjö C. O. Arcadius, ordförande, seminarieföreståndaren i Linköping J. Wahlqvist, v. ordf., seminarieadjunkten i Stockholm Elisabet Eurén, sekreterare, seminarieadjunkten i Falun Valborg Olander och seminarielärarinnan i Stockholm Maria Bergmark med musikläraren i Uppsala H. Colleen, seminarieadjunkten i Falun Anna Sörensen och gymnastiklärarinnan i Stockholm Rut Östrand såsom suppleanter. Denna bestyrelse har med sig adjungerat folkskoleseminariets i Stockholm inspektör, dr A. Landquist, och seminariets rektor, Fr. Lundgren, samt seminarieadjunkten i Uppsala K. L. E. Sandberg, teckningsläraren, artisten J. Ekström i Stockholm och herr Carl G. Laurin, Stockholm. Tiden för mötet är bestämd till dagarna 6—8 augusti, omedelbart före det allmänna nordiska skolmötet i Stockholm. Bestyrelsen anmodar mötesberättigade, som vilja framställa ämnen till överläggning vid mötet, att insända sina förslag till sekreteraren, *sem.-adj. fr. Elisabet Eurén, Svedenborgsgatan 12, före den 15 nästkommande april.*

Rättelser till föregående häfte.

Sid. 49 rad 8 uppiifrån står: den, bör vara dem.

» 50 » 6 nedifrån » 25, » » 35.

16.

Något om fortsättningsskolan.

1.

Då frågan om fortsatt undervisning för de barn, som genomgått den egentliga folkskolan, är i våra dagar aktuell, torde det vara både af intresse och till gagn att taga kännedom om hvad beträffande nämnda fråga säges i olika länder och från olika synpunkter. Vi hafva därför i sinnet att här nedan meddela Tidskriftens läsare några åsikter om den sak, hvarom här är tal. Vi begynna med ett uttalande om fortbildnings(fortsättnings)skolan af lärare Josef Muggi i Kärnten.

Först framhåller han vikten af att ett folk är rustadt för att kunna bestå i den ekonomiska täflingskampen mellan folken. »Men», säger han, »icke järn och bly skola afgöra segern, utan den andliga och moraliska kraften, den sedliga höjden, bildningsgraden hos folket.» Alla moderna statsförfattningar förutsätta därför hos statens medborgare en själfständig karaktär och anse ett ordnad uppfostrings- och undervisningsväsen som ett oundgängligt medel att komma därhän. Sedan fäster han uppmärksamheten på att folkskolan, som lämnar sina alumner just vid den tid, då den så kallade öfvergångsåldern begynner, ej kan fylla sin uppgift i hela dess omfång. »Det är», menar han, »som Diesterweg säger: Elementarundervisningen kan åstadkomma endast början till utveckling och bildning; den sträcker sig icke utöfver barnundervisning. Ända till tolfte (femtonde)

året förblifver människan ett barn med hänsyn till förstånd och hvad det kan lära. Detta inskränker sig till att lära läsa, skriva, räkna, sjunga, katekesen och några brottstyecken af så kallade allmännyttiga kunskaper. Längre kommer man icke, äfven om hundra Pestalozzi uppträda.»

Därefter öfvergår han till att tala om att man ställt alltför stora anspråk på folkskolan. »Man har kraft, att hon skulle åstadkomma hvad hon omöjligen kan uträtta. Och hvarför har man ställt så stora fordringar på henne? Emedan man ej förstått att vid hennes bedömande tillämpa psykologiska utvecklingslagar. Man har begått ett stort misstag, då man tadlat folkskolan för att hon ej förmått vare sig bilda fasta karaktärer eller gifva förberedande utbildning för ett visst yrke. Däremot bär samhället skulden för att det utsäde, som utsås i folkskolan, ej sedan blir omsedt och vårdadt. Ännu mer än i barnåldern behöfver människan under öfvergångsåldern en erfaren ledning och ett uppfostrande råd.» Men vid denna tid lämnar man barnet mestadels åt sig själf. Är det då underligt, att åtskilliga af de unga duka under »i lifvets vågor». Eller, om man ej lämnat dem på egen hand, håller man dem så bundna, att de aldrig kunna komma till någon själfständighet i viljande och handlande. Men äfven de kunskaper, som under mycken möda inhämtats i folkskolan, glömmas bort, om de ej användas och uppfriskas. Föräldrar och arbetsgivare hafva ofta skulden härför, enär de ej tillhålla de unga att i lifvet göra sig till godo hvad de i skolan inhöstat. I synnerhet är befolkningen på landet försumlig i detta hänseende.

Sedan anställer vår författare en jämförelse mellan en full undervisningstid under sju år och en full undervisningstid under sex år samt en partiell under två år. Han föredrager den senare, emedan barnen då få stå under skolans uppfostrande ledning ett år längre. Anledningen till en dylik jämförelse tager han af den omständigheten, att många önska, att barnen ej måtte behöfva gå i skolan så många år, som nu är

i lag påbudet. De vilja hafva skolären förminskade till antal för att så mycket förr få göra sig barnens arbetskraft till godo. Vår författare däremot vill öka skolärens antal men fordrar ej, att under alla skolären barnen skola besöka skolan under hela undervisningstiden. Han anser det tillräckligt, om barnen under de senare skolären deltaga i skolans undervisning under endast en del af läsåret.

Vår författare erinrar vidare om att städernas barn få i skolorna inhämta jämförelsevis mycket mer än landsbygdens. För att icke landtboarna skola blifva alltför mycket underlägsna stadsboarna i bildning, måste nödvändigt anordningar vidtagas för att bereda tillfälle åt de barn, som genomgått folkskolan på landet, till fortsatt undervisning.

Man har visserligen inrättat en fortbildningsskola med uppgift att förbereda för jordbrukaryrket. Men denna motsvarar ej behofvet. Den är en fackskola i smått, och det står hvar och en fritt att begagna den eller icke. Men fortbildningsskolan bör ej vara en fackskola, och hvar och en bör vara pliktig att under bestämd tid deltaga i fortbildningsskolans undervisning.

För att fortbildningsskolan skall kunna motsvara sin uppgift, bör den ansluta sig till folkskolan, meddela allmänt medborgerlig bildning samt vara obligatorisk. Det må visserligen vara sant, att, om deltagandet i hennes arbete vore frivilligt, de bästa ungdomarna skulle infinna sig i henne, och att hon därigenom skulle lättare och bättre kunna fylla sin uppgift samt att läraren skulle befrias från många förtretligheter, men den allmänna folkbildningen skulle ej upphjälpas därigenom, att ett stort antal unga ej brydde sig om att deltaga i fortbildningsarbetet, ja, inverkade nedslående på dem, som med flit tagit upp arbetet på sin utbildning. Om fortbildningsskolans värde, om dess förmåga att något godt kunna uträtta, kan något bestämdt sägas först då, när alla de, som genomgått den egentliga folkskolan, både gossar och flickor, utan hänsyn till begåfning och karaktär äro förplik-

tade att ännu en längre tid vara underkastade skolans tukt och ordningsföreskrifter.

I Kärnten har man, som redan blifvit antydt, anordnat en fortbildningsskola med uppgift att förbereda för jordbrukaryrket; men denna har ej verkat tillfredsställande. Tio års erfarenhet lär, att den varit en hämsko på den allmänna folkbildningen. De fortsättningsskolor, som förbereda för handverk eller handel, hafva lyckats bättre.

Landtmannen är ännu af den åsikten, att för skötande af jordbruket behöfves det endast kroppskrafter. Därför kan han ännu ej inse värdet af en god skolbildning, men får han höra, att praktiska saker förekomma i fortbildningsskolan, skall han snart vinnas för den. I synnerhet tycker han om att barnen få lära det viktigaste i bokföring, det nödigaste i läskunskap och hushållslära samt att affatta affärskrifvelser.

Men fortbildningsskolorna på landet måste vara anstalter, som meddela jämväl allmänt medborgerlig bildning. De skola icke förmedla endast en på det praktiska riktad utbildning, utan de skola äfven hafva till uppgift att bilda goda karaktärer, att uppfostra frisinnade män och kvinnor, som äro i stånd att upptaga kampen i lifvets stormar och äro beredvilliga att blifva en heder för sitt folk, sitt hem och sitt fädernesland.

Alla unga, gossar och flickor, böra vara förpliktade att från det fjortonde till det sjuttonde året besöka fortbildningsskola, såvida de ej i annan bildningsanstalt erhålla en likvärdig eller högre bildning.

Den årliga undervisningstiden i fortsättningsskola bör omfatta minst 120 timmar.

Skoldistriktet böra åt fortsättningsskolan upplåta rum, bekosta deras uppvärmning och belysning samt tillhandahålla nödig undervisningsmateriel.

Undervisningstimmarna böra förläggas till veckans arbetsdagar. På söndagar bör endast under mycket tvingande omständigheter undervisning meddelas.

I fortbildningsskolan bör hvad i folkskolan inhämtats i minnet återkallas och utvecklas. Ämnena i fortbildningsskolan böra vara: modersmål, räkning och praktisk geometri, kulturhistoria, geografi och naturkunnighet med särskild hänsyn till hembygd och fosterland; förberedande yrkesundervisning, anordnad med hänsyn till förhållandena i den ort, där skolan har sin verksamhet förlagd.

Skolförsummelser böra bestraffas med böter.

De myndigheter, som hafva uppdraget att vårda folkskolans angelägenheter, böra hafva styrelsen äfven öfver fortbildningsskolan.

Som lärare i fortbildningsskolan böra tjänstgöra antingen folkskollärare eller lärare vid borgarskolan.

En tysk folkskoleinspektör sammanfattar hvad han förut yttrat angående fortbildningsskolans uppgift sålunda: »Fortbildningsskolan är ingen läse- och skrifskola. Den är en inrättning, som vill förmedla allmänt medborgerlig bildning med fackbildnings prägel; den skall fästa afseende vid den tekniska sidan af landtbrukarens och handverkarens yrke. Den skall lära lärjungarne att i lifvet se icke endast på sin egen fördel; den skall hos dem väcka och befästa sedliga grundsatser; skall inplanta hos dem en ideal lifsåskådning samt söka bilda dem till dugande människor med goda karaktärer.»

Sedan den författare, med hvilken vi sysselsätta oss, afhandlat frågan om fortbildningsskolans väsen och uppgift, öfvergår han till undervisningen i sagda skola och framställer då först det påståendet, att samma läroämnen, som förekomma i folkskolan, böra upptagas äfven på fortbildningsskolans läsordning, men i folkskolan bör större vikt läggas vid uppfattningen af innehållet i det, som framställes för barnen, under det att i fortbildningsskolan mera afseende bör fästas vid användningen därpå. Vidare säger Muggi, att det stoff, som i fortbildningsskolan hembjudes de unga, bör vara förstånds- och karaktärsbildande, »praktiskt för lifvet» samt hvila på vetenskapliga grunder. Det, som förefaller

tilldragande för barnen i folkskolan, väcker ej alltid deras intresse, som äro ett eller annat år äldre. Liksom i folkskolan bör äfven i fortbildningsskolan psykologien vara vägisare vid undervisningen. Ännu viktigare än i folkskolan är det att i fortbildningsskolan vid undervisningen begagna sig af lärjungarnas erfarenhetskrets, att ansluta det nya och obekanta till det bekanta samt att väcka och hålla lefvande de ungas intresse. Synnerligen viktigt är det, att undervisningen i naturkunnighet och geografi stöder sig på försök och omedelbar iakttagelse i naturen och i verkstäder. Den föredragande läroformen bör få större utrymme än den frågande.

Många skolmän utgå vid hela undervisningen från läseboken, men vår författare anser, att medelpunkten för undervisningen bör vara hemortskunskap, naturkunnighet och geografi. Människan är ju vid sin verksamhet för att förvärfva hvad till lifvets nödtorft hör nära förbunden med naturen, i beroende af naturlagarna. Undervisningen bör utgå från förutsättningarna för lifvet och yttringarna af lifvet på jorden; sedan bör den gå tillbaka till hur detta gestaltar sig i hembygden. Därvid bör man, utgående från människornas verksamhet, utreda de ekonomiska förhållandena i deras växelverkan. Man skall då finna, att naturkunnighet, geografi och kulturhistoria äro så nära förbundna med hvarandra, att en sträng gräns dem emellan ej kan uppdragas. Inträngande i och utredning af sådana frågor, som: Hvarför lefva ej på jorden samma människor, samma djur, samma växter, gifva anledning till betraktelser öfver människans kulturlif. Att utfundera orsaker och följder, att bilda omdömen och slutsatser är i hvarje fall mer bildande än beskrifning af fakta. Man må ej invända, att en sådan undervisning ligger öfver de ungas uppfattning och ej kan väcka deras intresse. Tvärtom förhåller det sig så, att de unga begärligt följa med lärarens förklaringar, ty en människa vid deras ålder vill gärna vinna klarhet rörande allt dunkelt, som finnes omkring henne.

Ämnen sådana som: Jorden som organism i världsrymden, människan och jorden, på jorden fordom och nu, — gifva anledning till betraktelser öfver jordens, människans och den mänskliga odlingens utveckling. Af dessa och liknande allmänna betraktelser ligger det nära att draga slutsatser rörande förutsättningarna för den ekonomiska produktionen; allmänna förhållanden kunna användas till förklaring af särskilda; vetandet skall hafva sina källor i lifvet själf. Vid betraktelser rörande de ekonomiska förhållandena bör man naturligtvis göra reda för de inrättningar, som samhälliga ordningen skapat sig, eller som kommit till stånd för att lätta den ekonomiska kampen. Stats- och kommunalförfattningar, föreningsväsende samt annat, som därmed står i sammanhang, äro på en gång tilltalande och nyttiga ämnen för undervisningen.

Modersmålet, som enligt hvad förut antydts är ett läroämne, som bör förekomma vid undervisningen i fortbildningsskolan, behöfde ej komma till korta därför, att man gifver större utrymme åt undervisningen i naturkunnighet. Lärjungarna böra nämligen vänjas vid att i sammanhang uttrycka sina tankar, till hvilka de kommit vid undervisningen. Därigenom icke endast befästes kunskapen, utan förmågan att muntligt uttrycka sig främjas, och man erhåller en fast grund, från hvilken man kan utgå vid de skriftliga öfningarna. Den, som vill skriva något, måste hafva förmågan att samla sina tankar rörande den sak, hvarom det är fråga; men för att kunna det måste han veta något om den. Öfning uti att uttrycka sig erhåller man hvarken genom grammatik eller genom dispositioner utan genom att tänka och tala. Lärjungarna böra få skriva ned sina tankar om föremål, företeelser, upplevelser så godt de kunna. Det betyder ingenting om de därvid ej skriva regelrätt enligt grammatikens föreskrifter. Fortbildningsskolan måste hålla på fria uppsatser, enär människan sedan i lifvet är hänvisad till sin egen kraft. Folkskolan bör bereda henne till att kunna det.

Vid undervisningen om de ekonomiska förhållandena tränga sig otvunget fram så kallade affärsskrifvelser. Dessa äro af mångfaldig art. Affattandet af dylika skrifvelser förekommer ofta den vuxne mycket svårt. Detta beror därpå, att han ej har öfning uti att använda de uttryck, som vanligen begagnas i sådana skrifvelser, hvarom här är tal. Den moderne affärsmannen uttrycker sig kort men klart. I fortbildningsskolan böra lärjungarna få öfva sig i att uttrycka sig affärsmässigt.

Själfklart synes det vara, att man i sagda skola bör söka främja så väl tillägnandet af kunskaper som förmågan att i tal och skrift uttrycka sina tankar genom läsning af en läsebok eller lämpliga ungdomsskrifter.

Äfven vid undervisningen i räkning bör man sluta sig till undervisningen i naturkunnighet och ekonomi. Förhållanden inom naturens och ekonomiens områden böra, där så ske kan, genom tal åskådliggöras, på det de må lättare och klarare uppfattas. Man bör ock begagna de anledningar, som gifvas, till mätning och beräkning af ytor och kroppar. Vidare böra lärjungarna öfvas att i förminskad skala afteckna rum, orter, landskap och dylikt. Härigenom icke endast främjas färdigheten att teckna, utan uppfattningen af mått och storlek befordras, och förmågan att uppgöra skisser och läsa kartor ökas.

Lika viktigt som det är att i folkskolan öfva barnen att räkna med »rena tal» för att förbereda dem för att kunna röra sig med »använda tal», lika viktigt är det, att lärjungarna i fortbildningsskolan få räkna med använda tal. De hafva ock i allmänhet större intresse för sådant, som har direkt användning i lifvet, än för sådant, hvars gagn de ej omedelbart inse.

Slutligen erinrar författaren om nödvändigheten att vid bestämmande af lärokurser för fortbildningsskolan tillämpa den grundsatsen, att man bör inskränka lärokursen så, att man hinner grundligt genomgå och inlära den. »Om

man vill vinna en sak, måste man låta hundra andra fara; allt skall vika undan i dimma, om du vill omfatta allt.»

Sedan författaren behandlat frågan om undervisningen i fortbildningsskolan, öfvergår han till att tala om uppföstran, som han anser vara skolans hufvudsakliga uppgift. Har man i folkskolan sökt vänja barnen vid att iakttaga samhällseliga dygder, bör man i fortsättningsskolan bygga på den lagda grunden.

Äfven vid den fortsatta undervisningen gäller det, att den bör vara uppföstrande. Man bör icke endast söka utveckla själskrafterna och bibringa insikter, utan man bör framför allt söka förädlande inverka på hjärtat samt rikta viljan till det goda och befästa den däri. Ett godt medel härtill är att låta de unga läsa lefnadsteckningar öfver framstående män och kvinnor, som hafva kommit högt upp på den »sedliga fullkomlighetens steg», och som troget hafva tjänt konung och folk. — Vidare bör man inplantera hos lärjungarna aktning för allt slags tillåtet och hederligt arbete samt stärka kärleken till hembygd och fosterland.

Till sist ordar vår författare något om läraren i fortsättningsskolan. Denne bör, enligt hans mening, vara en energisk personlighet, som förstår att leda skolan med skicklighet och insikt, och som allvarligt nitälskar för den samt är i stånd att hålla intresset för den lefvande. Läraren i fortsättningsskolan måste, säger Josef Muggi, fördjupa sig i sin uppgift, måste intränga i naturkunnigheten, läsa facktidsskrifter, lämpa det för undervisningen nödiga stoffet efter rådande ortliga förhållanden, måste vara intresserad för saken för att kunna intressera sina lärjungar. Särskildt läraren i fortsättningsskolan på landet bör gå upp i kärlek för sitt kall, vara förtrogen med förhållandena på landsbygden, hysa verklig aktning för dem, som arbeta i jorden, således för dem, ur hvilka nationen städse förnyas.

Härmed lämna vi Josef Muggi för att meddela ytterranden af några handtverkare i Tyskland med hänsyn till förslaget att ordna fortsättningsskolan hufvudsakligen som

yrkesskola. Därvid skola vi först anföra hvad som yttrats mot förslaget.

»En sådan undervisning, som meddelas i fortsättningsskolan, anse vi onyttig. Vi begära en mer praktisk undervisning.» — »Jag anser yrkesskolor icke endast öfverflödiga utan ock farliga. Så vidt jag kan öfverse förhållandena vid handtverkeriet, äro yrkesskolorna icke lämpliga att främja handtverkarklassen.» — »Vi äro emot hvarje tvångsundervisning; vi önska, att man behåller de unga så länge i skolan, att om de komma i lära, mästaren ej behöfver skicka dem i skolan.» — »I fortsättningsskolan lära de unga allehanda otyg; hvad den ene icke vet, vet den andra; bort med fortsättningsskolan!» — »Vi behöfva ingen fortsättningsskola; ty handtverket kan lärlingen lära sig endast i verkstaden och af en dugande mästare.» — »Hvartill gagnar fortsättningsskolan? Vi hafva kommit ett stycke framåt utan fortsättningsskola; våra lärjungar må ock se till, hvar de blifva stående.» — »Vi mästare måste protestera mot att våra lärningar ryckas bort från arbetet af fortsättningsskolan.»

Till förmån för en fackmässig fortsatt undervisning må anföras följande yttranden: »Det är att önska, att i hvarje ort, där en lärare finnes, en fortsättningsskola anordnas, och att staten understödjer denna.» — »Vi vilja gärna gifva våra lärningar nödig tid för att besöka fortsättningsskolan, om i denna inrättas fackklasser med fackundervisning.» — »Det vittnar om föga ståndsintresser att utestänga de unga, som ägna sig åt ens yrke, från möjligheten att vinna fackbildning; och det vittnar äfven om föga klokhet, ty ännu aldrig har en oskolad arbetare uträttat mer än en praktiskt och teoretiskt bildad.» — »Våra lärningar hafva i fortsättningsskolan tillfälle att inhämta så många insikter och färdigheter, att mången insiktsfull mästare beklagar, att han i sin ungdom icke hade sådant tillfälle.»

Med anledning af påståendet, att lärlingarna själfva ej skulle hafva någon lust att besöka fortsättningsskolan,

skrifves i en skoltidning hufvudsakligen följande: »Åter och åter hör och läser man, att industriarbetarna endast med motvilja skola besöka fortsättningsskolan. Personer, för hvilka sådan vishet är vatten på kvarnen, äro strax färdiga med det påståendet, att en fortsättningsskola är utan ändamål. Vi vilja gärna medgifva, att där, hvarest fortsättningsskolan är en repetitionsskola och lärjungarnas yrkesintressen icke ses till godo, mången ung man må i sitt inre hafva tänkt: 'Hvad skall denna skola gagna mig?' Vi vilja vidare hålla före, att det än i dag kan finnas lärlingar och okunniga unga arbetare, som hellre drifva omkring på gatan eller anorstädes, än de gå i fortsättningsskolan. Men vi vilja icke gå in på att största delen af lärlingarna äro uppfyllda af hat mot skolan och därför endast motvilligt besöka den. Det är redan därför icke möjligt, emedan den nutida undervisningen mestadels meddelas ej under fritiden utan under arbetstiden, och lärjungen utan tvifvel snarare betraktar vistandet i skolan som en solglimt i veckoarbetets mödor än som ett besvärligt tvång. Det förekommer också osannolikt, om man erinrar sig, att i skolan alltid härskar en annan ton än i verkstaden, på byggnadsplatsen o. s. v., där lärjungarna stundom ej behandlas med någon finkänslighet. Eller skulle lärjungen verkligen icke hellre sitta vid ritbrädet än svänga hammaren eller föra filen? Men tänker lärjungen därpå, att skolan bibringar honom kunskaper och färdigheter i yrkeslära, affärskorrespondens, bokföring, teckning, under det många mästare icke äro i det läget, att de kunna meddela honom sådana insikter och färdigheter, då bör han väl snarare betrakta skolan som en vän än som en fiende. Och så är det i själfva verket. Man blir därom öfvertygad, när man betraktar arbetet i skolan. Oviljan mot skolan finnes också vanligen endast i deras hufvud, som äro missnöjda därmed, att de måste under ett par timmar gå miste om lärlingarnas arbete, och som därför, då ynglingen lämnar verkstaden för att gå till skolan, tala om denna med allt annat än vackra benämningar.»

Carl K—n.

(Forts.)

Den nya undervisningsplanen för Lübecks folkskollärarseminarium. (Forts. fr. h. 2.)

Ett hedersrum jämsides med denna¹ har i stället, såsom jag förut påpekat, den matematisk-naturvetenskapliga utbildningen. — Man har i Lübeck övergivit den föräldrade, på andra håll, t. e. i Badens nya undervisningsplan, ännu bibehållna tudelningen av naturvetenskaperna i naturbeskrivning och naturlära och ersatt den med den moderna tredelningen i biologi, kemi med mineralogi och fysik. I överensstämmelse med nutidens krav går undervisningen i dessa ämnesgrupper ut på att lära eleverna med egna ögon se och iakttaga, att öva dem i att med användande av sin eftertanke och kombinationsförmåga genomarbета och riktigt — muntligen eller genom teckningar — framställa, vad de iakttagit. »Åskådning och experiment äro undervisningens grundvalar.»

Eftersom eleverna redan i mellanskolan lärt känna de huvudsakliga formerna av djur- och växtlivet, studeras biologien på seminariet »in aufsteigend systematischer Reihenfolge». Denna gång motiveras vidare därmed, att eleverna på så sätt erhålla en långt djupare uppfattning och förståelse av livets organisation och utveckling än eljes och att antropologien (tillsammans med vilken hälsolära hör), den gren av ämnet, som »förutsätter en större andlig mognad», härigenom får en plats mot slutet av kursen.

Hos oss är ju enligt undervisningsplanen gången en annan: vi börja med antropologi och hälsolära och fortsätta med zoologi och botanik; men vid flera seminarier tilläm-

¹ Modersmålsundervisningen.

pas den ovan angivna tanken, att antropologi (+ hälsolära) bör komma efter studiet av de lägre livsformerna.

Botanik läses i de fyra nedre klasserna: i första klassen de lägsta växterna (kryptogamer, gymnospermer, monokotyledoner); i kl. III växternas morfologi, anatomi och fysiologi. I samma klasser zoologi. I kl. II utom antropologi allmän biologi: jämförelse mellan djurliv och växtliv; de fysikaliska och kemiska betingelserna för organiskt liv.

Jag förbigår ämnena kemi och fysik. I vilka klasser de inträda och med huru stort timantal, anger arbetsplanen. Jag vill blott nämna, att undervisningen göres så praktiskt nyttig som möjligt. Stor uppmärksamhet ägnas åt de ämnen, företeelser och lagar, som äro av betydelse i naturens hushållning eller för industri, samfärdsel m. m.

Till de 24 timmar, som äro tilldelade den systematiska naturvetenskapliga undervisningen, ansluta sig 10 timmar för naturvetenskapliga övningar. Då dessa övningar enligt mitt förmenande erbjuda ej så litet av intresse, vill jag berätta om huru de äro anordnade och vad som vid dem förekommer. De äro avsedda att tjäna flera, för att ej säga många syften, men dessa kunna sammanfattas i tvenne huvudsakliga: å ena sidan fördjupa elevernas kännedom om hembygden — begreppet hembygdskunskap här taget i vidsträckt bemärkelse — och därigenom öka kärleken till denna, å den andra uppfostra till självverksamhet.

De bestå till stor del i exkursioner, planmässigt ordnade och ledda, biologiska, geologiska, fysikaliska och kemiska, till vilka sistnämnda besök i industriella anläggningar av skilda slag höra. Genom dessa exkursioner vill man förbereda, vad som sedan under den systematiska undervisningen skall behandlas, eller praktiskt tillämpa det redan genomgångna. De biologiska exkursionerna äro i synnerhet värda att framhållas. Man studerar under dem livet ute i naturen i en viss ordning och i ett visst sammanhang: bestämda »Lebensgemeinschaften» göras i tur och ordning till före-

mål för iakttagelse. I varje klass två särskilda sådana, och det minst tre gånger under årets lopp, vår (blomstringstid), sensommar (fruktsättning) och vinter (vilotid). Så har första klassen att under sina biologiska exkursioner aktgiva på livet i skog samt i flod och insjö; andra att studera »die Lebensgemeinschaften» på äng och åker (»Feld»); tredje i kärr och på hed o. s. v. Till de biologiska övningarna hör vidare bestämmande av växter och djur, mikroskopering, växtfysiologiska försök, förfärdigandet av preparater, inrättandet av terrarier, akvarier m. m. liksom att göra naturvetenskapliga samlingar, allt ställt i samband med den systematiska undervisningen.

Under de kemiska och fysikaliska övningarna få seminaristerna lära sig att sammansätta och begagna de för skolförsöken behövlige apparaterna, utföra enklare mätningar, vägningar och beräkningar, liksom lättare analyser och mineralbestämningar. Fortlöpande meteorologiska iakttagelser ha de att göra och protokollera, vilket senare gäller även om vissa av de biologiska iakttagelseserierna.

I de klasser (V—II), där det förekommer såväl biologiska som kemiska och fysikaliska övningar, äga de senare rum om vintern. Hindrar vädret exkursioner, företager man sig andra praktiska övningar.

Att dessa övningar, till vilka komma uppdrag att iakttaga enskilda växter och djur i rum, i skolträdgården eller i det fria under en längre tid (s. k. årsuppgifter), att vårda seminariets akvarier, terrarier o. d., kraftigt skola kunna främja iakttagelse- och omdömesförmågan hos eleverna, på samma gång som de i hög grad äro ägnade att införa eleverna i den naturvetenskapliga metoden, så att de genom dem få både lust och förmåga till självständig forskning, är givet. Med vilken vana och skicklighet seminaristerna i de högre klasserna löste sina uppgifter, blev jag själv vid mitt besök vittne till under den exkursion, jag hade nöjet att deltaga i.

De principer, som ligga till grund för det sätt, på

vilket den naturvetenskapliga undervisningen vid Lübecks seminarium är ordnad, äro hos oss erkända som riktiga. Inom den ännu gällande ramen äro de icke möjliga att genomföra, ehuru vid flera seminarier man, så vitt man kunnat, sökt tillämpa dem. Av en ny undervisningsplan hoppas naturvetenskapernas målsmän hos oss det fullständiga tillämpandet av dem.

Inom matematiken ställes funktionsbegreppet i medelpunkten.¹⁾ För att öva eleverna i vidsträcktaste mån »im funktionalen Denken» begynner man med nämnda begrepp i nedersta klassen, och matematikundervisningen i de övriga fyra klasserna sättes i nära samband med detsamma, varigenom även syftet att åstadkomma ett intimt sammanhang mellan matematikens olika grenar vinnes. I anslutning härtill förekommer ingen sträng avgränsning mellan geometri och aritmetik. För att nå det mål: självständighet, säkerhet och vana i lösning av praktiska räkneuppgifter, som jämte insikter i den elementära matematikens alla områden uppställas, avskiljes emellertid i kl. VI—IV en veckotimme »für das kaufmännische Rechnen». I fråga om konstruktionsuppgifter och problem betonas vikten av att läraren undviker allt konstlat, och det fordras av eleverna ett »kortfattat, bestämt uttrycksätt och en klar form».

Om jag till sist nämner, att man framhåller huvudräkningens värde och att provräkningarna äro talrika (12 å 10 under läsåret), tror jag mig ha framlagt de synpunkter, som beträffande matematikundervisningen göra sig gällande i den lybeckska arbetsplanen.

Med en nioårig förbildning bakom sig måste eleverna, under ledning av energiska och skickliga lärare, kunna hinna långt i ämnet med dess stora timantal. Redan i första klassen uppträder efter räkning med hela tal, bråk och potenser ekvationsläran (ekvationer av första graden med en obekant); i andra sysselsätter man sig med rotutdragning,

¹⁾ Om detta är lämpligt, däröver vågar jag, som icke är fackman, icke yttra mig. Meningarna bland de sakkunnige voro delade.

imaginära tal, ekvationer av första graden med flera obekanta, av andra med en obekant, rotekvationer; i tredje med logaritmer, exponentialekvationer, kedjebräk, ekvationer av andra graden med två obekanta, enkla ekvationer av högre grad; i fjärde med aritmetiska och geometriska serier, ränta på ränta, maxima och minima, diofantiska ekvationer; i femte klassen med matematisk geografi och astronomi, sannolikhetsräkning m. m. — Av den geometriska lärokursen, som, såsom jag antytt, hela vägen, såvitt möjligt, är förknippad med den aritmetiska, kommer planimetrien på VI:e och V:e klassens lott, den plana trigonometrien inträder för fysikens skull redan i IV:e jämte stereometrien. Denna senare avslutas i kl. III och följes där av plan analytisk geometri, i kl. II av sfärisk trigonometri. Tillägger jag här till, att grafiska framställningar av funktioner samt grafiska lösningar förekomma i kl. V—III och att man gör en systematisk översikt över ämnets olika delar i högsta klassen (II), anser jag mig ha givit en tillräckligt fullig och tydlig föreställning om kursen i matematik.

Genom upptagandet av konsthistorien såsom ett fristående ämne har man ej blott velat sörja för en mera omfångsrik, sammanhängande och fackmässig kunskap i ämnet utan ock på ett säkrare och bättre sätt sökt tillgodose den fordran på de unges uppfostran till och genom det sköna, som från många håll inom den pedagogiska världen blivit framhållen. Icke konsthistoriska notiser, icke heller i första rummet en sammanhängande översikt över konstens utveckling från äldsta tider och till våra med klarläggande av de olika konstriktningarna och deras ursprung i tidsandan liksom deras inflytande på denna angives såsom »das Lehrziel», utan utvecklingen av elevernas konstsinne, deras förmåga att förstå och njuta av det sköna. Avbildningar av konstverk, besök i Lübecks gamla kyrkor, i museer m. m. höra till de medel, läraren har att använda för uppnåendet av detta sitt mål.

Samma mål uppställas jämväl för undervisningen i teck-

ning: att öppna elevernas ögon för det sköna i natur och konst. »Teckningsundervisningen skall sätta eleverna i stånd att giva akt på form, färg och »Tonwert» hos de omgivande natur- och konstföremålen samt att enkelt och klart återgiva, vad de iakttagit, för att såmedelst deras sinne för det sköna i konst och natur skall bliva upplåtet.»

Frihandsteckningen är huvudsaken. »Gebundenes Zeichnen» inträder först i kl. IV, och till undervisningen i denna gren användes blott $\frac{1}{4}$ av den åt hela ämnet anslagna tiden i kl. IV—II.

På avbildandet av föremål ur minnet samt på teckningar å väggtaflan (svarta tavlan vore oegentligt, ty man hade en grå »för skuggningens skull») lägges största vikten inom frihandsteckningen. Dessa båda uppgifter tillhöra alla fem klasserna. Även i Hamburg, vid det nya lärarinneseminariet, hävdade man, och kanske mera utpräglat, samma mening. Först i andra rummet satte man avbildning efter föremål. Man begynner i Lübeck med teckningar ur minnet och efter föremål, övningar i »färgträffning», penselteckningar och »Wandtafel»-d:o; i följande klass fortsätter man med svårare plana figurer, med avbildning av symmetriska runda kroppar i kol och pastell, silhuettklippning, lättare plastiska avbildningar med angivande av ljus och skugga, akvarellmålning; i kl. IV—II övas eleverna vidare i plastisk avbildning liksom i målning (akvarell- och pastell-). Härtill kommer fr. o. m. fjärde klassen (III) skissering, perspektiviska övningar i det fria samt, om det medhinner,¹ modellering.

Gymnastikens icke allenast stärkande och uppfriskande utan även uppfostrande betydelse har man erkänt: »uppfostran till mod och kraft, vana vid en god kroppshållning, tukt och ordning». På schemat för varje klass står vid sidan om egentlig gymnastik idrott och folkliga lekar. I

¹ Med den ringa tid, teckningsundervisningen har, blott en timme mer än hos oss, är väl detta icke troligt. Det synes mig svårt att kunna medhinna allt det övriga.

högsta klassen tillkomma övningar i att föra befäl samt en samaritkurs. Gymnastik och lekar äro, efter vad jag sagt, om sommaren ersatta med simning. I gymnastiksalen få nybörjarna den första undervisningen — »Trockenschwimm-übungen»; till denna anknyter sig en metodisk vidareutbildning, till vilken höra övningar i uthållighets- och snabb-simning, olika former av simning, anvisningar om sättet att rädda drunknande och att anställa återupplivningsförsök.

Slöjden omfattar papp-, trä- och metallslöjd. Undervisningen i ämnet är avsedd att giva eleverna begrepp om »en tekniskt riktig bearbetning av de viktigaste materialerna, öva dem i bruket av erforderliga verktyg» och i förfärdigandet av praktiskt nyttiga saker, däribland undervisningsmateriell. På slöjdens praktiska nytta lägger man i Tyskland, såvitt jag kunde finna, stor vikt. I alla de tyska seminarier, jag besökte, var det förhållandet. Särskilt fäste jag mig vid förfärdigandet av »Apparaten, Lehr- und Veranschaulichungsmittel». I våra seminarier idkas blott träslöjd. Lämpligt vore väl emellertid, att, såsom fallet är på sina håll i folkskolorna, t. e. i Stockholm, även andra slag av slöjd infördes. Vår slöjd är nu strängt metodisk, för att ej säga alltför metodisk. Med bibehållande av en förnuftig metod borde den göras mera praktisk. Vilken nytta såväl seminarierna som folkskolorna skulle ha därav, om eleverna vid slöjden finge tillverka vad av undervisningsmateriell, som de kunde göra, behöver jag ej påpeka.

Jag har härmed sökt giva en föreställning om den allmänbildning, som meddelas eleverna vid Lübecks seminarium under den »vetenskapliga» kursen. Överlämnande åt de intresserade att själva bedöma fördelarna och bristerna hos denna kurs liksom det berättigade i dess anspråk på att vara på niveau med tidens krav i fråga om timantal för de olika ämnena, urval och fördelning av stoffet, vill jag blott framhålla, att den lybeckska undervisningsplanen, såsom synes, fullständigt brutit med grundsatsen om koncentriskas kretsars och propedeutiska kursers lämp-

lighet, en grundsats, som delvis ännu tillämpas i en så ny undervisningsplan som den badiska av år 1904. Denna uppdelar t. ex. lärokursen i historia i två hälfter, en propedeutisk och en mer vetenskaplig. I de tre nedre klasserna genomgås historien mera elementärt, i de tre högre behandlas den på nytt, men, såsom sagt, efter en annan metod. Denna uppdelning av ämnet motiveras med elevernas jämförelsevis ringa förkunskaper och ringa mognad vid inträdet i seminariet.

Vad man i den lybeckska undervisningsplanen åsyftat och med hänsyn till elevernas förbildning kunnat åsyfta, är enhetlighet och strängt sammanhang i utbildningen i de särskilda ämnena, vunnet genom att ordna det till varje ämne hörande stoffet omkring dettas centrala del eller från en viss betydelsefull och viktig synpunkt. Väl genomtänkt, som den är, förefaller den mig i flera avseenden mönstergill och i sin helhet beaktansvärd, ehuru kurserna i ett och annat ämne icke utan skäl kunna tyckas vara för dryga för att utan fara antingen för ytlighet eller för överansträngning kunna medhinnas. Unga, energiska lärare hoppas nå långt, det är den ena förklaringsgrunden till de stora kurserna, en annan är önskan att ställa seminariet i jämnhöjd med de högre skolorna, vilket även efter lång kamp lyckats och varom intet annat än gott är att säga.

Lärarekollegiet hade i sitt förslag tänkt sig, att endast sista året av de sex skulle ägnas åt den fackliga utbildningen. Myndigheterna bestämde emellertid, att kvartalet jul—påsk av femte årskursen skulle läggas till detta år. Till yrkesutbildningen hör, såsom av timplanen för fackkursen synes, dels teori och dels praktik. Pedagogikens historia, psykologi, »Schulkunde», som omfattar skolorganisation, skolhygien, skolförfattningar, samt vissa grenar av metodiken, tillhöra hela tiden för fackutbildningen; kursen i allmän didaktik genomgås redan i kl. II; i kl. I tillkomma uppfostringslära och de övriga delarna av metodiken.

Efter vad jag vid mitt besök kunde iakttaga, är studiet

Timplan för fackkursen.

Ämnen.	Kl. II. Nyår— påsk.	Kl. I.		Summa.
		1:a halvår.	2:a halvår.	
a) Pedagogik.				
1. Pedagogikens historia	5	5	5	6 ¹ / ₄
2. Psykologi	6	4	4	5 ¹ / ₂
3. Uppfostringslära	—	1	1	1
4. Allmän didaktik	4	—	—	1
5. Metodik:				
I. Religion	1	1	1	1 ¹ / ₄
II. Tyska och åskådning . . .	1	1	1	1 ¹ / ₄
III. Räkning och geometri . . .	1	1	1	1 ¹ / ₄
IV. Historia och geografi . . .	—	1	1	1
V. Naturlära	—	1	1	1
VI. Skrivning och teckning . .	—	1	1	1
VII. Sång och gymnastik . . .	—	1	1	1
6. »Schulkunde»	2	2	2	2 ¹ / ₂
b) Praktik.				
1. Hospitering	16	6	6	10
2. Undervisning	—	6	6	6
c) Fortbildningskursen.				
Grupp A. I. Religion	—	1	1	1
II. Historia	—	1	1	1
III. Tyska	—	1	1	1 ⁵ / ₁
IV. Franska	—	1	1	1
V. Engelska	—	1	1	1
	36	36	36	

¹ Lika många veckotimmar för grupp B: geografi, biologi, kemi, fysik, matematik.

av pedagogikens historia i Lübeck synnerligen grundligt. Med tillämpning av undervisningsplanens anvisningar, lade direktorn stor vikt vid ett så omfångsrikt källstudium som möjligt. Man läste ej blott de pedagogiska klassikernas främsta verk utan även moderna pedagogiska författares arbeten. Den vidsträckt litteraturkännedom möjliggjordes till stor del genom elevernas referat. De pedagogiska skriftställarnas tankar sökte man betrakta i deras sammanhang med den samtida kulturståndpunkten och världsåskådningen. I fråga om psykologien beaktas barnpsykologien och de psykopatiska fenomenen. Logik läses i samband med den del av psykologien som handlar om föreställningslivet. Att det för begripandet av de psykiska fenomenen nödvändiga ur psykologien även ingår i kursen, behöver jag endast nämna.

Praktiken begynner samtidigt med den teoretiska fackbildningen. Men eleverna i kl. II blott hospitera. Gruppvis åhöra de undervisningen i övningsskolan — en åttaklassig skola av vår A-typ — i varje klass ungefär en vecka. Andamålet härmed är, att de i anslutning till den samtida undervisningen i didaktik och metodik m. m. skola få »en allmän överblick över klasser, lärjungar och ämnen och praktiskt lära känna undervisningssättet liksom skolarbetet för övrigt». Var gång gruppombyte äger rum, ger övningsläraren upplysningar om undervisningsplanen för hans klass, lärjungarnas egenart m. m. och håller därpå en mönsterlektion i varje särskilt ämne, om vilka lektioner han sedan samtalar med sina åhörare, givande dem synpunkter för bedömandet av desamma. Auskultanterna föra protokoll över lektionerna och de i sammanhang med dem givna metodiska anvisningarna.

I kl. I fortsättes hospiteringen med 6 timmar i veckan (i II:a kl. 16), och nu vidtaga undervisningsförsöken. Till dessa äro likaledes 6 t. anslagna. Ett fjärdedels år undervisar varje praktikand i en viss klass, representerande ett visst stadium, därefter på ett annat stadium följande kvartal o. s. v. På så sätt får han pröva sin förmåga å alla

de fyra stadier, av vilka övningsskolan anses bestå, och det under en ganska lång, sammanhängande tid. Under lika lång tid auskulterar han samtidigt i fyra andra klasser, så att han dels genom egen undervisning, dels genom hospitering hinner få en ganska grundlig kännedom såväl om undervisningen i sin helhet som om undervisningen i de särskilda klasserna. I alla läroämnena samt i så många övningsämnen, som tiden tillåter, beredes honom tillfälle till lektioner. Vid början av ett nytt kvartal håller klassläraren mönsterlektioner i de särskilda ämnena och talar med eleverna om dem. Vidare ger han uppgifter åt lektionanderna. Dessa ha att inlämna skriftliga utkast, som granskas såväl av skolläraren som av ledaren för övningarna. Omedelbart efter lektionerna följer kritik, i vilken utom praktikanden själv och hospitanten-protokollföraren de nämnda lärarna delta.

Till skolarbetet hör emellertid mera än meddelandet av kunskaper och färdigheter. För att sätta eleverna in i dessa andra sidor av en skollärares gärning låter man dem leda lekar och utflykter, delta i konferenser, sköta uppsikten m. m.

Den dubbla ledningen vid den praktiska utbildningen av seminaristerna förekommer ej hos oss, men liksom i Lübeck vid flera andra av de tyska seminarier, jag lärde känna: i Hamburg, Baden, Württemberg. Fördelen med en sådan anordning är, att det blir större enhetlighet i utbildningen. Övningslärarna ha att tillse, att det blir »sammanhang mellan elevernas lektioner och den övriga undervisningen och sammanhang i skolarbetet över huvud taget»; seminarielärarna-ledarna ha att tillse, att det blir »sammanhang mellan teori och praxis».

Även andra fördelar med den lybeckska anordningen av yrkesutbildningen kunna påvisas. Eleverna lära sig icke blott att hålla enskilda lektioner utan ock att meddela sammanhängande undervisning, och det i alla de ämnen, vari de ha praktik. Vår s. k. veckopraktik är ju ett slag i samma riktning, men långt ifrån tillfyllestgörande. Antalet

lektioner, som komma på varje elevs lott, är betydligt större än hos oss. Hospiteringen är det lybeckska systemets svaga punkt. Eleverna i högsta klassen få, bortsett från mönsterlektionerna, blott höra sina egna kamrater. Men är väl hospiteringen sämre ordnad än vid våra seminarier? Antalet auskultationstimmar är icke mindre och dessutom bättre använt. I st. f. den sporadiska hospiteringen hos oss ha eleverna i Lübeck tillfälle att under ett helt kvartal 16 t. i veckan åhöra god undervisning. Härtill komma de talrikare mönsterlektionerna under det egentliga praktikåret. Utbildningen är således i vissa fall överlägsen vår; därtill är den mera koncentrerad, och koncentration är en fördel. Intresset kan odelat riktas åt ett håll; hos oss blir det splittrat. Men kanske just denna koncentration, detta särskiljande av yrkesutbildningen från allmänbildningen är ett fel. I Tidsskrift f. folkunderv. (h. 2, 1908) har rektor Arcadius gjort sig till tolk för denna mening. Ett särskiljande av de båda momenten skulle »icke vara fördelaktigt för elevernas yrkesutbildning, som består i meddelandet av förmåga att praktiskt tillämpa det teoretiska vetandet». Jag förstår dock icke riktigt denna anmärkning; mig synes det bättre att praktiskt tillämpa det teoretiska vetandet, sedan man inhämtat det och blivit herre däröver, liksom bättre att då meddela förmåga att praktiskt tillämpa det. »Sammanträngning av den praktiska kursen till ett år vore icke heller lämplig», heter det vidare, »emedan eleverna under ett sådant praktikår skulle nödgas jaga från lektion till lektion och från ämne till ämne, varigenom tid att smälta och bearbeta intrycken skulle berövas dem.» Nu är ju detta yttrande riktat mot en anordning med blott ett års praktisk utbildning, och i Lübeck omfattar ju denna ett och ett fjärdedels år. Jag förmodar, att författaren icke tillmäter denna skillnad en alltför stor betydelse, ehuru den ju har en viss sådan. Jag tillåter mig därför här upptaga hans ord. Vad då beträffar jäktandet, kunde jag vid min hospitering icke förmärka något sådant; för övrigt beror ju hela saken på

antalet undervisningsövningar pr vecka, vilket naturligtvis icke får vara för stort: i Lübeck var det 6 (48), i Hamburg, där dock den fackliga utbildningen icke är skild från allmänbildningen, 8 (56).¹ Smältandet och bearbetandet av intrycken beror dessutom ej blott på tillräcklig tid utan ock på förbildningens beskaffenhet. Ju bättre sådan, desto lättare kunna eleverna tillgodogöra sig råd, anvisningar, exempel och erfarenheter, med ett ord göra hastigare framsteg. De lektioner i olika ämnen, jag blev i tillfälle att åhöra i Lübeck — hållna av medelmåttiga undervisare, enligt ledarens utsago — gävo mig bevis härför. Dessa seminarister, med knappt ett halvt års praktisk utbildning men med en grundlig, nära femårig teoretisk sådan bakom sig, visade en frimodighet, färdighet och skicklighet, som många av våra motsvarande fjärdeklassare kunde ha skäl att avundas dem. Att kunna smälta och tillgodogöra sig intrycken är av största betydelse; men kunna våra andraklassare med sin ringa allmänna och pedagogiska bildning verkligen göra detta, och kan det anses riktigt att låta dem försöka sig på uppgifter, som de i allmänhet äga så gott som inga förutsättningar för, och som äro så krävande, att de först mot slutet av praktiktiden borde förekomma?

Särskiljandet av den allmänbildande kursen och fackkursen är till nytta även för den förra. Eleverna kunna därigenom odelat och med mera hängivenhet ägna sig åt de teoretiska studierna under den tid, som tillhör dessa. Splittningen av krafter betyder ett försvagande av denna. Och det finnes väl ingen av oss svenska seminarielärare, som icke med beklagande konstaterat de stora luckor i elevernas kunskaper, som uppstå på grund av praktiken (hospitering, veckopraktik, läxfrihet för utarbetande av utkast), och huru svårt det är att få dem fylla, särskilt i vissa ämnen.

För de nu påpekade förtjänsterna böra emellertid ej nackdelarna förbises. En sådan är icke, att pedagogikens teori

¹ Sjukklassig övningsskola.

och historia har blott 1¼ år till sitt förfogande — denna tid är tillräcklig för att eleverna grundligt nog skola kunna sätta sig in i dessa saker; men däremot måste vi, ehuru det sker på samma sätt hos oss, anse det vara mindre lämpligt, att de praktiska övningarna börja samtidigt med den första undervisningen i pedagogik och psykologi: eleverna kunna ej ha den nytta av hospiteringen, som de skulle ha, om de förut finge undervisning i psykologi samt allmän undervisnings- och uppfostringskonst.

Diskussionen om våra seminariers omorganisation har ju länge varit i gång inom den krets, som i främsta rummet bör ha intresse för denna fråga. På läraremötet till sommaren och efter framläggandet av det länge väntade kommittébetänkandet torde den åter bliva livlig. I hopp att med denna min redogörelse kunna i någon mån gagna diskussionen genom att tillföra den en ny jämförelsepunkt, har jag dristat mig taga tidskriftens utrymme i anspråk för densamma. Jag har i allmänhet nöjt mig med att redogöra, dels därför att jag velat överlämna åt de fackkunna att själva bedöma den relaterade organisationen och undervisningsplanen, dels därför att jag för egen del sympatiserar med de principer, som i dem komma till uttryck, vilka principer jag skulle önska tillämpade vid den stora omstöpningen hos oss, ehuru med all hänsyn till våra olika möjligheter och behov.

* * *

Just som jag fått min redogörelse färdig, fästes min uppmärksamhet på en uppsats i det under påskferierna hitkomna marshäftet av »Pädagogische Blätter» av Studienrat Dr C. Andreae i München om den lybeckska undervisningsplanen, betitlad »Der neueste Seminarlehrplan». Uppsatsen vittnar om att man i hemlandet anser den ifrågavarande planen värd att taga kännedom om. Jag tillåter mig med ett par ord beröra uppsatsens innehåll. — Författaren ställer sig be-

tänksam gentemot ett fullständigt särskiljande av de båda kurserna. Planen för den förra gillar han i stort sett, men ogillar anordningen av den senare, både vad teori och praktik beträffar. I viss mån träffar hans kritik, t. ex. då han framhåller olämpligheten av att låta eleverna utan några pedagogiska kunskaper hospitera. Men då han påstår, att nybörjare ingenting lära av sin auskultering, emedan de icke ha några egna erfarenheter att anknyta vid, gör han sig skyldig till en betänklig överdrift. Likaså är hans angrepp på »mönsterlektionerna» egendomligt. »Wir lehnen die beliebten Musterlektionen ab.» De leda till osjälvständig efterbildning. Denna fara synes han frukta, även då det gäller annan hospitering hos lärare. Ätminstone upptager han ingen sådan i sitt ideal för den praktiska utbildningen: undervisningsförsök med utkast samt kritik av lärare och kamrater, hospitering hos dessa senare, vilkas undervisning icke är »fertig», jämte vad han kallar »wöchentliche Lehrübungen, an welche alle Seminaristen, welche pädagogischen Unterricht erhalten, und sämtliche Lehrer ebenso teilzunehmen haben wie in der folgenden Kritik», ett slags övningar, som förekomma t. ex. i Strassburg i E., där de kallas »Lehrproben». Skulle det då icke kunna ligga någon fara för kopiering i åhörandet av kamratens undervisningsförsök? Och kan väl en lärare bättre åskådliggöra, hur man skall undervisa och sköta en klass, genom kritik av utkast och försök än genom att giva förebilder? Betydelsen av hospitering hos skickliga lärare är emellertid så allmänt erkänd hos oss och andra, att jag icke längre behöver uppehålla mig vid denna säregna mening, vars goda syfte icke får förbises: framhäva betydelsen av självständighet i elevernas skolarbete.

Trots den ganska stränga kritik, som förf. riktar mot »der neueste Lehrplan», ger han i sitt slutomdöme densamma vitsordet, att den är »värdefull», avpassad efter »teoriens krav» och därigenom i stånd att tjäna till förebild.

Detta omdöme styrker mig i mitt hopp, att min redogörelse skall kunna bliva till något gagn. Då den är långt fylligare än den tyska, som ju för övrigt ej är tillgänglig för alla intresserade, och tillika tar sikte på svenska förhållanden, har jag ej kunnat döma den såsom överflödig.

N. Nyman.

Litteratur.

August Herman Francke. En lifsbild tecknad för svenska folket af *Carl Kastman*. P. Palmquists aktiebolag, Stockholm. Pris 1: 50.

Namnet August Herman Francke har stor betydelse i undervisningens och uppfostrans historia. Han ägnade en väsentlig del af sin verksamhet åt de nya undervisningsanstalterna i Halle och bidrog också till att i viktiga afseenden reformera undervisningen. Vi få här följa Francke från hans födelse och första uppfostran under hans växlingsrika lif. Att hufvudparten af skildringen kommer att röra sig kring vistelsen och verksamheten i Halle, är tydligt. — Det var en orolig tid, Francke lefde i, uppfylld som den var af bittra strider mellan pietisterna, för hvilka Francke näst Spener var den förnämste banerföraren, och de ortodoxa teologerna. Ensidigheter gjorde sig gällande å båda sidor, och från kyrkligt håll har man haft rätt mycket att klandra hos pietisterna, hvilket i författarens skildring äfven framhålles. Pietismens betydelse torde förnämligast ligga i dess praktiska riktning och dess reaktion mot den föregående tidens ensidigheter.

Med intresse läsa vi om de Halleska undervisnings- och uppfostringsanstalterna, byggandet af barnhemmet m. m., allt frukter af Franckes kärleksfulla verksamhet. De två sista kapitlen ägnas åt Francke såsom präst, akademisk lärare och pedagog samt åt hans sista lefnadsår och karaktäristik.

En skildring af Franckes lif och verksamhet var också af behovet påkallad, ty sedan en öfversättning af »A. H.

Francke» af prof. Guericke i Halle utkom år 1843, har ej, så vidt vi veta, någon utförlig monografi öfver honom utgifvits på vårt språk. Med sin klara och lättlästa stil och rika innehåll är boken att anbefalla åt alla, som studera undervisningsväsendets historia, och dessutom för hvar och en, som är intresserad för pedagogiska och kyrkliga frågor.

Förr och Nu. Blad ur svenska lärarbildningens historia av *Fredrik Lundgren*, seminarierector. Stockholm 1910. P. A. Norstedt & Söner. Pris 1 krona.

»Oss, som komma efter och skörda, höfves att minnas dem, som gått före, brutit mark och sätt», är det motto, som angifver innehållet af skriften. Förf. lämnar också en, så vidt möjligt, fullständig historik öfver seminariebyggnaderna, undervisningens allmänna beskaffenhet och de styresmän och lärare, som verkat vid Stockholms seminarium. Förf. uppehåller sig först vid den gamla seminariebyggnaden, hvars historia han kunnat följa tillbaka till år 1725, då den sannolikt var bryggeri. Sedermera blef den kronobränneri. På 1820-talet uppläts den till skollokal åt Sällskapet för växelundervisningens befrämjande. År 1830 öppnades här Sveriges första lärarebildningsanstalt under namn af normal-skola. Denna fortgick till år 1842, då seminariet begynte sin verksamhet. På 1870-talet gjorde sig behovet af bättre lokaler kännbart, och år 1876 anslogos medel till nybyggnad, inrymmande gymnastiksal och fyra lärosalar. Flera illustrationer från det gamla seminariet åtfölja framställningen.

Med tiden visade sig emellertid dessa lokaler otillräckliga, och sedan tomt förvärfvats, anlog riksdagen år 1905 388,600 kr. till nybyggnad, och dessutom beviljades år 1908 50,000 kr. för inredning och möblering af seminariets lärorum samt till anläggning af trädgården.

Under byggnadstiden voro lokaler åt seminariet upplåtna i det gamla riksdagshuset. Den 1 september 1908 flyttade seminariet in i den nya byggnaden.

Seminariets utseende och inredning belysas genom ett flertal planritningar och illustrationer.

Men det är ej blott byggnaderna, som beskrifvas, utan äfven åt undervisningen under olika tider ägnar förf. sin uppmärksamhet.

Sista delen af boken handlar om tillsyningsmän och lärare vid seminariet, och korta biografier öfver dem meddelas. Egendomligt nog har seminariet ej haft mer än två inspektorer sedan 1865.

Att ett arbete af sådan art som det nu anmälda har sitt stora intresse och värde isynnerhet för dem, som verkat och verka vid seminariet eller där fått sin utbildning, är tydligt. Men det är också, såsom titeln angifver, ett »blad ur svenska lärarbildningens historia» och därigenom af betydelse äfven för andra än dem, som direkt haft att göra med Stockholms seminarium.

Anna Sandström. Natur och arbetsliv i svenska bygder. II. Norrland. Stockholm 1910. P. A. Norstedt & Söners förlag. Pris kart. 1 kr. 60 öre.

För två år sedan utkom första delen af Anna Sandströms »Natur och arbetsliv i Svenska bygder», omfattande Göta-land. Med mycket intresse ha vi motsett fortsättningen af hennes skildringar af svenska bygder, och nu ha vi erhållit andra delen eller Norrland.

Innehållet framställes i följande afdelningar: 1. Från Ljusnans område. 2. Norrlands skogar. 3. Indalsälvens dal. 4. Från fjällvärlden i Jämtland. 5. Ångermanälven. 6. På tvärs genom södra Lappland. 7. Kustlandet och skärgården. 8. Fjällfolket. 9. Om landet och lifvet i höga Norden. 10. De lapska fjällen. 11. Hur svenskarna togo Lappland i besittning. 12. Norrlands äldsta och största stad.

Samma åskådlighet och friskhet, som känneteckna första delen, utmärka äfven den nu utgifna delen. Boken är att anbefalla såsom läsning vid sidan af läroboken för att göra beskrifningen fylligare och liffullare. Den lämpar sig för

barn men också för vuxna elever. För de praktiska öfningarna i geografi vid seminarier har boken visat sig göra god nytta.

En öfversiktskarta öfver Norrland är bifogad.

Vi hoppas, att tredje delen eller Svealand sedermera är att förvänta.

Sveriges höjd- och vattenförhållanden. Södra Sverige af E. A. Zetterqvist. P. A. Norstedt & Söners förlag. Pris 1 kr. 50 öre.

Förra delen af Sveriges höjd- och vattenförhållanden, hvilken behandlade Norra Sverige, utkom 1908. Innehållet i den nu utkomna delen, Södra Sverige, är framställt under följande rubriker: I. Sydsvenska sjösänkan: 1. Mälarbäckenet. 2. Nyköpingsåns vattenområde. 3. Sveriges största skärgård. 4. Vänerbäckenet med Göta älf. 5. Bohuslän. 6. Vättern med Motala ström och Göta kanal. II. Sydsvenska höglandet. III. Skånska slätten. IV. Öland. V. Gottland.

Förf. har i denna liksom i föregående del lämnat en ganska god beskrifning öfver naturen i vårt land. Boken lämpar sig mycket väl för att komplettera den mera sammanträngda framställningen i geografiska läroböcker. För öfrigt bör det för hvar och en vara af intresse att närmare lära känna landets terrängförhållanden och vattensystem.

Å sid. 42 står på två ställen (sjön) »Skagen» i stället för Skagern.

Metodik för undervisningen inom folkskolan af G. Westling, seminarierector. Tredje upplagan. Stockholm 1910. P. A. Norstedt & Söners förlag. Pris 1 kr. 30 öre.

Då den andra upplagan af ifrågavarande metodik var utgången, föranstaltade förf. utgifvandet af en ny upplaga. Denna är något utvidgad och mer öfverskådligt framställd än de förra. Särskildt har den vunnit därpå, att en kortfattad historik öfver de särskilda ämnenas behandling tillfogats. Vi ha visserligen läroböcker i särskilda ämnens

metodik, men här äro alla läroämnena upptagna, hvilket är en fördel.

Då författarens metodik förut varit den allmännast använda vid seminarierna, bör den nya, förbättrade upplagan ännu mer blifva till tjänst.

Om skrivning och skrivundervisning. 1. Metodik av *Filip Holmqvist*. Stockholm 1910. Fr. Skoglund's förlag. Pris 1 kr.

Oaktadt många konkurrenser har Filip Holmqvists skrifmetod arbetat sig fram och torde nu vara den allmännast använda. Påhlmans metod drog i början mycken uppmärksamhet till sig, men den var väl mycket invecklad. Holmqvists metod är vida enklare.

Då den förra upplagan af författarens metodik (af år 1890) var utgången, har han nu i en utförligare metodik sökt sammanföra de viktigare momenterna på skrifundervisningens område och gifvit ämnet en mera allsidig belysning.

Arbetet börjar med principer och kritiker. »Min kritik över rådande missförhållanden kan måhända synas en och annan läsare något omild», säger författaren, »men då jag närvid letts uteslutande av ett varmt och hängivet intresse för saken, hoppas jag, att ingen tar anstöt.» I de följande afdelningarna behandlas flera för välskrifningen viktiga frågor, såsom hygien, om kroppens hållning och skrifmateriellen, rak och sned stil (förf. är som bekant vän af lutande stil), undervisningen, några erinringar m. m. — I sitt nya skick är författarens metodik säkerligen både den fullständigaste och mest praktiskt uppställda, som vi äga.

För Småskolan och hemmet. *Ritbok*, utgiven av Kommittén för teckningsundervisningens ordnande i Göteborgs folkskolor. Med teckningar av *Alex. Langlet*. Häft. 1, 2, 3 och 4. Stockholm 1910. Fredrik Skoglund's förlag. Pris 45 öre häftet.

»Redan för länge sedan har man i den moderna teckningsundervisningen börjat frångå de inrutade och prickade ritböckernas principer såsom tröttande och för barnen förslöande. I stället har man sökt leda teckningsundervisningen in på vägar, där barnens själfständiga uppfattningsförmåga kan nå större frihet och således också större utvecklingsmöjligheter. I föreliggande arbete ha också undvikits alla tröttande konstruktioner, liksom också linjernas renhet och prydlighet satts i andra rummet. Form och färg äro här hufvudsak. Tänk på att formen blir den rätta — mindre på linjernas prydlighet.»

Med dessa ord inleder utgifvaren af teckningarna, *Alex. Langlet*, arbetet, och vi instämma till fullo däri. Samma tankar uttalas ock af inspektören vid Göteborgs folkskolor, d:r *Rurik Holm*, i det företal till häftena, som han skrifvit. Där heter det bland annat: »För barnen är behovet att i bild giva uttryck åt sina föreställningar om världen ett naturligt utslag av deras verksamhetsbegär. Och denna teckningslust såväl som den lilla övning och färdighet, som de små själmant kunna förskaffa sig på teckningsområdet, bör skolan från första stund vårda och utveckla. Den ledande synpunkten för skolans arbete måste då vara, att barnets naiva uppfattning och framställningsätt så småningom skrider fram till ett medvetet iakttagande och återgivande av tingen i dess omgivning, och att i samband därmed dess smak och skönhetssinne odlas.»

Ehuru den Stuhlmanska metoden kunde ha sina förtjänster i fråga om att leda eleverna till korrekthet i teckningarna, var den stel och tråkig för barnen. Bilderna i de här utgifna häftena se riktigt treffliga och tilltalande ut och äro genast från början ägnade att väcka de smås intresse. Här ha vi teckningar af enskilda föremål, växter, djur, gossar och flickor, hus, fartyg m. m. Allt ser lätt och roande ut.

Arbetet talar för sig själf, och den lärare eller lärarinna, som begynner använda det, kommer säkerligen ej att ångra

det. — Att grått papper valts för teckningarna, anse vi lämpligt.

Gardell och Björkstrand. Lärobok i fysik för folkskolans öfverbyggnader. I. Värmelära. II. Ljudet och ljuset. Stockholm 1910. P. A. Norstedt & Söners förlag. Pris för häfte 75 öre.

För folkskolans öfverbyggnader behöfvas, åtminstone i vissa ämnen, särskildt utarbetade läroböcker. Ofvan nämnda författare ha sökt tillgodose behofvet beträffande fysik, hvaraf två delar utkommit. Framställningen utgår från iakttagelser och enkla försök för att därigenom väcka lärjungarnes intresse och leda dem till naturlagen. Kursen kommer att omfatta fyra delar, af hvilka de två senare skola behandla magnetismen och elektriciteten samt mekaniken, och kan möjligen synas väl dryg, men författarne yttra härom: »Då i allmänhet tre timmar i veckan eller mer anslagits åt naturkunnigheten i folkskolans öfverbyggnader, ha kurserna kunnat göras tämligen utförliga, hvilket ju ock väl motiveras af den stora betydelse för det praktiska lifvet, som fysiken och kemien äga. I de skolor, där tiden för ämnet är kortare, måste kanske något af det upptagna stoffet uteslutas, hvilket i så fall lämpligast bör ske efter lärarens eget bepröfvande.»

Innehållet belyses medelst illustrationer, och utstyrseln är tilltalande.

Blandade övningsexempel i Hushålls- och Räknelära för den grundläggande undervisningen i huslig ekonomi, grundade på praktiskt-teoretiskt system för matlagning av Anna Smedberg. Stockholm, Aktiebolaget Hiertas bokförlag 1910. Pris 30 öre.

Det har i synnerhet förr ofta anmärkts mot räkneböcker, att de upptaga exempel, som aldrig förekomma inom den värld, där barnen komma att röra sig. I förevarande exemplsamling ha vi en direkt tillämpning på hushållet eller

det område, där de flesta af flickorna i folkskolan framdeles få sin sysselsättning. Förf. har förut utgifvit en lärobok i huslig ekonomi, och det är ianslutning därtill, som hon utarbetat denna samling. Exempelen äro enkla och böra väcka barnens intresse.

Boken har redan blifvit anbefalld af lärare.

Biblioteket Sveriges vår. III. Svenska konstnärer. Carl Larsson. Bruno Liljefors. Georg von Rosen. Christian Eriksson af Einar Rosenberg. Pris 1 kr. IV. Sagor och visor av Jeanna Oterdahl. Teckningar av Brita Ellström. Pris 65 öre.

Två mycket nätta publikationer, af hvilka den förra vill väcka kärlek till konsten och i allmänhet sinne för det vackra i natur, konst eller handverk. Strax i början möter oss en vacker reproduktion af »Fällande vildgäss» af Bruno Liljefors, hvilken sedan efterföljes af flera andra af de här behandlade konstnärernas arbeten.

Om denna bok mest lämpar sig för den något mognare ungdomen, så är den senare, *Sagor och visor*, afsedd för barnen. De få här göra bekantskap med Joakim, den lille urmakaren, Skrättväktarne, När småpysarne gingo till kungs, Glädjens blomster och Djupets barn, jämte mellan dessa sagor instuckna små visor. Båda häften anbefallas till spridning bland de unga och lämpa sig väl till julgäfvor.

Svensk statskunskap för realskolan av Carl Grimberg.

Inom den korta ramen af 24 sidor behandlar författaren här på ett klart och redigt sätt både statsförvaltningen och statsförfattningen, hvarjämte det viktigaste af kommunalförvaltningen meddelas på ett par sidor. Framställningen ansluter sig till författarens lärobok för realskolan. — Boken tillhandahålles dock endast till komplettering af del V af förf:s lärobok för realskolan.

Goodtemplarordens studiehandbok, utgiven av Oscar Olsson, Goodtemplarordens studieledare Tredje omarbetade

upplagan. 1. *Folkbibliotek. Studiecirklar. Föreläsninganstalter.*

Goodtemplarorden utvecklar en liflig verksamhet äfven på studiernas område, hvarom dess studiehandbok bär vittne.

Efter en historik öfver studieverksamhetens utveckling från år 1895 till år 1910 gör förf. en framställning af studiecirklar jämte stadgar och anvisningar. Tvenne litteraturlistor bifogas. Därefter följer den enligt vår mening intressantaste delen af boken, om logebibliotek och vandringsbibliotek. Hvad som rör de förra, är meddeladt af bibliotekarien vid Stockholms Arbetarebibliotek, Fredr. Nilsson. Här redogöres för Browne's kortsystem, som användes vid engelska och amerikanska bibliotek och äfven hos oss vunnit erkännande såsom det mest praktiska. Utgifvaren lämnar vidare anvisningar för vandrings- och specialbibliotek (med bokförteckningar).

I den följande afdelningen talas om flyttande folkhögskolekurser, hvarefter råd och anvisningar för föreläsninganstalter, författade af lektor J. Bergman, meddelas.

Det är ej någon lätt sak att göra upp förteckningar på böcker, som äro lämpliga för en större allmänhet. Bland de här upptagna finns nog en och annan, som för att ej verka skadligt fordrar mera mognad och underbyggnad, än man kan förutsätta hos den läsekrets, för hvilken boklistorna närmast äro afsedda; så t. ex. Hæckel, *Naturlig skapelsehistoria*.

Vi ha nyligen haft tillfälle att se en annan bokförteckning, nämligen den, som förekommer i n:r 8—9 af tidskriften »Från arbetsfältet». Det har sitt intresse att jämföra dem med hvarandra.

Läsning för svenska folket. Häft. 2 och 3. Stockholm 1910. P. A. Norstedt & Söners förlag. Pris för häfte 30 öre.

Dessa häften innehålla följande artiklar: Martin Luthers ungdom af B. O. Aurelius; Om orkideérna af J. A. O. Skårman; Benjamin Franklin; Tre österländska drottningar af Elise Söderlund; Bilder ur Sveriges forntid III af Emil

Svensén; Bakterierna och deras betydelse för människan af Ejnar Malmberg; Något om bräntorf af T. O.; Tankar om alderdomen; Ett 40-årsminne af Olof Söderqvist.

Dessutom följer med tredje häftet sakregister till Läsning för folket 1890—1898 samt till Läsning för svenska folket 1899—1909.

Från arbetsfältet. Tidskrift utgifven af Svenska Sällskapet för Nykterhet och Folkuppfostran genom *Oscar Mannström*, sällskapets sekreterare.

Häftena 4—7 innehålla: Ett ungdomsförbund af Oscar Mannström; Om absintförbudet i Schweiz af F. Schulthess; Om folkbildningsarbetet vid armén af Ch. Svanborg; Berättelse om Sällskapets verksamhet maj 1909—maj 1910; Två monument (Peter Wieselgren och Anders Fryxell); Förbudsomröstningen; När och fjärran; Litteratur; Insänd litteratur; Ölförbrukningen i München; Om kaffe.

Häft 8—9 innehålla *Boktitlar ur Svenska bokhandels års-katalog 1909*, urval till folkbibliotekens tjänst ombesörjdt af Svenska sällskapet för nykterhet och folkuppfostran.

P. A. Norstedt & Söners specialkatalog n:r 6. *Läroböcker och undervisningsmaterieell* för allmänna läroverk, flickskolor, seminarier och tekniska undervisningsanstalter. Utg. april 1910.

Aktiebolaget P. A. Norstedt & Söner. Förlagskatalog n:r 3 1904—1910. Stockholm 1910.

Utgör en fullständig och synnerligen instruktiv katalog öfver firmans publikationer under de nämnda åren.

Föreningen. Tidskrift för Sveriges allmänna folkskol-lärareförening utgiven av Centralstyrelsen. Första häftet: Årsmeddelanden; Andra häftet: Föreningsväsendet; Tredje häftet: Småskolekårens rättsliga och ekonomiska ställning. En upplysningsskrift till småskolekårens tjänst utgiven av Centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskollärareförening.

Berättelse om Malmö stads folkskoleväsen under år 1909 af stadens folkskoleinspektör.

I stadens folk- och småskolor undervisades 9,078 till distriktet hörande barn. Lärarepersonalen utgjordes vid årets slut af 60 lärare, 61 lärarinnor i folkskolan samt 114 småskolelärarinnor eller tillsammans 276. Vidare voro vid skolan anställda 1 gymnastikinstruktör, 1 teckningslärarinna, 5 slöjdlärarinnor och 3 skolköksföreståndarinnor.

Under året har ett nytt skolhus, Johannes folkskola, blifvit färdigt och invigdt. Hela kostnaden härför har uppgått till 801,065 kr. Beskrifningen öfver byggnadernas lokaler åtföljes af planer och illustrationer. Bland dessa drager skolbadet, som är inrättadt efter delvis nya principer, särskildt uppmärksamheten till sig. 24 st. runda badkar af emaljeradt gjutjärn äro monterade å 3 st. 600 mm. höga betongplintar, löpande parallellt med hvarandra i rummets tvärriktning och skilda genom breda gångar. Hvarje kar är försedt med en mindre, ganska kraftig dusch. Det hela regleras från en plats i rummet. Påfyllning, uttappning, utspolning och duschning ske därför samtidigt för alla kar, och kunna 24 bad serveras samtidigt på en tid af 20 till 30 minuter. Bredvid badhallen finns ett mindre varmluftsrum med duschinrättning.

Alla lokaler äro försedda med elektrisk belysning.

Malmö förening för skollovskolonier. Styrelsens berättelse för år 1909.

Under året ha 22 kolonier med 471 barn utsändts. Antalet barn i de olika kolonierna har växlat mellan 18 och 22. Samtliga utgifterna ha uppgått till 14,501 kr. 66 öre och i medeltal för dag och barn till 93,3 öre.

Berättelse om Folkskoleväsendet i Linköping under år 1909, utgiven av *Alfr. Fridén*, stadens folkskoleinspektör. X årgången.

Lärarepersonalens antal utgjorde vid årets slut: ord. folkskollärare 12, ord. folkskollärarinnor 12, extra ord. folk-

skollärare 2, extra ord. folkskollärarinnor 4, småskollärarinnor 19, slöjdlärarinnor 5, lärarinnor i huslig ekonomi 2, summa 56.

Antalet skolpliktiga barn utgjorde vid årets slut 2,398. Af dessa undervisades 1,686 i stadens folkskolor och småskolor.

De olika religiösa idéerna. A. *Odödlighetsidéens uppkomst och utveckling samt lifvet efter detta* af O. E. Lindberg, professor vid Göteborgs högskola. Stockholm 1910. A.-B. Svenska Nykterhetsförlaget. Pris 3 kr.

Ett intressant och omfattande arbete, som berör en af mänsklighetens högsta filosofiska och religiösa frågor, och till hvilket vi senare skola återkomma.

Muzeum. Kwiecién och Maj 1910. Tidskrift för de polska skolorna i Galizien, utgifven i Lemberg.

Muzeum. Wrzesién 1910.

Den Danske Realskole. Nr 4, 5, 6, 7 och 8.

Bog og Naal. April, Maj, Juni, Juli—Augusti.

Pedagogisk Tidskrifts aprilhäfte innehåller följande:

O. A. Danielsson, Några ord om den klassiska filologiens nuvarande ställning vid våra universitet; Johansson, August, Några tankar om objektivitet i kristendomsundervisningen; Tholl, Edvin, Den ped. betydelsen af ljusets psykiska verkan; Vsbg, Anmälan af Emil Fagerlund och Nils Rönnholm: Geografisk skolatlas; Gn, E., Anmälan af Magnus af Malmborg och Gustaf Norén: Fyrställiga logaritm-tabeller; Gn, E., Anmälan af J. S. Hedström och C. Rendahl: Räknetabeller för läroverken; E—m, J., Anmälan af Arthur Johansson: Perspektivlära. Den direkta metoden; Kortare meddelanden; Kungl. beslut; Kungl. Öfverstyrelsen för rikets allm. läroverk; Personalnotiser; Ur utländska tidskrifter; Till redaktionen insänd litteratur.

Pedagogisk Tidskrifts majhäfte innehåller följande:

Göransson, Edvard, Om ett samtidigt införande af begreppen integral och derivata; Nordwall, J. F., Botaniken i realskolan; Bokelund, A., Bör läroverksstadgans § 133 (om det lärare åliggande antal undervisningstimmar) i något afseende ändras?; Nft, Anmälan af Otto Ernst: Asmus Sempers Jugendland; Nft, Anmälan af O. Raab: Tyska språk- och stilöfningar; Nft, Anmälan af Hugo Hultenberg: Premier livre de lecture française; Malmberg, Jonsson Ivar, Genmäle till herr adjunkt de Brun; Uppgifter till de skriftliga profven för studentexamen vårterminen 1910; Kungliga beslut; Personalnotiser; Till redaktionen insänd litteratur.

Pedagogisk Tidskrifts junihäfte innehåller:

Johansson, August, Kristendomsundervisningen inför ortodoxiens upplösning; Palmgren, C., Praktiskt språkstudium på utländsk botten; Bäck, Herman, Vårt undervisningsväsen från demokratisk synpunkt; Wiman, A., Berichte über den mathematischen Unterricht in Schweden veranlasst durch die internationale mathematische Unterrichtskommission; J—N, Aug., Anmälan af Joh. Lindblom: Gamla testamentets skrifter; B—w, O., Anmälan af Olfert Ricard och Hans Nielsen: Tag och läs; Wallmo, Rob., Anmälan af Daniel Elfstrand: Metodiska övningar till Engelsk Elementarbok; Gn, E., Anmälan av John Agren: Om funktioner och deras derivator. Gn, E., Anmälan av Fridtjuf Berg och Hjalmar Berg: Enkla öfningar i grafisk framställning; Uppgifter till de skriftliga profven för mogenhetsexamen vårterminen 1910, Uppgifter till de skriftliga profven för realskoleexamen vårterminen 1910. Kortare meddelanden; Kungliga beslut; Personalnotiser; Ur utländska tidskrifter; Till redaktionen insänd litteratur.

Pedagogisk Tidskrifts julihäfte innehåller:

Fevrell, Walter, Berlitzmetoden; Hallgren, E., Göransson, E., Berichte über den mathematischen Unterricht in Schweden veranlasst durch die internationale mathematische Unter-

richtskommission; J—n, Aug., Anmälan av Herner, Biblisk läsebok; Samuelsson, J., Anmälan av Hallström, Anthologia Latina; Kortare meddelanden; Kungliga beslut; Personalnotiser; Inkommen litteratur.

Pedagogisk Tidskrifts augustihäfte innehåller:

Back, Herman, Ett och annat om språkundervisningen i realskolan; Koch, H. von, Gallander, O., Berichte und Mitteilungen veranlasst durch die Schwedische Abteilung der Internationalen mathematischen Unterrichtskommission; Söderblom, A., Meddelande från svenska avdelningen av internationella kommissionen för matematisk undervisning; J—n, Aug., Anmälan av Sjöblom, Sven, Bibelhandbok för realskolan, J—n, Aug., Anmälan av Berggren, F. A., Den kristna tros- och sedeläran; G—n, E., Anmälan av Vifell, A. Th., Grundlinjer; Ljungkvist, F. G., Genmäle till Karl Pira; Pira, Karl, Genmäle till F. G. Ljungkvist. Kungliga Beslut; K. överstyrelsen för rikets allm. läroverk; Personalnotiser.

Pedagogisk Tidskrifts septemberhäfte innehåller:

Ekvall, Nils, De biträdande teckningslärares ställning vid de högre läroverken; Rönström, Anna, Josephson, Olof, Berichte und Mitteilungen veranlasst durch die Schwedische Abteilung der Internationalen mathematischen Unterrichtskommission; J—n, Aug., Anmälan av Bergström, C. A., Den kristna tros- och sedeläran; J—n, Aug., Anmälan av Liedgren, E., Den svenska psalmboken; Edström, E., Anmälan av Synge, M. B., Great Deeds in English History; Höjer, Nils, Anmälan av Hildebrand, Emil, Sveriges Historia intill tjugonde seklet; Pira, Karl, Anmälan av Almquist, S., Själslivet; de Brun, Frans, Svar å Genmäle; Kungliga beslut; Personalnotiser.

Redogörelser för seminarier.

Statens folkskoleseminarium i Stockholm. Berättelse om dess verksamhet läsåret 1909—1910 av *Fredrik Lundgren*, rektor.

Berättelse om verksamheten vid folkskoleseminariet i Kalmar under läsåren 1908—1909 samt 1909—1910 av Joh. Wickbom, seminariets rektor.

Redogörelse för verksamheten vid folkskollärareseminariet i Linköping läsåren 1908—1909 och 1909—1910 av Gottfr. Westling, seminariets rektor.

Folkskoleseminarium i Hernösand. Redogörelse för verksamheten under läsåren 1908—1909 och 1909—1910 av G. W. Bucht, seminariets rektor. Redogörelsen inledes med en, i anledning af H. M:t Konungens besök vid seminariet den 30 augusti 1908, af adjunkten G. Sandahl författad och af en elev i 4:e kl. uppläst dikt »Till Konungen».

Redogörelse för verksamheten vid Folkskoleseminariet i Luleå läsåren 1908—1910.

Folkskoleseminariet i Strängnäs. Redogörelse för läsåren 1908—1910.

Folkskollärarseminariet i Växjö. Årsredogörelse under läsåren 1908—1909 och 1909—1910 av C. O. Arcadius, seminariets rektor. Redogörelsen åtföljes af en historik och en beskrifning öfver den präktiga och ändamålsenligt inredda nya seminariebyggnaden. Planritningar öfver de olika våningarna äro dessutom bifogade.

Kataloger från seminarier:

Från Kalmar. Elevernas antal 102, barnens i öfningskolan 75.

Från Landskrona. Elevernas antal 114, barnens i öfningskolan 78.

Från Hernösand. Elevernas antal 100, barnens i öfningskolan 76

Från Luleå. Elevernas antal 89, barnens i öfningskolan 49.

Från Växjö. Elevernas antal 143, barnens i öfningskolan 79.

Från Linköping. Elevernas antal 103, barnens i öfningskolan 52.

19.

Något om fortsättningsskolan. (Forts.)

Hvad här ofvan blifvit yttradt om fortbildningsskolan är, enligt vårt förmenande, mycket tänkvärdt och åtskilligt äfven mycket behjärtansvärdt. Utrymmet förbjuder oss att nu framlägga våra tankar om hela den fortsatta undervisningens ordnande; vi vilja därför nu yttra oss endast om ett par punkter och detta i all korthet.

Den första punkten rör undervisningstiden. Innan vi gifva oss in på den frågan, anhålla vi om att få fästa uppmärksamheten därpå, att hvad vi komma att säga rör förhållandena på landsbygden. Enligt nu rådande förhållanden blir barnet skolpliktigt det år, det fyller sju år, och har sålunda i vanliga fall genomgått den egentliga folkskolan det år, då det fyller tretton år. Helt visst är det af vikt både från undervisningens och uppfostrans synpunkt, att barnet får tillfälle att ännu en tid under skicklig och omsorgsfull ledning fortsätta sitt skolarbete. Men, då det från flera synpunkter vore olämpligt att, såsom förhållandena i vårt land för närvarande äro, kräfvat, att de unga skulle besöka fortsättningsskolan, sedan de lämnat den egentliga folkskolan, under hela två läsår, synes det oss dock, som om man kunde med allt skäl uppställa den fordran, att alla barn, gossar och flickor, skola besöka fortsättningsskola under minst 180 timmar årligen under två år. Ett skoldistrikt

skulle dock hafva rätt att utsträcka undervisningen i fortsättningsskolan till tre år, men då borde det stå barnen fritt att deltaga i skolans arbete under tredje året eller icke. Den årliga lästiden borde äfven under tredje året omfatta 180 timmar. Skulle man därigenom vinna ett större antal lärjungar, kunde möjligtvis lästiden under tredje året inskränkas till 120 timmar.

Den andra punkten, om hvilken vi vilja något yttra oss, rör frågan, om fortsättningsskolan bör vara obligatorisk eller icke. Flera gånger hafva vi haft anledning att söka svar på detta spörsmål och då alltid kommit till det resultatet, att i vårt land tiden ännu icke vore mogen för en lagstiftning, som ålade hvarje barn att från det trettonde till det femtonde året besöka den i vederbörande skoldistrikt anordnade fortsättningsskola, och som sålunda förpliktade hvarje skoldistrikt att inrätta och uppehålla en tvåårig fortsättningsskola. Vi sakna anledning att gå ifrån denna mening, men vi hoppas, att, om fortsättningsskolan blir klokt anordnad, den tiden skall med stora steg närma sig, då man går majoritetens önsknings till mötes genom att ålägga de särskilda skoldistrikten att anordna fortsättningsskola och alla barnen att besöka denna. Dock bör tvånget att besöka fortsättningsskolan ej vara större än skyldigheten att deltaga i den egentliga folkskolans arbeten. Äfven till besökande af fortsättningsskolan pliktiga barn, för hvilka föräldrar och målsmän vilja bereda tillfälle till undervisning i hemmen eller till ordnad arbete äfven under den tid, då fortsättningsskolan är i gång, må af skolrådet befrias från skolgång, dock endast under det förbehåll, att föräldrar eller målsmän anses vara i stånd att taga sorgfällig vård om barnens uppfostran. Det synes så mycket viktigare, att ett sådant medgifvande gifves föräldrarna, som det torde ej komma att höra till sällsyntheterna, att fortsättningsskolan förestås af en lärare, som enligt föräldrarnas mening ej har ett godt inflytande på deras barn.

2.

I konungariket Sachsen utkom år 1873 en lag, som föreskref, att alla gossar från 14 till 17 år skulle vara skyldiga att åtminstone två timmar i veckan begagna sig af skolor för fortsatt undervisning, såvida de icke kunde visa sig annorstädes erhålla en bildning, som motsvarade den, som ifrågavarande skolor afsågo att bibringa. Beträffande flickorna fingo kommunerna rätt att afgöra, huruvida de skulle besöka fortsättningsskola eller icke. I förra fallet skulle dock deras skolpliktighet icke utsträckas utöfver två år.

Två år därefter öppnades de anbefallda skolorna. Snart uppstod dock ett vidt utbredt missnöje med dem, och röster hördes, som gjorde anspråk på att den nya lagen skulle återtagas eller åtminstone ändras. Arbetsgifvare ansågo arbetet lida af att de unga arbetarna skulle vissa dagar lämna arbetet t. ex. i fabriken eller på verkstaden för att besöka skolan. Lärarna i skolorna voro missnöjda, enär undervisningen ej visade så godt resultat, som man hoppats. Anledningar härtill voro, enligt deras förmenande, dels att lärjungarna, som intogos i fortsättningsskolorna, voro så ojämma, dels att undervisningstiden var så olämplig. Den var nämligen förlagd till aftnarna. Men barnen, som då kommo till skolan efter ett tröttande dagsarbete, saknade den spänstighet i själskrafterna, som är af nöden för att kunna göra sig undervisningen till godo.

Men någon förändring af lagen vidtogs ej. Man höll fast vid den grundsatsen, att undervisningen borde vara obligatorisk. I annat fall skulle just de folklager, som bäst behöfde påverkas af uppfostran och undervisning, undragas sig skolornas inflytande. Man kunde hoppas på en allmän lyftning i kulturen och det nationella lifvet endast därigenom, att skolorna i fråga fortfarande voro obligatoriska.

Först satte man som uppgift för fortsättningsskolan att befästa och utvidga de kunskaper, som inhämtats i folk-

skolan. Men snart visade sig benägenhet att vidga uppgiften än åt ett håll, än åt ett annat. För att åstadkomma enhet och reda i skolornas arbete lät regeringen utarbeta en normalplan, hvilken befalldes till efterlefnad år 1881.

Enligt denna fingo fortsättningsskolorna en mera praktisk prägel än tillföre. Den meningen hade nämligen blifvit alltmera spridd, att fortsättningsskolan borde förmedla sådana insikter och färdigheter, som mer omedelbart kunde blifva till gagn i den stora mängdens lefnadsförhållanden. Härtill bidrog väsentligen den omständigheten, att största delen af de unga, som inskrefvos uti ifrågavarande skolor, redan hade bestämt sig för ett visst lefnadskall, hvilket förde med sig, att deras idéer »rörde sig omkring detta som sitt naturliga centrum». Af erfarenheten hade man inhämtat, att de unga hade större intresse för sådan kunskap, som stod i samband med det valda yrket, än med sådan, som därmed ej stod i någon direkt förbindelse. En annan iakttagelse hade man ock gjort. Den var, att de ungas intresse väsentligen höjdes, då vid undervisningen för dem framställdes något, som var nytt med hänsyn både till innehåll och form. Alltså borde den fortsatta undervisningen riktas på sådant, hvars värde för lifvet påtagligen föll i lärjungarnas ögon. De, som ifrå för en sådan anordning af den fortsatta undervisningen, vilja ej, att den teoretiska allmänbildningen skall sättas å sido, men de önska, att den måtte meddelas på sådant sätt, att det, som därvid meddelas, kan blifva användbart för lifvet. Slutligen hålla de före, att alla landets fortsättningsskolor ej böra vara stöpta i en form.

För att undervisningen måtte blifva så fruktbärande som möjligt, inskränkte man så mycket ske kunde läroämnenas antal och begränsade framställningen till det väsentligaste. Vidare koncentrerade man undervisningen så mycket som möjligt kring ett ämne, och det ämne, man satte i centrum för undervisningen, var modersmålet. Genom skriföf-

ningar och läsning af lämplig läsebok meddelades, hvad man vill bibringa barnen i öfriga läroämnena.

I sådana fortsättningsskolor, där man satte till hufvudsaklig uppgift att sörja för lärjungarnas allmänna utveckling, sökte man vid läsöfningarna vidga deras kunskap i realia, huslig ekonomi, sådana punkter i lagar och författningar, som kunde anses äga större betydelse för lärjungarnas kommande lif, m. m. Dessutom fingo de öfva sig i lösning af praktiska räkneuppgifter. I de skolor åter, där man mera betonade yrkesintressena, upptogos på läroplanen utom modersmål och räkning äfven teckning, bokföring, växellära, ekonomi och ett visst mått lagkunskap. I fortsättningsskolorna på landsbygden meddelades undervisning i modersmål, räkning samt sådana realia, som ansågos vara af betydelse för jordbruket och dess binärningar.

Med hänsyn till den dagliga undervisningstiden i fortsättningsskolan har man gjort åtskilliga försök för att så mycket som möjligt komma ifrån den olämpliga undervisningen på aftnarna. Man har förlagt en del af undervisningen till söndagarna, men därvid stött för hufvudet alla dem, som nitälska för söndagens helgd; man har ock anordnat undervisning i fortsättningsskolorna på förmiddagen. Där sådant kunnat ske, har undervisningen medfört bättre resultat, än då den anordnats på aftnarna.

3.

Det är ännu en öppen fråga, huruvida fortsättningsskolan bör meddela allmän bildning eller fackbildning.

Kungl. kungörelsen den 11 sept. 1877 ang. anslag för lärars aflöning vid fortsättningsskolor besvarar frågan genom följande bestämmelse: »Undervisning skall i hvarje fall meddelas i kristendomskunskap, hufvudsakligast inhämtad genom bibelläsning, modersmålet, företrädesvis med öfning att skriftligen begagna detsamma, räknekonst och geometri, med afseende på den praktiska tillämpningen däraf, och teckning samt vidare, såvidt möjligt, i fäderneslandets historia och i

naturkunnighet, hvarvid i skolor på landet förnämligast de delar af naturläran böra förekomma, som hafva betydelse för jordbruket.

Normalplanen, som godkändes af Kungl. Maj:t den 7 december 1900, sökte göra undervisningen så praktisk som möjligt under dåvarande förhållanden. Den föreskrifver t. ex. rörande skriföfningarna, att därvid skall förekomma uppsatsskrifning, hufvudsakligen i form af bref, samt affattande af vanligast förekommande affärsskrifvelser; beträffande läsöfningarna, att vid dem barnen skola öfvas att redogöra för innehållet med hufvudsaklig vikt vid en mera sammanhängande framställning däraf; angående räkning, att lärjungarna skola öfvas att på blandade praktiska uppgifter tillämpa de fyra räknesätten i hela tal och bråk; vidkommande naturkunnighet, att undervisningen däri skall företrädesvis omfatta de delar af naturläran, som hafva betydelse för hvarje orts viktigaste näringar, eller hälsolära.

Så väl folkskolestadga som normalplan synas hafva insett, att de unga, som genomgå fortsättningsskola, böra där få behofvet af både allmänbildning och fackbildning tillgodosedt.

Att de unga behöfva fackbildning torde ej möta någon motsägelse. I vår tid, då kampen för tillvaron är så liflig, står det klart snart sagdt för enhvar, att den slår sig bäst fram, som fått en plats, som passar för hans anlag, och därtill har goda fackinsikter. Men det är i ungdomen man skall bestämma sig för ett visst yrke och förskaffa sig de insikter, som äro erforderliga för att rätt kunna sköta det. Huru viktigt är det icke därför, att det finns anstalter, där man kan inhämta sådana insikter och färdigheter, som blifva till gagn just vid arbetet i det yrke, man valt. Man medger i allmänhet beredvilligt, att hvad nu blifvit sagdt är sant, då det gäller t. ex. handverk; men man är icke lika färdig att instämma däruti, då fråga är om jordbrukaren. »Man anser», säger en författare, »jordens och ladugårdens skötsel som en sysselsättning, men det är ett yrke likaväl som ur-

makarens eller skräddarens.» Man är jämväl benägen att tro, att kvinnan ej behöfver någon kunskap för att sköta ett hem. Men det förhåller sig så, att både mannen, som skall sköta jorden, och kvinnan, som skall förestå ett hem, behöfva kunskaper för att kunna utföra en dugande lifsgärning. De, som blifva efter, få svårt att kunna bestå i den ofta hårda kampen för tillvaron, och ej sällan torde det hända, att de efterblifna duka under. »Vi», säger samme författare, som vi här ofvan anför, »vilja ännu hålla kvar en del af de unga vid landsbygden och landtbruket; men de se ofta med missmod på landtmannens gärning. Gif dem kunskap i yrket, och de skola med större mod och större framgång ägna sig däråt. En mängd fackskolor finnes, och de unga synas hafva mycken dragning dit. Det hvilar därför stort ansvar på dessa skolor att målmedvetet söka fylla de kraf, som ställas på dem.»

Men mannen är icke endast yrkesidkare, och kvinnan är ej endast husmor, om hon har fått den henne i första hand tillkommande platsen att förestå eget hus. Både man och kvinna äro jämväl medborgare, äfven om de ännu icke äro såsom sådana fullt jämnställda. Såsom medborgare hafva de äfven plikter, viktiga plikter, och det kräfves allt mer och mer insikt för att kunna tillbörligt fylla dem. Vår tid är demokratisk. Utvecklingen går i den riktningen, att alla skola få rätt att deltaga i afgörandet af allmänna angelägenheter. »Men», säger Torsten Rudenschöld, »demokratien blir omstörtande, om ej sinne för allmänt väl väckes.» Men för att ett sådant sinne skall kunna väckas hos vårt folk, måste man så anordna, att de unga få inhämta samhällskunskap samt att hos dem implantas känsla af ansvar. Man måste bibringa dem insikt om huru det samhälle, hvori de äro medborgare, uppkommit och huru det utvecklats; man måste lära dem inse, hvilken betydelse det har att lefva i ett ordnad, lagbundet samhälle, och man måste allvarligt framhålla för dem, hvilka fordringar samhället har rätt att ställa på den enskilde medborgaren och å andra sidan hvilka kraf

den enskilde medborgaren tillbörligt kan ställa på samhället. Man måste ock ställa fram för de ungas ögon historiens lärdomar om hvad som varit till gagn eller skada för samhällets sunda utveckling. »Lefver», säger H. Odhner, »folkets flertal utan historisk kunskap och detta flertal har makten, kan hela samhällslifvet ledas in på orätt väg och den sunda utvecklingen äfventyras. Medborgaren i ett fritt land får ej stå helt oförstående inför kulturutvecklingen på något område, hvarken det andliga eller det materiella. Genom ökad kunskap om det samhälle, i hvilket man bor, väckes och stärkes äfven ansvars känslan.» Genom dylika studier utvecklas också själskrafterna, och dessas utveckling medför en större förmåga att reda sig i det yrke, åt hvilket man ägnat sig.

Mången finnes kanske, som går in på, att mannen behöfver både allmänbildning och fackbildning, men som anser, att den medborgerliga utbildningen är onödig för kvinnan. Det är nog, om hon får lära sig matlagning, sömnad, väfnad, ladugårdsskötsel m. m., med ett ord, om hon utbildas till en dugande husmor. Vi medgifva, att det är af synnerligen stor vikt, att våra unga kvinnor få öfning i husliga sysslor, utbildas till dugande husmödrar. Men det får ej stanna därvid. Äfven kvinnan bör få en medborgerlig uppfostran. Hon skall ju fostra det unga släktet, och äfven hon är medlem af samhället. Hon har sålunda viktiga plikter att fylla just med hänsyn till samhället. Men hur skall hon kunna göra det, om hon visserligen är kunnig i husliga gärningar men okunnig om allt hvad till samhället hör. Och hur skall hon kunna vara mannen till hjälp och sällskap, om hon är okunnig om sådant, som hör till samhällslifvet, om hon står intresselös och oförstående inför sådant, som rör sig i tiden. Hvilken annan betydelse skulle ej hennes arbete i hemmet få, om hon utförde det under känsla af att hon arbetar icke endast för sitt och de sinas bästa, utan att hennes arbete har vidsträcktare verkningar; att hennes arbete är ett arbete, som i sin mån blir till gagn eller skada för hela folket. Hvilket större intresse skulle ej husmoderns

arbete inom hemmet härigenom vinna? Och huru allvarigare skall ej husmodern känna sitt ansvar! Slutligen torde den tid snart vara inne, då kvinnan i samhälleligt hänseende blir alldeles jämnställd med mannen. Allt talar sålunda för att kvinnan skall under uppväxttiden få samma utbildning för att kunna uppfylla sina medborgerliga plikter så som mannen.

Af hvad här ofvan blifvit sagdt torde framgå, att folkbildningsanstalter, anordnade för fortsatt undervisning af dem, som genomgått folkskolan, böra bibringa både allmänbildning och fackbildning.

Carl K—n.

Några anteckningar om skolväsendet under Karl XI:s tid.

Få af våra svenska konungar har det varit förunnadt att under en jämförelsevis kort regeringstid lyckas genomföra så många, särskildt inre storverk som Karl den elfte. Icke nog med att han under ett långvarigt och förödande krig lyckades bevara de nyeröfrade landskapen i rikets södra delar såväl som ock besittningarna på andra sidan Östersjön, utan han fick äfven tid att ordna och grundlägga det inre styrelsesättet, så att detta långa tider framåt kunde äga bestånd utan att rubbas. Beträffande det högre och lägre skolväsendet sörjde han äfven för det på ett förträffligt sätt. I Lund inrättades ett nytt universitet, hvilket allt fortfarande äger bestånd som en värdig medtäflare till det, som ända sedan 1400-talet förefunnits i Uppsala. Tillhörande en tid, då den vetenskapliga forskningen, särskildt den historiska, stod på en hög ståndpunkt, sörjde han dock icke allenast för den högre bildningen, utan han ville äfven, att små stänk af denna skulle komma folkets barn till godo. I ett bref till prästerskapet tillhåller han det att »ofta förmana föräldrarna, att de icke låta sina barn i lättja, själfsväld och fåfänga förnöta sina ungdomsår, fäderneslandet till skada och vanheder, sig själfva till timligt och ofta evigt fördärf, samt tillse att de först lära sina kristendomsstycken och sedan i bokliga konster vidare låta dem fortfara, som därtill synas bekväma». Däremot ansåg han, att »de, som icke

större lust hafva till studier och icke heller därtill synnerligen fallna finnas, böra tillhållas och förmanas, eftersom Gud hafver gifvit hvarjom och enom hug och ämne, antingen till krigstjänster, köpenskap, åkerbruk, handverk eller andra lofliga handteringar».

Beträffande gymnasierna och andra skolor stadgades, att biskoparna skulle noga tillse att till lektorer och rektorer endast utsågos sådana personer, som därtill voro särskildt dugliga och helst voro födda i det stift, där de lärareplats skulle bekläda. At biskopen öfverläts att ordna denna sak. Den, som ville bli lektor i filosofi eller teologi, hade att uppvisa betyg på att han besökt universitet och där disputerat.

Rektorn skulle på ett mera högtidligt sätt installeras i närvaro af åtskilliga personer af förnämre art, hvarvid han hade att sin ed aflägga. Beträffande sådana personer, särskildt af adlig börd, som önskade hålla egen lärare att uppföstra deras barn i hemmet, hade dessa att anmäla detta för gymnasiet i närmaste stad, som hade att ombesörja någon i bokliga kunskaper väl förfaren lärare. Socknegång skulle endast tillåtas sådana barn, som voro i fattiga omständigheter, men som det oaktadt föreföllo vara goda och dugliga ämnen, värda att tillvaratagas och hjälpas fram. Ingen fick från gymnasiet eller trivialskolan sändas till akademien med mindre än att han vore noggrant examinerad i kunskapsväg och ägde tillräckliga meriter härför.

Till »skolemästare» fick man endast antaga sådana personer, som voro gudfruktiga, lärda och flitiga. De skulle icke vara »vrånga, bittra eller högfärdiga, banna sina underhafvande disciplar eller önska dem ondt eller hårdt samt med hugg och slag handtera dem, utan aga och näpsa de otidiga och försumliga så fogliga, att de kunna bättra sig.»

Såväl morgon som afton skulle bön hållas i skolan på svenska. Klockan 10 f. m. skulle dessutom ett kapitel af Salomos ordspråk eller Davids psalmer läsas samt därefter en vers afsjungas. Hvarje söndag skulle disciplarna besöka

kyrkan samt efter gudstjänstens slut göra reda för hvad de hört och lärt.

Mycken utlanläsning fick man icke bruka i de lägre klasserna, utan först efter det ynglingarna vuxit till skulle man använda sådan. Rektorn hade att sörja för att icke de öfriga lärarna genom resor eller på annat sätt försummade skolorna, utan att de vinnlade sig om skolan på det sätt de kunde. Den lärare, som efter erhållen förmaning och varning icke bättrade sig, skulle utan vidare från skolan skiljas. Vidare skulle lärare och rektor sörja för att sådana barn, som visade sig försumliga och med föga utsikter att kunna slå sig fram i kunskapsväg, blefvo skilda från skolan, så att de kunde företaga sig någonting godt och nyttigt.

Skolan skulle börja hvarje morgon klockan sex och avslutas först klockan fem om aftonen, alltså en ganska rundligt tilltagen tid emot hvad som för närvarande är förhållandet. Hvarje dag under tiden klockan 12—1 skulle idkas musik. Hvarje onsdag skulle på förmiddagen öfningar ske i latin, så att man lärde sig tala detta språk. Alla lördagar skulle en mindre examen förrättas, hvarvid lärarna skulle förhöra lärjungarna i det, som de under den gångna veckan inhämtat. Äfvenledes vid de tider — om vintern från Thomas dag till Kyndelsmässan och om sommaren från sjätte söndagen trinitatis till tolfte dominica — då lof var, skulle jämväl examen äga rum.

Skolorna voro under den tiden i allmänhet indelade i fem klasser, och voro läroämnena i de olika af dessa följande:

I första klassen skulle sålunda först läras svenska och latin samt att skrifva en ren, vacker och läslig skrift. Vidare skulle de lära Luthers lilla katekes och några af Davids psalmer samt Donatus tillika med vocabula utaf *Nomenclator Hadriani Junii* eller *Orbis Pictus*.

I andra klassen skulle barnen först lära sig förklaringsgarna till katekesen, därjämte korta bibelspråk, samt augsburgska bekännelsen på svenska, vidare skulle man lära sig *Regulas grammaticae* och *Syntaxis generalis* af *Grammatica*

Tideri samt explicera några af Aesopi fabler med moraliska slutledningar. Vidare skulle man läsa *minora colloquia Stephanii* och vänjas vid att vertera små sentenser på svenska samt göra korta *Themata latina* och därigenom föra sig *regulas* och *vocabula* dess bättre till minnes och bruk.

I tredje klassen skulle man lära *Definitiones Articulorum Fidei* utaf *Compendio Haffenrefferi* och de förnämsta *Dicta Scripturae* på latin. Vidare skulle man studera grammatikan flitigt samt explicera *Dialogus Castellionis* eller *Colloquia Helvici*, *Erasmus de Civilitate morum*, *volumen primum Epistolarum Ciceronis*, *Collectore M. Junio*, samt *Disticha Catonis*.

I fjärde klassen skulle man läsa de lättaste *Articuli Fidei* af *Haffenrefferi Compendium*, *Grammatica Graeca Gezelii*, *repeteras Grammatica Latina*, expliceras *Ludovici Vivis introductio ad Sapientiam*, *Nemesii aliorumque sententiae graecae*, *Cornelius Nepos* samt några af *Ovidii Libri Tristium*, hvarjämte skulle proponeras af *Aritmetica Quatuor Species*.

I femte klassen funnos tvenne cirklar. I den nedersta af dessa skulle läsas: *Compendium Haffenrefferi*, *Elementa Rhetorica Vossii*, *Definitiones et Canones Generales in Logica* utaf *Encyclopedia Gezelii* eller *Logica Contracta Aurivillii*. Dessutom kontinueras *Grammatica Graeca* samt expliceras af *Conrector* några af Ciceros böcker samt läsas något stycke af *Nya testamentet* på grekiska. I den öfre cirkeln skulle rektor läsa *Justinus* samt några comedier af *Terentius Edit. Paris.* och *Laurenbergii Cronicum*, vidare skulle läsas *Nya testamentet* på grekiska och proponeras *exercitia Epistolaria ad imitationem Ciceronis* samt äfven *Virgilius* och *Horatius*, efter hvilka öfversättningar i versform skulle göras på svenska.

I hvarje gymnasium skulle vara sju lektorer, nämligen tvenne i teologi, en i historia och praktisk filosofi, en *eloquentiae* och *poeseos*, en i grekiska, en i fysik och en *mateseos*. Hvarje lördags e. m. skulle lektorer och lärjungar församlas

i ett auditorio, hvarvid en gymnasist skulle hålla en predikan på en fjärdedels timma.

I gymnasiet skulle årligen en af lektorerna tjänstgöra som rektor och sörja för detsammans välfärd och att ungdomen öfvades i goda seder samt i kristendomens förkofring. Biskopen i det respektive stiftet hade öfverinseende öfver skolan. Så ofta han kom och så ofta han önskade, skulle rektorn i hans närvaro informera barnen, så att han kunde förnimma, om de förkofrat sig i sina kunskaper eller icke. Befanns biskopen vara boende långt borta, kunde närmaste häradsprost eller kyrkoherde tillsättas att ha öfverinseende öfver skolan, och hade denne då att i sin ordning göra reda därför hos biskopen såsom varande den egentlige inspektören och högste styresmannen.

Pehr Johnsson.

21.

Litteratur.

Förföljelser mot de kristna inom det gamla romerska riket, berättade för svenska folket af *Carl Kastman*. Stockholm, F. C. Askerbergs bokförlagsaktiebolag, 1910. Pris 1: 75 kr.

Förevarande skrift, som utgör n:o 8 af Svenska kyrkoförbundets skriftserie, är affattad i följande afdelningar: 1. Anledningarna till förföljelserna mot de kristna. 2. Hvarför har den förföljda kristendomen trots den romerska statens stora maktmedel hastigt utbredd sig? 3. Förföljelsen mot de kristna under kejsar Neros regering. 4. Förföljelsen under kejsar Domitianus' regering. 5. De kristnas ställning under kejsarna Nero och Trajanus. 6. Förföljelsen mot de kristna under tiden från Trajanus' död till förföljelserna under Decius. 7. Förföljelserna under kejsar Decius. 8. Förföljelserna under kejsarna Gallus och Valerianus. 9. Den diokletianska förföljelsen. 10. Efterskrift. — Förf. har för sitt arbete använt de bästa tyska källor samt skrifter af svenska och danska författare. Härtill skulle vi vilja lägga »Kirken og Romerstaten indtil Constantin den store» af dr A. Chr. Bang, en skrift, som vi funnit vara af mycket stort värde för ifrågavarande tidrymd.

Det är en brytningstid, som skildras; kristendom och hedendom äro motsatser, och när nu kristendomen arbetade sig fram, blef det en brytning af våldsammaste art, en kamp

på lif och död. Att kristendomen segerrikt bestod kampen, berodde enligt författarens framställning först på yttre grunder, såsom folkens uppgående i det stora romerska riket, den lifligare förbindelsen mellan rikets olika delar samt den grekiska kulturens och det grekiska språkets allmänna spridning, vidare på förändringar i hedendomen och dess närmande till kristendomen, hvartill bland annat tidens filosofiska åskådningar, stoicismen och neoplatonismen, kraftigt bidrogo. Framförallt var det dock kristendomens egen inboende kraft, som förde Kristi sak framåt. De olika förföljelserna, den ena mer blodig och våldsam än den andra, skildras därefter. Martyrernas antal var visserligen stort, dock ej så stort, som man i äldre martyrhistorier antagit, hvilket särskildt Bang i ofvan anförda skrift uppvisat. Efter den sista blodiga sammanstötningen under Diokletianus och Galerius vann kristendomen genom Konstantin seger inom romerska riket, och Julianus' försök att höja hedendomen och omintetgöra kristendomen visade sig vanmäktigt.

Allt skildras med den klarhet och liflighet, som äro författaren egna. —

Då boken är afsedd att spridas inom vidare kretsar, synes oss förläggaren hafva satt väl högt pris på densamma.

På landet. Av *Jan Ligthart och H. Scheepstra*. Översättning och bearbetning från holländskan. Illustrationer av Frans Timén. Stockholm 1910. P. A. Norstedt & Söners förlag. Pris: häftad 75 öre; kartonnerad 1 krona.

På inbjudan af Göteborgs samskola höll den holländske pedagogen Jan Ligthart under september månad detta år en serie föreläsningar om »en läroplan, grundad på koncentrationens princip», där han åskådliggjorde de grundsatser för undervisningen, som mera utförligt äro återgifna i hans på svenska öfversatta bok »Om uppfostran».

Föreliggande bok hör till en serie läseböcker, som användas i författarens folkskola. I ett kort förord skrifver förf. bland annat: »I Holland ha tusen och åter tusen barn

blivit bekanta och vänner till Peter, Henrik och Maja. Ofta skriva de små till oss från olika hörn av vårt land små trevliga brev för att fråga än ett, än ett annat om dessa barns liv.

Nu kunna också svenska skolbarn sluta vänskap med Peter och hans små kusiner. Vi hoppas, att de skola bli glada åt sina nya vänner, och att de gärna, äfven om de bo i staden, skola resa med till landet.»

Barnen få här gifva akt på djuren hemma på gården, föras ut på åker och äng, in i ladugården, få lära sig att göra hvisselpipor, göra en åktur till en herrgård, där de få se gäss, kalkoner och påfåglar.

Boken är ägnad att väcka barnens uppmärksamhet på landtlifvets sysselsättningar och intressen, hvarom man i synnerhet hos de större städernas barn finner en påfallande obekantskap, och den förtjänar därför att beaktas af svenska lärare. — Illustrationerna äro enkla men åskådliga.

Gardell och Björkstrand. Lärobok i fysik för folkskolans överbyggnader. III. *Magnetismen och elektriciteten*. Stockholm, P. A. Norstedt & Söners förlag, 1910. Pris 1 kr. 25 öre.

Utgör tredje delen af författarnes lärobok i fysik. Magnetismen är här tämligen kortfattadt framställd; däremot ägnas af naturliga skäl lejonparten (86 sidor) åt elektriciteten, som i våra dagar vunnit en ofantligt stor betydelse. Liksom i föregående delar utgår förf. här från experiment och iakttagelser, hvarigenom inlärandet i hög grad underlättas och förtydligas.

Elektriciteten framställs under två hufvudrubriker: elektriciteten i hvila och elektriciteten i rörelse. I den förra afdelningen behandlas bland annat elektroforen och laddflaskan, elektricitetsmaskiner och åskan; i den senare redogöres för den elektriska strömmens uppkomst och olika verkningar jämte mätning och beräkning af strömmens styrka, induktionsströmmar, elektriska generatorer och motorer, elektrisk kraftöfverföring och spårvägar, den elektriska

strömmens värme- och ljusalstring, telefoner och telegrafering utan tråd. I slutet af boken lämnas en förteckning öfver de apparater och förbrukningsartiklar, som behövas för de upptagna försöken och beskrifningarna, och det är ej litet, nämligen 17 olika saker för magnetismen och för elektriciteten 79 apparater och förbrukningsartiklar.

Framställningen är liksom i de förra delarna åskådlig och praktisk. Dock torde i många skolor behövas en utgallring af vissa specialiteter, som för folkskolans öfverbyggnader ej ha så stor betydelse.

Pedagogisk Tidskrifts oktoberhäfte har utkommit med följande innehåll:

Mazer, Th., Några ord om objektivitet vid religionsundervisningen; Hagström, D:r K. L., Der mathematische Unterricht an den technischen Gewerbeschulen Schwedens; Holm, Ivar, Anmälan af The life of Jesus of Nazaret by Wm Hole; Swz, E., Anmälan af Hallgren, Kort öfversikt af det svenska allmänna läroverkets historia; Höjer, Nils, Anmälan af Bergman, Antikens och medeltidens historia; Falk, Albert, Anmälan af Eckert, Lärobok i handelsgeografi; Kungliga beslut; Kungl. Öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk; Personalnotiser; Ur utländska Tidskrifter; Till redaktionen insänd litteratur.

Muzeum. Pázdziernik 1910.

Muzeum. Dodatek 6. *Przyczynki*, Do dziejów wychowania i oświaty w Polsce.

Den Danske Realskole. N:r 10 (15 September) 1910.

Bog og Naal. September 1910.

Emil Liedgren, **Den svenska psalmboken**, Sveriges kristliga studentrörelses skriftserie n:r 8 (särtryck ur Örebro h. allm. lärov. årsredogör. 1909—1910). L. Norblads bokhandel, Uppsala (i distribution). 54 s. 8:o, pris 40 öre.

Ett utmärkt föredrag! Förf. belyser vår kära psalmboks värde som folkbokpoesi, historiebok, religionspsykologisk dokument-samling och uppbyggelsebok. Alltsedan den religiösa väckelsen i vårt land i midten af 1800-talet ha delvis underhålliga samlingar af andliga sånger inkräktat på den plats, som af gammalt tillkommit psalmboken hos den sjungande svenska församlingen. Det är på tiden, att det delvis osunda, osvenska andliga kramet får maka åt sig för våra mera gedigna psalmer, och det är att hoppas, att den nyvaknande kyrkliga församlingsrörelsen skall medverka till en välbehöflig reformation på den andliga sångens område. Måtte detta präktiga, manliga föredrag få öppna mångas blickar för hvilken skatt vi ha i 1819 års psalmbok! Skriften rekommenderas på det varmaste.

Hj. J. Nordin.

Samuel Gabrielsson, **Psalmboken i folkskolan**. Föredrag vid Ofvan-Siljans skolförenings trettioförsta årsmöte i Älfdalen i mars 1910. L. Norblads bokhandel, Uppsala. 38 s. 8:o. Pris 50 öre.

Detta föredrag utgör på sitt sätt ett komplement till läroverksadj. Liedgrens nyssnämnda broschyr, i det att det utdrager pedagogiska konsekvenser ur dennas grundtema, vår psalmboks höga värde. Äfven förf. till »Psalmboken i folkskolan», v. pastor i Venjan i Dalarne, sjunger vår psalmboks lof i högre tonarter, och hans entusiasm är smittsam, emedan den är äkta. Ett djupare inträngande i bibeln, Luthers lilla katekes och psalmboken måste, säger han i första afdelningen af sin skrift, höra med till det välbehöfliga reformerandet af vår kristendomsundervisning. Men »psalmboken är den naturliga, konkreta utgångspunkten» vid denna undervisning; i psalmsången blir barnet lättast delaktigt af kristendoms-lifvet. Morgonbönen vill förf. ha förvandlad till en sånggudstjänst med utförliga koraler och liturgiska responsorier samt ger förslag till dess »liturgiska» anordnande. Det kan verkligen vara något att tänka på att i våra skolor på så sätt få själfverksamhetens princip mer genomförd äfven i morgonböerna. Sedan ger förf.

naturligtvis anvisningar för psalmbokens användande vid biblisk historia och bibelläsning, katekes och införandet i kyrkoåret. Men han vill ock introducera psalmboken i undervisningen i geografi, naturlära, modersmålet och historia. Jag kan ej tycka annat, än att förf. här ibland gått för långt i sin välmening och entusiasm för psalmboken. Om ock ett och annat uttryck i en psalmvers naturligt ansluter sig till ämnets och lektionens innehåll, såsom med åtskilliga exempel uppvisats, så passar högst sällan hela psalmversen att sjungas (obs. barnen skola »stiga upp och sjunga» och de kunna ju ej sjunga blott två eller tre versrader!). Somliga föreslagna psalmer, t. ex. 385 och 481, ha så svår och obekant melodi, att de blott fördenskull ej gärna kunna komma i fråga. Principen är tilltalande äfven från »koncentrationens» synpunkt men måste försiktigt och varsamt tillämpas. (I förbigående vill jag med tanke på förf:s tal (s. 21) om »det seminariearf af formalism, pedanteri och öfverdrifvet ordningssinne, som blifvit oss beskärddt», framhålla, att åtminstone i Linköpings folkskoleseminariums öfningsskola »man sjunger på andra timmar än dem, som äro anslagna till sång», att våra seminarieelever få vänja sig vid att inflicka en passande psalm- eller sångvers mellan förhör och preparation för hvarje lektionstimme.) Ofta är det utan tvifvel bättre, att läraren tillgodoser koncentrationens princip i detta afseende så, att han själf, när det kan falla sig naturligt, citerar passande psalmversfragment.

Mot faran att förvandla psalmbokens religiösa lyrik till en läro- och uppslagsbok i dogmatik och etik måste läraren ständigt akta sig, framför allt vid katekesundervisningen, om han följer de å s. 18 f. gifna uppslagen. Bättre än att lägga en psalmvers till grundval för en lektion i kristendomskunskap torde vara att inflicka en lämplig psalmvers eller avsluta därmed. Förf. själf måste också ha tänkt sig det förra sättet som undantag; jag håller för principens skull på att det aldrig bör ske. Den »Psalmlista till bruk vid katekesundervisningen», hvarmed broschyren avslutas, (s. 32—38), synes vara väl hopkommen.

Till slut ett par rättelser: s. 15, r. 15 står Ps. 45 — bör vara Ps. 28, v. 2; samma sida, näst sista raden står: Det Josef visst, denne fromme man — bör vara: Det Josef visst, den...

Broschyren innehåller beaktansvärda uppslag och tankar och rekommenderas till lärarekårens benägna åtanke.

Hj. J. Nordin.

O. E. Lindberg, Gudsordets utvecklingsgång i världen II, **De olika religiösa idéerna A: Odödlighetsidéns uppkomst och utveckling samt lifvet efter detta**, Sthlm 1910, Svenska nykterhetsförlaget i distrib. 256 s. stor 8:o. Pris 3 kr.

Prof. Lindberg har här publicerat nya resultat af sina religionshistoriska och religionsfilosofiska forskningar (i del I gaf han som bekant en öfversikt af de olika religionernas biblar och deras hufvudsakliga läror). Som föränmärkingar förutskickar han (s. 1—22) några antydningar om det för all religion karakteristiska, religionernas upprinnelse, religionens betydelse och frukter samt religionens indelning. Odödlighetsidéns uppkomst behandlas sedan å s. 23—29; såsom premisser sättas skuggor, drömmar och hallucinationer. Hela återstoden af boken ägnas åt »Utvecklingen af odödlighetstron — de aflidnes tillstånd efter döden». Uti denna utvecklings alla faser, äfven kristendomens och den moderna vetenskapens, urskiljer förf. fyra »hufvudskikt»: 1. fortsättningsstadiet, 2. vedergällningsstadiet, 3. det negativa (förnekande) stadiet, 4. fullkomnings- eller evolutionsstadiet. Dessa skildras och belysas genom talrika exempel (1. s. 31—45, 2. s. 46—129, 3. s. 129—149, 4. s. 149—189). På det sistnämnda stadiet ställer sig förf. själf. Till vedergällningsstadiet höra däremot t. ex. kyrkofäderna (utom Origenes), den kristna kyrkoläran samt själavandringens och återfödelsens trosområden. Inom det negativa stadiet behandlas ej blott materialismen utan äfven agnosticismen och panteismen.

Största intresset tilldrager sig naturligtvis framställningen af de stöd, som från den moderna vetenskapen kunna hämtas till förmån för odödlighetstron (s. 189—245). Naturvetenska-

pens rätt att vara auktoritet upphör vid medvetandets gräns, men dess lag om energiens oförstörbarhet gäller både kvantitativt och kvalitativt om »själskraften» och för alltså fram till panteistisk odödlighet; det individuella medvetandet bör såsom absolut odelbart kunna anses vara det oförstörbara och således själfst skriva sitt individuella odödlighetsbref. Viktigare sannolikhetsbevis får förf. från den moderna psykologien (Wundt m. fl.) och den nya vetenskapen psykisk patologi. Förf. fäster med rätta stor vikt vid allt, som talar för psykisk kausalitet, d. v. s. att själen är något i vissa punkter själfständigt, vid oegennyttans faktum och andra fakta från det sedliga förnufts område, som ej kunna förklaras som simpla atomrörelser eller kemiska eller fysiska eller mekaniska processer. Bland patologiska fenomen behandlas särskildt syner från olika tider, särskildt några vetenskapligt betygade från vår egen tid. Summa: vetenskapen har ej framlagt något enda vetenskapligt skäl emot men väl kommit med sådana sannolikhetsbevis för själens tillvaro och dess odödlighet, att det verkligen nu är svårare att icke tro än att tro på en själens tillvaro efter dödskatastrofen.

Efter denna kortfattade innehållsöfversikt går jag att uttala några omdömen om boken. En bibelkristen tror på själens odödlighet och ett lif efter detta, hvad än vetenskapen må tänka och säga om denna fråga, ty den ligger inom *trons* område, och för honom är i alla dylika frågor den heliga skrift en ofelbar auktoritet. Men på visst sätt kännes det tross Stärkande, när vetenskapen — kanske på långa omvägar och efter mycket sanningssökande — kommer till ett sådant resultat, som den kristna tron omedelbart fattat, och man måste ju i likhet med Pontus Wikner anse »välsignadt hvarje det minsta steg, som tankevärlden förer närmare intill den eviga sanningen». Detta med tanke på bokens uppgift att popularisera vetenskapliga stöd för odödlighetstron. Prof. Lindbergs erkända förmåga att kunna populärt framställa forskningsresultat gör sig gällande äfven i detta arbete. Det vittnar om stor belästh.

Språket höjer sig ej sällan till intellektuell, religiös eller sedlig patos. Materialismen får sina fiskar varma.

Men mot förf:s bibelkritiska metod måste jag opponera mig, ty den går synbarligen efter den metoden: »Så jag målar, ty så lyster mig att måla.» När det gäller saker, hvarom förf. har en annan åsikt än Kristus, då heter det: »Det är långt ifrån visst, att Jesus själf fällt alla sådana yttranden» (s. 83), »tydligt hafva här vissa utsagor oriktigt tillagts Jesus» (s. 84). Rörande sådana uttalanden skulle jag vilja använda förf:s egna ord: »Man blir icke af med obehagliga saker genom att helt enkelt förneka fakta» (s. 84). Kristus talar om evigt lif och evigt straff (obs. samma ord *aionios* för båda begreppen i Matt. 25: 46), prof. Lindberg tror blott på evigt lif; Kristus talar om en allmän de döda kropparnas uppståndelse vid hans tillkomme till domen (Joh. 5: 28 f.), prof. Lindberg tror blott på »andens uppståndelse med en förklarad lekamen omedelbart efter hans skilsmässa från den förstnämnda». Prof. Lindberg ursäktar nog, att jag i dessa trossaker håller mig till Kristus såsom auktoritet och ej till honom. — »Den störste af rättfärdighetens martyrer» måste ej »uppgifva sin ande i förtviflan om seger för sina sublima syften» (s. 217). Hans *sista* ord voro ej förtviflans: »Min Gud, min Gud, hvi har du öfvergifvit mig?» utan *trons*: »Det är fullkomnad» och hoppets »Fader, i dina händer befaller jag min ande». — Ej heller kan jag dela prof. Lindbergs åsikt, att »det onda är innerst abstrakt» (s. 220).

Ett tryckfel må här till slut anmärkas. S. 69, r. 3 står: yngre — läs: äldre.

Jag tar för gifvet, att, när det omfattande arbetet en gång föreligger färdigt, det ock förses med innehållsförteckning samt namn- och sakregister. Till dess är obefintligheten af särskildt den förra kännbar. Ett önskemål från öfverskådlighetens synpunkt är ock, att kapitel- och paragrafindelning infördes i en eventuell ny upplaga.

Den religiöst och filosofiskt intresserade allmänheten torde med stor förväntan motse fortsättningen af verket.

Hj. J. Nordin

Almanack för alla 1911. »Af denna vår populära handbok i fickformat har nu femtonde årgången utkommit. Som vanligt förekomma utom den mångfald af porträtt och olikartade och pålitliga upplysningar man är van att finna i den behändigade volymen äfven åtskilliga intressanta nyheter för året. Bland dessa nämna vi följande: Afbildningar af Kungliga svenska lustslott, Svenska stadsvapen (i färg), utländska ordnar (i färg), en tabellarisk förteckning öfver ortbeteckningar på svenska guld- och silfversaker, en illustrerad artikel om utländsk kontroll å guld- och silfverarbeten, en uppsats om det nya världsspråket Ido af Herman Söderbergh, en plansch framställande europeiska monarkers släktskapsförhållanden, en illustrerad uppsats om Svenska byggnadsminnesmärken från tiden före 1500 af amanuensen O. Janse, förbättrade »väderleksporträtt», två uppsatser »Om Sveriges vattenkraft» och »Om naturskydd» med illustrationer, »Några råd hur man bör skicka sig», Idrottsrekord t. o. m. den 1 nov. 1910, De tre stora svenska politiska partiernas program, en orienterande framställning af Vårt nya valsätt m. m. Dessutom almanacka, plats för anteckningar o. dyl.

Priset på denna år från år innehållsrikare och värdefullare hjälpredda är 1,75 pr ex. bundet i starkt klotband, samt 3,25 i skinnband med klaff och fickor.»

Almanack för alla har visat sig vara en mycket omtyckt julklapp isynnerhet för den manliga ungdomen.

Från Aktiebolaget *Folkskolans vän* ha vi mottagit följande julpublikationer:

Lilla sessan, småttingarnas julkalender 1910. 25 öre.

Nätt och treflig som vanligt.

Snöhvit, Barnens julkalender. Pris h. 75 öre, kart. 1 kr.

Innehåller roande skildringar och många illustrationer.

Hemmets kalender. Läsning för uppfostrare i hem och skola.

Värdefull läsning såväl för ung som gammal af flera framstående författare och författarinnor.

Julklockan. Sveriges barn tillägnad 1910.
Försedd med flera kolorerade illustrationer. —

Hvarför svärjer du? Af W. Rudin, professor.
Ett allvarligt inlägg mot den olyckliga vanan *att svärja*.

Erik, du skall bli något högt! och andra folklifsbilder af
Harald Östenson.

Stockholm, P. A. Norstedt & Söners förlag, 1910. Pris 1 krona.

Underhållande och ledigt skrifna berättelser, som gifva de unga någon varaktig behållning af hvad de läst. Lämpar sig mycket väl till julgäfva åt något mognare gossar och flickor.

Den Danske Realskole N:r 11 och 12 (15 oktober och 15 November) 1910.

Bog og Naal. Oktober och november 1910.

Muzeum. Listopad 1910,

INBJUDAN

att deltaga i Centralförbundets för nykterhetsundervisning vinterkurser
i Göteborg 4—14 januari 1911.

Ju mera allsidigt och ingående rusdryckernas verkningar blifvit studerade och kända, dess mera har ock den öfvertygelsen stadgats, att missbruket af dessa drycker förödande ingriper på snart sagt alla förhållanden samt utgör en verklig samhällsfara, som med alla lofliga och goda medel måste bekämpas.

Då en på säkra grunder lagd kunskap om nykterhetsfrågans innebörd och betydelse otvifvelaktigt är ett af de bästa vapnen mot detta onda, har Centralförbundet för nykterhetsundervisning, som bildats år 1901, tagit till sin uppgift att i största möjliga mån sprida en sådan kunskap. För detta ändamål har förbundet anordnat ett stort antal populär-vetenskapliga kurser i såväl hufvudstaden som i andra landets städer, vid hvilka flera af våra mest framstående vetenskapsmän på skilda områden medverkat och belyst alkoholfrågan från olika synpunkter, och för hvilkas anordnande landsting, städer, kommuner och nykterhetsorganisationer beviljat afsevärda anslag. Att detta arbete och denna oförevillighet ej varit förgäfvets, framgår af det lifliga intresse, hvarmed kurserna omfattats; flera af dem ha räknat från 1000—1500 deltagare.

Vi vilja därför å Centralförbundets vägnar till dess stora vinterkurs i Göteborg inbjuda alla landet rundt, som intressera sig för nykterhetsfrågan; att ta del af de rön på alkoholforskningens område, som där komma att framläggas.

Program för kursens offentliggöres framdeles. Kursavgiften är bestämd till 5 kronor. All korrespondens förmedlas af Vinterkursbyråns föreståndare, Folkskoleläraren John A. Ekström, Olivedalsgatan 5, Göteborg 7.

Stockholm och Göteborg i November 1910.

GUST. LAGERBRING

ERIK TRANA

Justitieborgmästare

AXEL CARLANDER

Stadsfullm. ordf.

RURIK HOLM

Göteborgs stads folkskoleinspektör

PETER LAMBERG

t. f. Handels- o. politie-borgmäst.

PER PEHRSSON

Kyrkoherde

JOH. OHLANDER

Öfverlärare

För Centralförbundet för nykterhetsundervisning:

S. H. Kvarnzelius

Centralförbundets ordf.

August Ljunggren

Centralförbundets ledare

För kursbestyrelsen:

Celia Adler

Kontorist

Oskar Berg

Kamrer

Led. af Riksdagens 2:a kammare

Ordf.

F. L. Dahlberg

Tapetserare

Victor Fischer s:or

f. d. Boktryckare

Johan Hjortberg

Spärvägstjänsteman

Thure F. Karlson

Kontorsbiträde vid B. J.

Thyra Kullgren

Seminarieföreståndarinna

Oskar Lundgren

Folkhögskoleförest.

Olof Olsson

Läroverksadjunkt

Elis Andersson

Fil. kand.

Erik Blomberg

Förste postexpeditör

John A. Ekström

Folkskolelärare

Sekr.

J. A. Grönlund

Redaktör

Albin Holm

Kyrkoherde

C. G. Klingner

Komminister

O. E. Lindberg

Professor

Robert Nilsson

Sekreterare

Gustaf Palm

Polisman

A. J. Stén

Tullraktmästare

John Antonson

Boktryckare

Gustav Christenson

Redaktör

Louis Fehn

Handlande

C. J. Hedberg

Skräddaremästare

J. A. Jarlén

Öfverlärare

Emil Kristensson

Folkskolelärare

Led. af Riksdagens 2:a kammare

H. Ljungqvist

Linjemästare

J. P. Norberg

Predikant

K. J. Rosén

Folkskolelärare